

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO PTL
ZA OKRES OD 30 CZERWCA 1973 DO 15 WRZEŚNIA 1974 R.

I. Stan organizacyjny Towarzystwa

W okresie sprawozdawczym Towarzystwo posiadało 19 Oddziałów: w Gdańsku, Bytomiu, Kielcach, Koszalinie, Krakowie z Kołem zainteresowań kulturą Indian, Lublinie, Łańcucie, Łodzi z Kołem terenowym w Opocznie, Mszanie Dolnej, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Przemyślu, Sanoku, Toruniu z Kołem terenowym w Krynii, Warszawie, Wrocławiu, Zakopanem i Zielonej Górze.

W dniu 15 września 1974 r. Towarzystwo liczyło 742 członków.

Skład władz Towarzystwa, wybranych w dniu 8 czerwca 1973 r. w Lublinie na sprawozdawczo-wyborczym Walnym Zgromadzeniu Delegatów, nie uległ zmianie (zob. wykaz nazwisk i funkcji w t. 58 „Ludu”, s. 319).

II. Działalność ogólno-organizacyjna

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno posiedzenie plenarne Zarządu Głównego (30 III 1974) i trzy posiedzenia Prezydium ZG (22 VIII, 6 X, 8 XII 1973). Przedmiotem posiedzeń Zarządu Głównego były sprawy organizacyjno-naukowe, administracyjne, finansowe oraz wydawnicze. Główna Komisja Rewizyjna przeprowadziła kontrolę działalności PTL (14–15 XII 1973). Sąd Koleżeński w okresie sprawozdawczym nie odbył żadnego posiedzenia.

Zgodnie z planem pracy Zarząd Główny ukończył w okresie międzyczajdowym szereg akcji organizacyjno-naukowych, zainicjowanych w latach wcześniejszych. Żywe odbicie w międzyczajdowej działalności Zarządu znalazły wydarzenia Roku Nauki Polskiej, takie jak: II Kongres Nauki Polskiej i VII Międzynarodowy Kongres Słowistów w Warszawie oraz Zjazd Uczonych Zagranicznych Polskiego Pochodzenia w Krakowie. Przedstawiciele PTL aktywnie uczestniczyli w przygotowaniach do Kongresu Nauki. VII Międzynarodowemu Kongresowi Słowistów został poświęcony 57 tom „Ludu” oraz dedykowano mu pracę M. Kasjana pt. *Dumy ukraińskie*; w czasie obrad zorganizowano punkt sprzedaży wydawnictw PTL. Na Zjeździe Uczonych Zagranicznych Polskiego Pochodzenia (4–5 VII 1973), na którym Towarzystwo reprezentowali prezes — prof. dr K. Zawistowicz-Adamska, członek Prezydium — prof. dr M. Znamierowska-Prüfferowa oraz przedstawiciel Redakcji Naczelnej *Dziół wszystkich* O. Kolberga — mgr Medard Tarko, zorganizowano we współpracy z Towarzystwem Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” oraz Polskim Wydawnictwem Muzycznym wystawę *Dziół wszystkich* O. Kolberga i nowości wydawniczych PTL i PWM, połączoną także z punktem sprzedaży tych wydawnictw. Przeprowadzono nadto pożyteczne rozmowy z obecnym na Zjeździe

prezesem Fundacji Kościuszkowskiej w USA, drem Eugeniuszem Kusielewiczem, na temat możliwości współpracy Towarzystwa z Polonią amerykańską.

Z okazji udziału polskich etnografów w Kongresie Nauk Antropologicznych i Etnologicznych w Chicago we wrześniu 1973 r. przekazano Kongresowi wnioski przygotowane w trakcie Konferencji Roboczej Ekspertów Europejskich do Spraw Rybołówstwa, zorganizowanej w grudniu 1972 r. przez Oddział Toruński PTL. Pobyt przedstawicieli PTL w Stanach Zjednoczonych umożliwił nawiązanie szeregu cennych kontaktów. W ich wyniku wysłano m. in. do Muzeum Polskiego w Chicago znaczną ilość katalogów DWOK w celu spopularyzowania tego wydawnictwa wśród Polonii amerykańskiej.

W dniu 29 X 1973 została podpisana w Bratysławie, a następnie zatwierdzona przez PAN, umowa o współpracy między Polskim Towarzystwem Ludoznawczym i Słowackim Towarzystwem Ludoznawczym (SNS pri SAV). Umowę podpisali: z ramienia PTL — sekretarz generalny PTL, doc. dr hab. B. Jaworska oraz członek Zarządu Głównego, prof. dr J. Burszta; ze strony słowackiej — prezes SNS, dr Adam Pranda i sekretarz generalny, dr Andrej Sulitka. Umowa przewiduje współpracę w zakresie badań naukowych, wymianę wydawnictw oraz współdziałanie organizacyjne. W zakresie naukowym SNS zwróciło się z propozycją podjęcia wspólnych badań na terenach pogranicznych Karpat, które mogłyby stanowić wkład do planu pracy Międzynarodowej Komisji do Badania Kultury Ludowej Karpat, działającej przy akademiach nauk w Związku Radzieckim, Słowacji i Rumunii, zaś PTL zaprosiło dwóch przedstawicieli SNS do udziału w planowanych w 1974 r. badaniach organizowanych przez Oddział Łódzki PTL na Kaszubach.

W związku z przypadającą w 1974 r. 250 rocznicą utworzenia Rosyjskiej Akademii Nauk, Towarzystwo na łamach swych reprezentacyjnych czasopism: „Ludu” i „Literatury Ludowej” uwzględniło w szerszym zakresie sprawy współczesnej etnografii i folklorystyki radzieckiej. Wystąpiono również z inicjatywą o nadanie członkostwa honorowego PTL pięciu zasłużonym radzieckim współpracownikom Towarzystwa.

Zarząd Główny, w związku z 80-leciem istnienia PTL, wystąpił o nadanie członkostwa honorowego PTL także czterem dalszym zasłużonym pracownikom naukowym w Polsce i za granicą.

W dziedzinie rozwijania współpracy międzynarodowej sukcesem było powołanie przedstawicieli PTL, prof. dr K. Zawistowicz-Adamskiej oraz prof. dr M. Znamierowskiej-Prüfferowej do prac w Polskim Komitecie Międzynarodowego Roku Ochrony Zabytków.

W zakresie wewnętrznych spraw organizacyjnych, w związku z przypadającą w 1975 r. 80 rocznicą założenia Towarzystwa i 30-leciem jego działalności w Polsce Ludowej, z inicjatywy sekretarza generalnego podjęto starania o uzyskanie dla członków PTL zasłużonych na polu upowszechniania zagadnień ludoznawczych, spraw kultury ludowej i ochrony zabytków — limitu odznak: „Zasłużony Działacz Kultury” i „Za Opiekę nad Zabytkami”. W toku znajduje się sprawa typowania przez Oddziały kandydatów do odznaczeń, równolegle też zatwierdzane są wnioski przez właściwe dla siedzib Oddziałów Wydziały Kultury Urzędów Wojewódzkich. Jednocześnie wszczęto starania o przyznanie najbardziej zasłużonym członkom odznaczeń państwowych.

W okresie sprawozdawczym miał miejsce żywszy rozwój działalności organów i specjalistycznych zespołów PTL.

1. Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej

ODiE pod kierunkiem doc. dr hab. B. Jaworskiej skoncentrował się na przygotowaniu materiałów do opracowania polskiej wersji tezauryś etnograficznego,

według zasad przyjętych przez międzynarodową redakcję czasopisma bibliograficznego „Demos”. Ponadto oprócz uzupełniania zapoczątkowanych w latach poprzednich wykazów i kartotek oraz kontynuowania prac nad bibliografią etnografii polskiej prowadzoną na zlecenie Sekcji Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN, specjalny wysiłek poświęcono rozbudowie wykazu instytucji polskich i zagranicznych działających na polu etnografii oraz skompletowaniu kartoteki filmów etnograficznych. Ośrodek opracował także i częściowo rozesłał ankietę biograficzną. Zamierzeniem ODIIE jest bowiem skompletowanie możliwie pełnych danych dotyczących osób działających naukowo na polu etnografii. Część uzyskanych informacji zostanie przekazana Rumuńskiej Akademii Nauk, która przygotowuje słownik biograficzny etnologów europejskich.

Wyniki prac dokumentacyjnych Ośrodka (tematy prac, wykazy magisteriów i doktoratów z zakresu etnografii, wystawy etnograficzne i festiwale, sesje krajowe i międzynarodowe, seminaria, konferencje i in.) publikowane są każdorazowo w „Ludzie”.

2. Biblioteka Główna i Archiwum naukowe oraz wymiana wydawnictw.

Nabytki Biblioteki. W okresie sprawozdawczym księgozbiór powiększył się o 1.124 egz. dzieł zwartych i czasopism, w tym uzyskano: 1.047 egz. w drodze wymiany wydawnictw, 55 z zakupu, 22 z wydawnictw własnych. Na zakup książek wydatkowano 14.800,— zł, w tym: 12 908,— zł na zakup książek zagranicznych za pośrednictwem ORWN PAN i 1 892,— zł na zakup książek krajowych.

W związku z przeciętnym rocznym przyrostem księgozbioru o około 1 000 vol., istnieje problem składowania nowo napływających książek (brak regałów, małe pomieszczenia, ich niewłaściwe nawilgocenie itp.), który — mamy nadzieję — zostanie rozwiązany po uzyskaniu nowego lokalu.

Wypożyczenia. W okresie sprawozdawczym skorzystało w czytelni Biblioteki 1 827 czytelników z 11 902 voluminów czasopism i dzieł zwartych. Z czytelni przeważnie korzystają studenci etnografii i archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Na zewnątrz Biblioteki wypożyczono 600 czytelnikom 1 800 voluminów. Z wypożyczeń tych korzystają nie tylko studenci (zgodnie z regulaminem Biblioteki), ale także pracownicy bibliotek i redakcji naukowych, zakładów i pracowni, jak np. pracowni Polskiego Atlasu Etnograficznego, członkowie PTL i in. Ci ostatni sprawiają najwięcej kłopotu gdy chodzi o zwrot wypożyczonych tytułów.

Od 1974 r. Biblioteka współpracuje z Biblioteką Narodową w Warszawie, wysyłając tam opisy katalogowe książek zagranicznych. Poza tym w okresie sprawozdawczym Biblioteka udzieliła około 260 informacji ustnych i pisemnych.

Wymiana wydawnictw. Nawiązano wymianę z 10 nowymi instytucjami zagranicznymi. W maju 1974 r. przeprowadzono kolejną weryfikację kontrahentów. Po wykreśleniu z listy instytucji nie wywiązujących się z umowy i wpisaniu nowych, liczba kontrahentów zagranicznych wynosi 165 jednostek. Wymianę krajową prowadzimy z 57 instytucjami, wobec czego aktualna liczba wszystkich kontrahentów Biblioteki wynosi 222. Wykaz zagranicznych czasopism, które wpłynęły w 1973 r. przekazano do Katalogu Centralnego Biblioteki PAN w Warszawie. Wykazy zagranicznych dzieł zwartych nabytych przez Bibliotekę zamieszczane są w „Ludzie”.

Materiały archiwalne udostępniane są zainteresowanym w czytelni Biblioteki we Wrocławiu.

3. Sekcja amerykańistyczna

Sekcja amerykańistyczna PTL z siedzibą w Poznaniu skupiała w okresie sprawozdawczym 34 członków, reprezentujących różnorodne dyscypliny nauki z szeregu ośrodków naukowych w kraju. W dniu 20 IV 1974 r. odbyło się organizacyjno-wy-

borcze posiedzenie członków Sekcji, na którym wybrano jej nowy Zarząd. Przewodniczącą została prof. dr Maria Frankowska. Zarząd odbył szereg posiedzeń, poświęconych m. in. przygotowaniom do V Etnograficznego Seminarium Amerykanistycznego. Seminarium to zorganizowano z pomocą Pracowni Etnograficznej IHKM PAN i Oddziału PTL w Poznaniu w dniach 19–20 IV 1974 r. Program obrad dotyczył względnie jednorodnego profilu tematycznego, który obejmował: w pierwszym dniu obrad — zagadnienia z zakresu kształtowania się ośrodków urbanistycznych w Ameryce prekolumbijskiej, w drugim dniu — problemy formowania się autorytetów świeckich i sakralnych w społecznościach indiańskich i murzyńskich obu Ameryk. W obradach uczestniczyli przedstawiciele ośrodków etnograficznych w kraju, a także reprezentanci innych, pokrewnych dyscyplin, głównie historii, archeologii, socjologii i historii sztuki.

W okresie sprawozdawczym członkowie Sekcji opublikowali swe artykuły naukowe, popularnonaukowe, recenzje i omówienia oraz oddali do druku jedną pracę zwartą. W ramach prac badawczych kilku członków Sekcji przebywało za granicą, w tym trzy osoby w Ameryce Północnej i Południowej.

W omawianym okresie ukonstytuowały się trzy nowe sekcje specjalistyczne PTL: Sekcja muzealna, folklorystyczna i filmu etnograficznego.

4. Sekcja muzealna

Powołana została przez Zarząd Główny w związku z postulowaną przez ogół członków potrzebą utworzenia ośrodka integrującego środowisko pracowników muzealnictwa etnograficznego, który umożliwiłby wymianę doświadczeń z dziedziny teorii i techniki organizowania badań związanych z działalnością archiwalno-dokumentacyjną, wystawiennictwem i popularyzacyjno-wystawienniczą pracą muzeów i działów etnograficznych.

Pracami Sekcji kieruje jej Zarząd (zatwierdzony w dniu 29 III 1974 r.) w składzie: przewodnicząca — prof. dr M. Znamierowska-Prüfferowa, sekretarz — mgr A. Jacher-Tyszkowa i członek — mgr J. Lech. Zgodnie z programem, Sekcja stawia sobie zadanie inspirowania oraz realizacji różnorodnych prac naukowo-teoretycznych i praktycznych dotyczących całokształtu zagadnień muzealnictwa etnograficznego, w szczególności zaś i w pierwszej kolejności prac nad ujednoliceniem wszelkiej dokumentacji etnograficznej. Na wniosek Sekcji Zarząd Główny podjął starania o uzyskanie przedstawicielstwa PTL w Międzynarodowym Komitecie ICOM. Zarząd zwrócił się w tej sprawie do Polskiego Komitetu ICOM prosząc o przyjęcie mgr A. Jacher-Tyszkowej jako członka Komitetu Narodowego do Sekcji Dokumentacyjnej.

5. Sekcja folklorystyczna

Sekcja ta podjęła prace pod kierownictwem doc. dr hab. D. Simonides. W związku z brakiem instytucji, która kształciłaby odpowiednich fachowców, członkowie Sekcji stawiają sobie za cel prowadzenie działalności szkoleniowej i popularyzatorskiej oraz dokumentacyjnej w dziedzinie folkloru. Już obecnie w trakcie realizacji znajduje się opracowanie kartoteki osób zajmujących się badaniem poszczególnych działów folkloru, co pozwoli w przyszłości na bezpośrednie nawiązanie współpracy; myśli się bowiem o utworzeniu w PTL punktu konsultacyjnego dla zespołów folklorystycznych, ekspertyz wydawniczych itp. Sekcja planuje również opracowanie słownika wierzeń ludowych polskich oraz wydanie skryptu z zakresu folklorystyki dla potrzeb szkoleniowych.

W dalszej perspektywie Sekcja zamierza podjąć długofalową pracę opartą na ścisłej współpracy z Oddziałami oraz z Katedrami i Zakładami Folklorystyki, nauczycielstwem, domami kultury itd.

6. Sekcja filmu etnograficznego

Sekcję organizują członkowie Oddziału Warszawskiego PTL. Do najważniejszych zadań Sekcji należą: popieranie stosowania techniki filmowej w pracach badawczych środowiska etnograficznego, współpraca z wytwórniami filmowymi i zainteresowanymi placówkami przy realizacji filmów etnograficznych oraz rozwijanie dyskusji nad metodologicznymi aspektami filmu etnograficznego. Poza działalnością popularyzatorską i dyskusyjną w zakresie filmu Zarząd Sekcji zamierza prowadzić własną działalność realizatorską i czyni właśnie starania o uzyskanie wyposażenia materialnego, techniczno-sprzętowego. Dzięki życzliwości dyrekcji Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie Sekcja już obecnie znalazła oparcie o zaplecze techniczne Muzeum.

Na zakończenie sprawozdania z prac ogólnie-organizacyjnych Zarządu Głównego PTL należy nadmienić, że po długotrwałych staraniach Zarząd uzyskał od Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego pisemne zapewnienie w sprawie przyznania Towarzystwu jednego ze swych pomieszczeń, w których mieścić się będą w lepszych niż dotąd warunkach siedziba i zbiory PTL. We wskazanym obiekcie prace adaptacyjne rozpoczną się z początkiem 1975 r., by mogły się zakończyć w połowie 1975 r., tj. przed jubileuszowym 50 Walnym Zgromadzeniem Delegatów.

III. Działalność wydawnicza

W okresie sprawozdawczym ukazały się drukiem następujące czasopisma:

<i>Lud</i> , t. 57 (poświęcony VII Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów) pod red. prof. dr J. Burszty	29,16	ark.	wyd.
<i>Lud</i> , t. 58, pod red. prof. dr J. Burszty	29,00	„	„
<i>Łódzkie Studia Etnograficzne</i> , t. 15, pod red. prof. dr K. Zawistowicz-Adamskiej	10,75	„	„
<i>Literatura Ludowa</i> , z. 1-6/1973, pod red. prof. dr Cz. Hernasa	30,00	„	„
Z pozycji zwartych wydano:			
W serii „Biblioteki Popularnonaukowej” — <i>Śląska rzeźba ludowa w drewnie</i> , E. Ozgowicza, pod red. doc. dr A. Nasza	10,84	„	„
W serii „Prac i Materiałów Etnograficznych” — <i>Wieś śląska w 1840 r.</i> E. Kucharskiej, A. Nasza i S. Rosponda pod red. doc. dr A. Nasza i prof. dr S. Rosponda (pozycję wydano wspólnym kosztem finansowym z Opolskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk)	13,75	„	„
W ramach <i>Dzieł wszystkich</i> O. Kolberga ukazał się jeden tom — <i>Sanockie-Krośnieńskie</i> , cz. III, t. 51	41,90	„	„
Łącznie w okresie sprawozdawczym wydano	165,40	„	„

Z przyczyn techniczno-graficznych w 1973 r. nie ukazały się dwa planowane tomy DWOK: t. 49 *Sanockie-Krośnieńskie*, cz. I oraz t. 61 *Pisma muzyczne*, cz. I, chociaż zostały podpisane do druku; ukażą się więc one „poślizgiem” w 1974 r. Ukazały się natomiast w 1973 r. dwa kolejne tomy *Ludu*, z których jeden (t. 56) stanowił „poślizg” jeszcze z 1972 r. Sfinansowanie obu tych tomów stanowiło dla Towarzystwa ogromny wysiłek finansowy. W rezultacie z planowanych w 1973 r. 176 ark. wyd. wydano 171,56.

Opracowując plany, Rada Wydawnicza dąży do wydawania kolejnych prac w zakresie wszystkich serii, w zależności od uzyskiwanych środków finansowych

i możliwości arkuszowych. Możliwości te są jednak z roku na rok coraz skromniejsze. Ograniczenie przez PAN limitu arkuszy wydawniczych ze 176 w 1973 r. do 105 w 1974 r. nie pozwoli wydać Towarzystwu w 1974 r. — poza jednym tomem DWOK — ani jednej pozycji zwartej. Do planu wydawniczego roku 1974 wchodzi zatem tylko stałe czasopisma, tj. *Lud*, *Literatura Ludowa* i *Łódzkie Studia Etnograficzne* (łącznie 70 ark. wyd.), oraz jedna pozycja zwarta — tom DWOK.

Opracowania redakcyjne wyprzedzają znacznie możliwości druku. W opracowaniu redakcyjnym pozostaje obecnie 7 tomów DWOK: nr 37–38 *Komentarze tekstowe i muzyczne*, cz. I–II, 47 *Chełmskie i Przemyskie*, 56–57 *Ruś Czerwona*, cz. I–II, 59 *Materiały do etnografii Słowian Zachodnich i Południowych*, 62 *Pisma muzyczne*, cz. II (tomy te będą stopniowo przekazywane do druku), jak również kolejne tomy i zeszyty wydawnictw stałych czy seryjnych oraz książka pt. *Bajki macedońskie* K. Simiczijewa w opracowaniu red. Ligii Jasnosz (pozycja ta wskutek braku limitu arkuszowego może ukazać się nie wcześniej niż po 1976 r.).

Trwają nieustanne starania w PAN o zwiększenie limitu arkuszowego i przyznanie dodatkowych środków na druk wydawnictw PTL. Dotyczy to w pierwszym rzędzie *Dzieł wszystkich* O. Kolberga — wydawnictwa o specjalnym znaczeniu nadanym mu uchwałą Rady Państwa z 1960 r., jak również *Atlasu Polskich Strojów Ludowych*. PTL czyni także starania o wznowienie wyczerpanych tomów DWOK i APSL, na które ciągle zgłaszają zapotrzebowanie nowi odbiorcy, m. in. ze środowisk polonijnych.

Część starań została uwieńczona sukcesem. Towarzystwo uzyskało z PAN dodatkowo 30 ark. wyd. na realizację zaległego rocznika *Literatury Ludowej*. W ramach przyznanych arkuszy Redakcja zaplanowała wydanie w 1975 r. dwóch zaległych 15-arkuszowych roczników za lata 1969–1971. Obecnie znajduje się w przygotowaniu tom poświęcony folklorowi robotniczemu Łodzi, na który złożą się prace konkursowe Łódzkiego Oddziału PTL. Koszty druku i honorariów autorskich pokryje Wydział Kultury miasta i województwa łódzkiego. Nadto w wyniku współpracy Zarządu Głównego PTL z władzami Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie zostanie wydany rocznik *Literatury Ludowej* zawierający materiały z konferencji naukowej pt. *Literatura ludowa i chłopska* (luty 1973).

Podsumowując należy stwierdzić, że działalność wydawnicza Towarzystwa ze względu na swój wąski profil naukowy, niskie nakłady i ceny tytułów oraz stosunkowo duże koszty, jest nierentowna. Wiele tytułów może ukazywać się drukiem jedynie dzięki pomocy z zewnątrz zainteresowanych instytucji, wiele też cennych publikacji nie może zostać wydanych ze względu na brak środków finansowych, a obecnie i ograniczony limit arkuszowy.

W związku ze zwyżką cen usług poligraficznych i surowca wzrosły koszty druku wydawnictw PTL przeciętnie o około 25%, a w odniesieniu do DWOK o około 50%. Aby w ramach nie zwiększonych odpowiednio dotacji PAN realizować zadania wydawnicze, Towarzystwo nie może uwzględniać w należnym stopniu nowych stawek wynagrodzeń redakcyjnych i autorskich.

Popularyzacja wydawnictw. W okresie sprawozdawczym Zarząd Główny poświęcił wiele uwagi sprawie sprzedaży wydawnictw. Kontynuując tradycyjną współpracę z PP „Składnica Księgarska” oraz PP „Książka-Prasa-Ruch” i ORWN PAN, podjęliśmy szereg inicjatyw zmierzających do upłynnienia zapasów magazynowych. Niezależnie od rozesłanych kilku tysięcy ofert, których adresatami były szkoły, urzędy i biblioteki gminne, domy kultury, muzea itp., przeprowadzono rozmowy z inspektorami szkolnymi, kierownictwami wydziałów oświaty urzędów dzielnicowych i powiatowych, kierownictwami oddziałów oświaty rolniczej kilku

urzędów wojewódzkich (Katowice, Lublin, Opole, Warszawa, Wrocław i Zielona Góra); nawiązano także kontakt z niektórymi zjednoczeniami (Budownictwa rolnego, Budownictwa przemysłowego, Przemysłu Węgla Brunatnego i in.) i — za ich pośrednictwem — z zakładowymi ośrodkami kultury, wojewódzkimi komisjami związków zawodowych, wojewódzkimi związkami gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska” i in. Kontakty te miały na celu pozyskanie kierownictw wymienionych instytucji dla sprawy propagowania w podległych im ośrodkach kulturalnych i bibliotekach wydawnictw Towarzystwa, jak również wydanie podległym jednostkom odpowiednich w tej sprawie zaleceń.

W ramach wspomnianych działań można wymienić zorganizowaną z inicjatywy centrali akcję odczytowo-popularyzacyjną na terenie województwa wrocławskiego, szeroko propagowaną przez Wojewódzki Dom Kultury we Wrocławiu. Prelegenci, rekrutujący się spośród członków Oddziału Wrocławskiego PTL, każdą z prelekcji poprzedzają anonsowaniem i sprzedają ciekawszych naszych wydawnictw. W wyniku działalności agitacyjnej pozyskano dla Towarzystwa 26 wojewódzkich i miejskich pracowników kulturalno-oświatowych we Wrocławiu, którzy zostali skupieni w nowo utworzonym Kole Upowszechniania Sztuki Ludowej przy Oddziale Wrocławskim PTL. Działacze ci w ramach swej pracy zawodowej chcą wprowadzać do planów pracy przedszkoli i wiejskich ośrodków kultury zagadnienia etnograficzne, stwarzając w ten sposób zapotrzebowanie na wydawnictwa PTL, niezbędne tu jako materiały dla kadry instruktorskiej. Wymienione inicjatywy wydają się być godne polecenia pozostałym Oddziałom.

W zakresie popularyzacji wydawnictw na uwagę zasługują także zorganizowane z okazji VII Międzynarodowego Kongresu Sławistów oraz Zjazdu Uczonych Zagranicznych Polskiego Pochodzenia i Festiwalu Folklorystycznego „Płock 74” wystawy oraz kiermasze wydawnictw, jak również nawiązanie współpracy kolporter-skiej z CPLiA i ZG ZSMW. Do instytucji tych Zarząd Główny wysłał obszerne pisma zawierające charakterystykę naszych wydawnictw, propozycje co do form współpracy i określenie obustronnych korzyści. Podobną akcję reklamową przeprowadziliśmy za pośrednictwem Naczelnego Zarządu Szkół Artystycznych w placówkach podległych temu Zarządowi. W ostatnim czasie podjęliśmy starania w Ministerstwie Rolnictwa, Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego o uzyskanie odpowiednich zaleceń, które umożliwiłyby jak najszersze rozkolportowanie wydawnictw w szkołach rolniczych. W oparciu o posiadane wykazy nowoutworzonych gmin rozpoczęto akcję zmierzającą do kompleksowego rozreklamowania wydawnictw we wszystkich gminnych ośrodkach kulturalnych w kraju.

Nadto przypomnieć należy, że Zarząd Główny zwrócił się do wszystkich Oddziałów z prośbą o pomoc w kolportażu wydawnictw. Przy piśmie podano szeroki zestaw propozycji i sugestii odnośnie do form prowadzenia sprzedaży, uproszczono do niezbędnego minimum prowadzenie z tego tytułu rozliczeń, podjęto decyzję o pozostawianiu do dyspozycji Oddziałów 100% wpływów ze sprzedaży, przyznano osobom zajmującym się sprzedażą prawo do pobierania 20% prowizji, zadeklarowano szybką i wszechstronną pomoc ze strony biura. Wprawdzie inicjatywa ta, ogólnie biorąc, nie przyniosła jeszcze zadowalających efektów, niektóre Oddziały dotychczas nie ustosunkowały się do niej, zaledwie kilka powiadomiło o możliwości podjęcia się sprzedaży (Gdańsk, Koszalin, Kraków, Łódź, Mszana Dolna, Poznań, Toruń i Warszawa), ale jest to inicjatywa cenna i będziemy ją stopniowo rozwijać. W wyniku bowiem wymienionych przedsięwzięć reklamowych, dotyczących w głównej mierze nowości wydawniczych, plan sprzedaży wydawnictw PTL w 1973 r. został wykonany w 84%, a w I półroczu 1974 wykonano już 52% planu rocznego.

Zapasy magazynowe, które narosły do sumy 3.512.122 zł, stanowią jednak w dalszym ciągu znaczne obciążenie środków finansowych. Mogą być one upłynnione jedynie przy szerokim zainteresowaniu się tą sprawą Oddziałów. W związku z tym celowe i pilne wydaje się utworzenie etatu w Biurze Zarządu Głównego dla pracownika, który zajmie się sprawą sprzedaży. Dochody ze sprzedaży wydawnictw stanowią realną szansę poprawy sytuacji finansowej PTL.

IV. Działalność finansowa

Stosownie do postanowień MP nr 67/73 działalność finansowa Towarzystwa podlega nadzorowi i kontroli Polskiej Akademii Nauk dotującej PTL z budżetu Państwa. W roku sprawozdawczym ze strony PAN nie przeprowadzono kontroli, natomiast wydziały państwowych władz terytorialnych dokonały kontroli w zakresie prawidłowego naliczania i odprowadzania podatku od uposażeń i podatku obrotowego, naliczania składek ZUS, zaś Komisja Rewizyjna PTL — całokształtu gospodarki finansowej oraz działalności poszczególnych agend Towarzystwa. Ustalenia kontroli nie stwierdzają uchybień merytorycznych. Zwrócono natomiast uwagę na mankamenty pomieszczeń magazynowych i ciasne pomieszczenia biblioteczne utrudniające działalność, jak również na zaległości w opłacaniu składek członkowskich.

Działalność finansowa Towarzystwa, prowadzona w ramach zatwierdzonych preliminarzy budżetowych, była oparta w 1973 r. na następujących funduszach:

dotacja z budżetu	1.429.110,— zł
wpływy ze składek członk.	11.239,— „
sprzedaż wydawnictw	290.773,— „
dotacje na zlecenia	80.180,— „
zyski nadzwyczajne	2.314,— „
Razem	1.813.666,— zł

Wykazane wyżej dochody dotyczą Zarządu Głównego z Redakcją Naczelną *Dziela wszystkich* O. Kolberga, mianowicie: Zarząd Główny — 909.918,— zł, w tym dotacja 633.110,— zł; Redakcja DWOK — 903.032,— zł, w tym dotacja 796.000,— zł.

Zatwierdzony przez PAN preliminarz budżetowy PTL na rok 1974 wynosi po stronie dochodów i wydatków 2.176.000,— zł.

V. Plan pracy Towarzystwa na 1974 r.

Plan jest częścią perspektywicznego planu na lata 1970–1975 i przewiduje realizację:

1. Roczego planu wydawniczego,
2. Pomocy w wykonaniu planów Oddziałów,
3. Kontynuację prac Zarządu Głównego w zakresie:
 - a) gromadzenia i opracowywania księgozbioru,
 - b) rozwijania prac Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej w Łodzi,
 - c) wdrażania w życie planów sekcji specjalistycznych,
 - d) rozwoju współpracy ze Słowackim Towarzystwem Ludoznawczym.

Przewidujemy, że w najbliższym czasie główny nacisk Zarządu Towarzystwa zostanie położony na współdziałanie w zakresie sygnalizowanej na WZD PTL w Lublinie akcji „Kultura ludowa — dobrem narodu”, przed którą otwierają się nowe perspektywy działania.

Ponadto będziemy dążyć do zakończenia rozpoczętych prac organizacyjnych,

związanych z: 1) zawarciem umowy o współpracy z Węgierskim Towarzystwem Ludoznawczym; 2) kontynuowaniem starań o zdobycie dodatkowych funduszy na reedycję wyczerpanych tomów DWOK i APSL; 3) wzmocnieniem sprzedaży wydawnictw własnych.

W pracach wewnętrzno-organizacyjnych Zarząd zamierza przystąpić do reorganizacji Biura. Reorganizacja będzie miała na celu położenie większego nacisku na kolportaż i zbyt naszych wydawnictw.

Wreszcie mamy nadzieję, że w pierwszym półroczu 1975 r. otrzymamy we Wrocławiu nowe pomieszczenia dla Biblioteki, Archiwum, Redakcji oraz Biura, co stworzy lepszą bazę dla naszych poczynąń organizacyjnych.

Opracowała:
Bronisława Jaworska

XLIX WALNE ZGROMADZENIE PTL I SESJA NAUKOWA W WARSZAWIE W DNIACH 20–22 WRZEŚNIA 1974 R.

XLIX doroczne Walne Zgromadzenie sprawozdawcze Delegatów Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego za okres od czerwca 1973 do września 1974 r. odbyło się w sali Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie w dniu 20 września 1974 r.

Zgromadzenie otworzyła prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska — Prezes PTL, po czym przewodnictwo obrad objął wybrany jednomyślnie przewodniczący WZD, dr Kazimierz Pietkiewicz.

Uchwalony porządek obrad: 1. Uczczenie pamięci zmarłych członków PTL; 2. Odczytanie protokołu z poprzedniego WZD; 3. Wybór Komisji Wnioskowej; 4. Sprawozdanie z rocznej działalności Zarządu Głównego; 5. Sprawozdania Sekcji i Oddziałów z działalności; 6. Sprawozdanie Głównej Komisji Rewizyjnej; 7. Dyskusja; 8. Omówienie wniosków Komisji Wnioskowej; 9. Zamknięcie obrad.

Ad 1. Uczczono chwilą milczenia pamięć zmarłych w ubiegłym okresie członków PTL: prof. dra Andrzeja Waligórskiego, dra Ludwika Dubiela, dr Janiny Klawe, mgr Bronisławy Dekowskiej i mgr Zofii Czasznickiej. Nekrologi wygłosili (kolejno): dr Anna Kowalska-Lewicka, mgr Maria Suboczowa, prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa, mgr Irena Lechowa oraz dr Kazimierz Pietkiewicz.

Ad 2. Protokół z poprzedniego XLVIII Wolnego Zgromadzenia PTL, odbytego w Lublinie dnia 8 czerwca 1973 r., odczytał mgr Medard Tarko. Protokół przyjęto bez zastrzeżeń.

Ad 3. Powołano jednomyślnie Komisję Wnioskową Zgromadzenia w składzie: dr Stanisław Błaszcyk (przewodniczący), dr Longin Malicki i prof. dr Franciszek Wokroj.

Ad 4. Doc. dr hab. Bronisława Jaworska — Sekretarz Generalny PTL — odczytała sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego w okresie od 30 czerwca 1973 do 15 września 1974 r. (tekst zob. na s. 279–287). Sprawozdanie obejmuje całokształt działalności organizacyjnej, naukowo-wydawniczej i popularyzatorskiej oraz finansowej Zarządu, działalność Biblioteki, Archiwum, Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej w Łodzi i Redakcji Naczelnej *Dziół wszystkich* O. Kolberga w Poznaniu, a także poszczególnych Sekcji. Po sprawozdaniu Sekretarz Generalny zreferowała plan pracy PTL na rok 1974, przewidujący m. in. przygotowanie umo-

wy o stałej współpracy z Węgierskim Towarzystwem Ludoznawczym, starania o wznowienie wyczerpanych tomów DWOK i APSL, zwiększenie sprzedaży zapasu wydawnictw oraz związaną z tym reorganizację biura PTL i przygotowanie przeniesienia siedziby PTL do nowych pomieszczeń.

Ad 5. Sprawozdawczość z aktualnej działalności poszczególnych Sekcji Zarządu Głównego PTL przedstawili: prof. dr Maria Frankowska — prezes Sekcji amerykańskiej z siedzibą w Poznaniu, prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa — prezes Sekcji muzealnej z siedzibą w Toruniu, doc. dr hab. Dorota Simonides — prezes Sekcji folklorystycznej z siedzibą w Opolu, mgr Zofia Jeż-Jarecka — prezes Sekcji filmu etnograficznego z siedzibą w Warszawie (zob. s. 281–283). Prezesi Sekcji zwrócili się z apelem do członków PTL o dalsze zgłaszanie się do współpracy.

Sprawozdania z działalności rocznej Oddziałów złożyli: Gdańsk — mgr Halina Samplawska, Kraków — mgr Bolesław Łopuszański, Koszalin — mgr Hugona Ostrowska-Wójcik, Lublin — mgr Helena Babiniczowa, Łódź — mgr Irena Lechowa, Mszana Dolna — mgr Piotr Kaleciak, Poznań — mgr Grzegorz Skalski, Sanok — mgr Stefan Stefański, Toruń — mgr Ewa Arszyńska, Warszawa — mgr Zofia Jeż-Jarecka, Zabrze-Katowice — mgr Maria Suboczowa, Zakopane — Jan Pluciński. Pozostałe Oddziały (Kielce, Łańcut, Olsztyn, Opole, Przemyśl, Wrocław, Zielona Góra) nadesłały swe sprawozdania do Zarządu Głównego.

Ad 6. Sprawozdanie Głównej Komisji Rewizyjnej wygłosił przewodniczący, prof. Franciszek Wokroj, który stwierdził m. in., że obecnie, zdaniem Komisji, jednym z najpilniejszych zadań Towarzystwa, wszystkich Oddziałów, jest wzrost systematycznego upływniania remanentu wydawnictw, zapewniającego dopływ środków niezbędnych do dalszego rozwoju działalności PTL.

Ad 7. W dyskusji poruszono następujące problemy: ograniczony udział samokontroli działalności w Oddziałach (widoczny w obrazie sprawozdań) i potrzeba zmiany pod tym względem (dr Kazimierz Pietkiewicz); realizacja zaleceń i postulatów GKR (prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa, doc. dr hab. Bronisława Jaworska, mgr Stanisław Chmielowski); weryfikacja tytułów w zbiorze Biblioteki oraz nabytków z wymiany w celu usunięcia — ze względu na brak miejsca — dzieł zwartych i czasopism nie etnograficznych (dr Krzysztof Zielnica, prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa, prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska, dr Kazimierz Pietkiewicz; ta kontrowersyjna propozycja dr K. Zielnicy została potraktowana jako wniosek do rozpatrzenia przez Zarząd Główny); niecelowość gromadzenia zbiorów bibliotecznych w Oddziałach (mgr Zofia Jeż-Jarecka, mgr Piotr Kaleciak); upływnienie części zapasu wydawnictw PTL przez rozdawnictwo gratisowe wśród członków (prof. dr Franciszek Wokroj); popularyzacja i sprzedaż wydawnictw PTL za granicą (dr Krzysztof Zielnica, dr Kazimierz Pietkiewicz i in.).

W końcu dyskusji przyjęto jednogłośnie wygłoszone sprawozdania Sekcji, Oddziałów i GKR.

Ad 8. Zatwierdzono jednogłośnie wnioski przedstawione przez przewodniczącego Komisji Wnioskowej, dr Stanisława Błaszczyka: 1) Wniosek Zarządu Głównego — nadanie członkostwa honorowego PTL 9 następującym pracownikom nauki: prof. drowi Julianowi Krzyżanowskiemu, prof. drowi Ksaweremu Piwockiemu, prof. drowi Milovanovi Gavazziemu (Jugosławia) i prof. drowi Jiřemu Horákovi (ČSSR) oraz — w związku z 250 rocznicą utworzenia Rosyjskiej Akademii Nauk — prof. dr L. N. Těrentěvej i dr A. O. Ganckiej (Moskwa), prof. drowi E. V. Gusevowi i prof. drowi K. V. Čistovovi (Leningrad) oraz drowi V. K. Bondarčikovi (Mińsk); 2) Wniosek Sekretarza Generalnego PTL — odbycie jubileuszowego 50-go Walnego Zgromadzenia Delegatów w 1975 r. we Wrocławiu w 80 rocznicę utworzenia PTL. Wniosek został

serdecznie zaakceptowany przez delegata Oddziału Wrocławskiego, dr K. Zielnicę i owacyjnie przyjęty przez zebranych; 3) Wniosek Oddziału Toruńskiego — rozsyłanie do członków streszczeń i tez referatów lub komunikatów przed wygłoszeniem ich na doroczných sesjach naukowych — dla przygotowania twórczej dyskusji.

Na wniosek Komisji uchwalono jako postulaty pod adresem Zarządu Głównego następujące propozycje i uwagi: 1) Oddziału w Sanoku — powołać Oddział PTL w Rzeszowie, a zlikwidować Oddział w Sanoku; 2) Oddziału w Mszanie Dolnej — uwzględnić przez Radę Wydawniczą PTL potrzeby Oddziału i w ten sposób poprzeć jego starania o fundusze na dokończenie edycji monografii etnograficzno-historycznej powiatu limanowskiego; 3) Doc. Franciszka Kotuli z Rzeszowa i Romana Gorzela z Drzewicy pow. Opoczno — aby studenci na wyższych uczelniach pisali prace magisterskie z dziedziny folkloru i by w szkołach średnich i podstawowych wprowadzono godzinę lekcyjną na temat ochrony zabytków kultury.

Ad 9. Zamknięcie obrad poprzedził komunikat przedstawiciela Sekcji Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN, mgra M. Tarko, wygłoszony w imieniu przewodniczącego Sekcji, prof. dra Józefa Burszty, w sprawie organizowanej przez Sekcję II Międzynarodowej Konferencji Etnografów Słowiańskich w Błażejewku koło Kórnika w dniach 11–12 X 1974 r. i udziału w niej polskich etnografów.

Obrady zakończył przewodniczący, dr Kazimierz Pietkiewicz, podziękowaniem gospodarzom i organizatorom WZD.

Przedpołudnia dni 20–21 września 1974 r. poświęcono — zgodnie z programem — odbyciu Sesji Naukowej PTL pt. „Społeczne zadania etnografii w Polsce Ludowej”. Sesję otworzyła prezes PTL — prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska, przemówienie powitalne wygłosili: przedstawiciel Ministra Kultury i Sztuki oraz zastępca dyrektora Państwowego Muzeum Etnograficznego, dr Krzysztof Jan Makulski.

Wobec ponad 150 zgromadzonych członków PTL i gości referaty wygłosili: prof. dr Jan Szczepański: *Kultura ludowa w nauce i społeczeństwie*; prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa: *Osiągnięcia etnografii polskiej w 30-leciu PRL*; dr Jan Krzysztof Makulski: *Dorobek i zadania muzealnictwa etnograficznego*; prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska: *Treści folklorystyczne w kulturze narodowej*; mgr Tadeusz Więckowski: *Kontynuacja i przeobrażenia sztuki ludowej w działalności CPLiA*.

Liczne głosy w dyskusji i rzeczowość wypowiedzi odzwierciedliły duże znaczenie społeczne referowanej problematyki, przedstawionej przeważnie syntetycznie z okazji 30-lecia Polski Ludowej. Dyskutanci dali wyraz powszechnie odczuwanej trosce o rozwój etnografii ściśle wiążącej się z współczesnym życiem narodu, wszystkich jego warstw. Poruszano zagadnienia teoretyczne, jak np. interpretację pojęć: lud, kultura ludowa i narodowa, sztuka autentyczna a rzemiosło itp., jak również praktyczne problemy rozwoju współczesnej ludowej kultury materialnej i sztuki, ochrony zabytków kultury, wzbogacania ogólnonarodowej kultury wartościami kultury tradycyjnej, rozwijania się nowych form folkloru na wsi i w mieście, a także sprawy dotyczące badań naukowych i publikacji w tej dziedzinie.

Pożyteczną i przyjemną oprawą obrad WZD było zapoznanie się z aktualną ekspozycją zbiorów PME, spacer po warszawskiej starówce oraz udział uczestników w przedstawieniu operowym w Teatrze Wielkim. W niedzielę dnia 22 września 1974 r. uczestnicy mieli możliwość zwiedzić Pałac w Wilanowie.

Na podstawie protokołu
dr Ewy Fryś-Pietraszek i in. materiałów
opracował Medard Tarko

SEKCJA ETNOGRAFII KOMITETU NAUK SOCJOLOGICZNYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

W ostatnich latach etnografia polska uzyskała swoją reprezentację w organizacji komitetów Polskiej Akademii Nauk. Stała się nią Sekcja Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN.

Powstanie Sekcji poprzedziły starania prezydium Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Sekretariacie Naukowym Wydziału I PAN o powiązanie spraw etnografii z organizacją akademicką socjologii. W ramach tworzenia nowego składu osobowego Komitetu Nauk Socjologicznych PAN przez Sekretarza Wydziału I PAN, prof. dra W. Markiewicza, w kwietniu 1972 r., nominację na członków tegoż Komitetu otrzymali następujący etnografowie: J. Burszta, W. Dynowski, M. Frankowska, B. Kopczyńska-Jaworska i K. Zawistowicz-Adamska. W dniu 8 maja 1972 r. na posiedzeniu prezydium KNS PAN w punkcie 2 obrad przewidziano: „Powołanie Sekcji Etnografii”. Na organizatora Sekcji powołano członka prezydium Komitetu, J. Bursztę, który na następne posiedzenie prezydium miał zaproponować skład osobowy Sekcji. W tym celu odbyło się w dniu 8 czerwca 1972 r. zebranie organizacyjne etnografów — członków Komitetu Nauk Socjologicznych. Zebranie zaproponowało 18-osobowy skład Sekcji oraz zastanowiło się nad jej ramowym planem pracy. Na posiedzeniu prezydium KNS PAN w dniu 29 czerwca 1972 r. przyjęto zaproponowany skład osobowy Sekcji. Na jej przewodniczącego powołano J. Bursztę. Formalne powołanie Sekcji Etnografii, wraz z dalszymi pięcioma sekcjami socjologicznymi, miało miejsce w dniu 18 października 1972 r. na posiedzeniu plenarnym Komitetu. W szerokiej dyskusji omówiono wówczas zadania Komitetu i jego sekcji jako naczelnej organizacji nauki, mającej sterować ogólnymi problemami danej dyscypliny, stwarzać opinię naukową w sprawach kierunków badań naukowych i ich poziomu, metodologii itd.

Pierwsze plenarne posiedzenie Sekcji Etnografii KNS PAN odbyło się w Warszawie w dniu 13 listopada 1972 r. Ukonstytuowało się wówczas prezydium Sekcji w składzie: przewodniczący — J. Burszta, zastępcy przewodniczącego — M. Frankowska i A. Kutrzeba-Pojnarowa, sekretarz — Z. Jasiewicz, z-ca sekretarza — M. Wieruszewska-Adamczyk oraz członkowie prezydium — B. Kopczyńska-Jaworska i K. Zawistowicz-Adamska. Stosownie do planów pracy Komitetu, jako pierwsze z zadań podjęto przeprowadzenie analiz w następujących zakresach etnografii: działalności towarzystw naukowych i regionalnych, wydawnictw, kadry naukowej, kontaktów z nauką światową, udziału w organizacjach międzynarodowych oraz dokumentacji i informacji etnograficznej.

Wyniki tych analiz omówiono na następnym plenum Sekcji w dniu 16 grudnia 1972 r. w Poznaniu. Zapoznano się też wówczas z opracowanym przez zespół Sekcji pod kierunkiem J. Burszty tekstem „Problemy etnografii do omówienia w zbiorczym referacie Podsekcji Historii, Archeologii i Historii Kultury Materialnej na II Kongresie Nauki Polskiej”.

Trzecie plenarne posiedzenie Sekcji (Lublin, 7 czerwca 1973 r.) zajmowało się: pracami nad bibliografią etnografii polskiej, działalnością międzynarodowej redakcji czasopisma „Demos” (referowali: A. Kutrzeba-Pojnarowa i S. Błaszczyk), ustaleniem składu personalnego redakcji krajowej tegoż organu z sekretariatem w Ośrodku Dokumentacji i Informacji Etnograficznej w Łodzi (kier. B. Kopczyńska-Jaworska) oraz omówieniem głównych kierunków badań etnograficznych w nawiązaniu do węzłowych problemów humanistyki polskiej. Tematami tymi stały się: badanie świadomości społecznej grup wiejskich; zależności rodziny od przemian społeczno-eko-

onomicznych; rola artystycznych wartości kultury ludowej we współczesnej kulturze oraz porównawcze badania przemian kulturowych społeczności chłopskich w krajach kapitalistycznych.

Na czwartym posiedzeniu Sekcji (Warszawa, 21 listopada 1973 r.) złożono sprawozdania z udziału w II Kongresie Nauki Polskiej (J. Burszta), z udziału delegacji polskiej w IX Kongresie Nauk Antropologicznych i Etnologicznych w Chicago (B. Kopczyńska-Jaworska i A. Kutrzeba-Pojnarowa), z VII Międzynarodowego Kongresu Sławistów w Warszawie (K. Zawistowicz-Adamska) oraz z III Sympozjum Ethnologia Slavica w Ochrydzie (J. Burszta). Omówiono także udział etnografów w węzłowych problemach badawczych oraz sprawę oceny czasopism etnograficznych.

Piąte z kolei posiedzenie Sekcji (Poznań, 27 maja 1974 r.) poświęcone było umowie o współpracy między Polskim Towarzystwem Ludoznawczym a Słowackim Towarzystwem Etnograficznym, omówieniu projektu referatu na plenarne posiedzenie Wydziału I PAN w dniu 12 czerwca 1974 r., przygotowaniom do organizowanej przez Sekcję II Międzynarodowej Konferencji Etnografów Słowiańskich w Poznaniu (1974) oraz nowemu problemowi węzłowemu: „Pomniki kultury źródłem świadomości narodu”.

Kilku członków Sekcji uczestniczyło w dniach 10–11 czerwca 1974 r. w zorganizowanej przez Komitet Nauk Socjologicznych PAN w Nowej Hucie i w Krakowie Sesji Naukowej z okazji 30-lecia Polski Ludowej. W drugim dniu obrad J. Burszta wygłosił referat problemowy pt. „Kultura ludowa a kultura narodowa”. Wzbudził on ożywioną dyskusję i ukazał potrzebę wiązania badań socjologicznych z etnograficznymi, zwłaszcza w analizie współczesnych procesów społeczno-kulturowych.

Sekretarz Wydziału I PAN, prof. dr W. Markiewicz, zwołał na dzień 12 czerwca 1974 r. plenarne posiedzenie Wydziału poświęcone sprawom etnografii, na które zostali zaproszeni wszyscy członkowie Sekcji. Na porządku dziennym był referat J. Burszty pt. „Etnografia polska. Osiągnięcia — organizacja — perspektywy”. Referat (zob. s. 5–21, w niniejszym tomie) stał się podstawą nader ożywionej dyskusji, w której zabrało głos 11 mówców. M. in. podkreślono: ważność etnografii jako nauki humanistycznej istotnej dla kształtowania światopoglądu (M. Fritzhand); wysoką w okresie międzywojennym rangę tej nauki w społeczeństwie i współczesne jej osiągnięcia teoriopoznawcze, mające bezpośredni wpływ na społeczną praktykę (A. Waligórski, Z. Sokolewicz); rolę „polskiej szkoły” w etnografii i jej wysokie uznanie za granicą (A. Kutrzeba-Pojnarowa); potrzebę i wartość badań etnograficznych także dla socjologii i współpartnerstwo obu tych nauk (A. Kłoskowska, K. Kwaśniewski); korzyści wynikające z badań pozapolskich (M. Frankowska, Z. Jasiewicz) i konieczność podjęcia badań etnograficznych Polonii zagranicznej (W. Hensel). Charakteryzowano także aktualny system organizacyjny tej nauki z jej rozproszeniem organizacyjnym i bezpośrednim związkiem z innymi dyscyplinami (J. Starzyński i in.), przy czym dyskutanci zgodni byli co do tego, by etnografii nadać wyższe formy integracji (m. in. przez powiązanie z problemami węzłowymi) i nową strukturę organizacyjną.

Na zakończenie przewodniczący zebrania, prof. dr W. Markiewicz, ustalił skład 4-osobowej komisji (J. Burszta, A. Kłoskowska, W. Markiewicz, J. Szczepański), która — w oparciu o całość materiału z posiedzenia Wydziału I — opracuje wniosek dotyczący powołania wkrótce Komitetu Nauk Etnograficznych oraz inne dezideraty. Wyraził on też życzenie, aby niniejsze posiedzenie stało się dla polskiej etnografii momentem zwrotnym.

PODPISANIE UMOWY O WSPÓŁPRACY MIĘDZY
SŁOWACKIM TOWARZYSTWEM LUDOZNAWCZYM
A POLSKIM TOWARZYSTWEM LUDOZNAWCZYM

W dniach 28–31 października 1973 r. przedstawiciele Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego: prof. dr Józef Burszta i doc. dr hab. Bronisława Kopczyńska-Jaworska byli gośćmi Słowackiego Towarzystwa Etnograficznego przy Słowackiej Akademii Nauk (Slovenskej Národopisnej Spoločnosti pri Slovenskej Akadémii Vied) w Bratysławie.

Współpraca słowacko-polska na polu etnografii ma już swoją tradycję, w przeszłości nosiła jednak charakter raczej kontaktów indywidualnych, a nie instytucjonalnych. Ta zaś wizyta różniła się od poprzednich kontaktów tym, że przedstawiciele PTL przybyli do Bratysławy po to, aby wspólnie z przedstawicielami SNS przy SAV omówić konkretne sprawy dotyczące współpracy między partnerskimi Towarzystwami i podpisać oficjalną umowę o współpracy. Tendencje do nawiązania ściślejszych i oficjalnych kontaktów roboczych między SNS przy SAV a PTL zaczęły nasilać się w ostatnich latach. Stąd w 1973 r. przedstawiciele obu Towarzystw wymienili niejednokrotnie przygotowywane projekty umowy, aby dokładnie sprecyzować poszczególne odcinki współpracy.

Oficjalne spotkanie przedstawicieli SNS przy SAV i PTL odbyło się 29 października 1973 r. w Instytucie Etnografii SAV w Bratysławie. Obok przedstawicieli obu

Moment podpisania umowy w Bratysławie

Od lewej: prezes SNS dr A. Pranda, czł. ZG PTL prof. dr J. Burszta, sekr. gen. PTL doc. dr hab. B. Jaworska, sekr. naukowy SNS dr A. Sulitka

Towarzystw na spotkaniu byli obecni reprezentanci Instytutu Etnografii SAV. Zjawili się też inż. Jozef Fülöp, sekretarz naukowy Ośrodka Organizacyjnego Towarzystw Naukowych przy SAV, a jako goście przybyli prof. dr Christo Vakarelski z Bułgarii i dr Nikola Pantelić z Jugosławii.

Spotkanie otworzył prezes Słowackiego Towarzystwa Etnograficznego przy SAV, dr Adam Pranda, witając przedstawicieli z Polski i innych gości. W słowie wstępnym położył nacisk na niezbędną potrzebę dążności integracyjnych w ramach państw demokracji ludowej i konkretyzacji aktualnych spraw społecznych, naukowo-badawczych, organizacyjnych i wydawniczych dotyczących się Slovenskej Národopisnej Spoločnosti pri SAV i Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. W imieniu PTL przemawiała wprawdzie doc. dr hab. B. Kopczyńska-Jaworska, sekretarz generalny PTL; wskazała, że w historii PTL — organizacji polskich etnografów, która obchodzi akurat jubileusz 80-lecia swego istnienia — były już z dawna dążenia do współpracy ze swymi południowymi sąsiadami — Słowakami, ale nie były one regularne i miały przeważnie charakter indywidualny. Przygotowana umowa o współpracy między SNS przy SAV i PTL zapowiada tym razem pozytywne rezultaty przy rozwiązywaniu problemów naukowych, obchodzących zarówno polskich, jak i słowackich etnografów. Prof. dr J. Burszta (członek Zarządu Głównego PTL i przewodniczący Sekcji Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN) w swoim przemówieniu wskazał na problemy organizacyjne nauki etnografii w Polsce. Zwrócił uwagę na fakt, że gdy PTL ma spore osiągnięcia na odcinku wydawniczym, to z drugiej strony nie prowadzi tak rozwiniętych badań naukowych, jak np. SNS przy SAV.

Po przemówieniach przedstawicieli obu Towarzystw sekretarz naukowy SNS przy SAV, dr Andrej Sulitka, przeczytał tekst projektu umowy, na który obie strony wyraziły zgodę. W dyskusji mówiło się przede wszystkim o realizacji uzgodnionych czynności obu Towarzystw, wynikających z przedstawionego projektu umowy. Na zakończenie dyskusji przemawiał inż. Jozef Fülöp, który bardzo pozytywnie ocenił przygotowany dokument i podkreślił, że Słowacka Akademia Nauk zmierza do nawiązania ścisłych kontaktów roboczych z krajami demokracji ludowej, a ta właśnie umowa harmonizuje całkowicie z linią dążeń Akademii.

Umowa o współpracy obu Towarzystw ma na celu stworzenie odpowiednich warunków dla nawiązania regularnych kontaktów i rozwijania współpracy naukowej, przede wszystkim na odcinku organizacyjnym, badawczo-naukowym i wydawniczym, jak też stworzenie warunków dla ewentualnych wspólnych działań. Umowa została zawarta tymczasowo na lata 1973–1975, przy czym w końcu każdego roku oba Towarzystwa będą oceniać realizację programu współpracy i nawzajem informować się o rezultatach. Umowa nabierze mocy obowiązującej po jej zatwierdzeniu przez nadrzędne organa obu Akademii. W imieniu Slovenskej Národopisnej Spoločnosti pri SAV umowę podpisali: dr A. Pranda, csc., oraz sekretarz naukowy, dr A. Sulitka; w imieniu Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego umowę podpisała sekretarz generalny doc. dr hab. B. Kopczyńska-Jaworska oraz członek Zarządu Głównego w imieniu jego prezesa, prof. dr J. Burszta.

Dążności integracyjne, które przejawiają się w obrębie krajów socjalistycznych zarówno w dziedzinie gospodarczej, jak kulturalnej i naukowej, wysuwają potrzebę zawierania bilateralnych umów i porozumień jako pierwszego stopnia wszechstronnej wymiany informacji i doświadczeń. W tym wypadku chodzi o jedną z ważnych form, za pomocą której można koordynować i rozszerzać naukową pracę także w dziedzinie etnografii. Podpisanie dwustronnej umowy między Slovenskou Národopisnou Spoločnosťou pri SAV a Polskim Towarzystwem Ludoznawczym jest

pierwszym i istotnym krokiem do integracji działalności obu Towarzystw, krokiem który przyczyni się do rozwoju etnografii i folklorystyki i stanie się trwałym wkładem w dalszą pomyślną współpracę.

Andrzej Sulitka

UMOWA O WSPÓŁPRACY

między Słowackim Towarzystwem Ludoznawczym (Slovenská Národopisná Spoločnosť) przy Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie (Czechosłowacka Socjalistyczna Republika) a Polskim Towarzystwem Ludoznawczym we Wrocławiu (Polska Rzeczpospolita Ludowa)

§ 1

W celu stworzenia warunków do nawiązania prawidłowych kontaktów i w celu świadomego rozwijania współpracy naukowej, przede wszystkim w dziedzinie organizacyjnej, badawczo-naukowej i wydawniczej, jak również w celu stworzenia warunków dla ewentualnych wspólnych akcji, postanowiły:

- Slovenská Národopisná Spoločnosť przy Słowackiej Akademii Nauk (dalej zwana SNS przy SAV) w osobach jej przewodniczącego i sekretarza naukowego oraz
- Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Wrocławiu (dalej zwane PTL) w osobach jego prezesa i sekretarza generalnego zawrzeć tę umowę o współpracę.

§ 2

W dziedzinie organizacyjnej:

1. Slovenská Národopisná Spoločnosť przy Słowackiej Akademii Nauk i Polskie Towarzystwo Ludoznawcze (dalej zwane Towarzystwami) będą się nawzajem informować o przygotowywaniu i organizowaniu ważniejszych przedsięwzięć naukowych, takich jak walne zgromadzenia, krajowe i międzynarodowe sympozja, seminaria i konferencje — już podczas opracowywania planu działalności na następny rok.

2. Niniejsza umowa o współpracy między SNS przy SAV a PTL wprowadza obowiązek wzajemnego informowania się:

- a) o przygotowywaniu kolejnego walnego zgromadzenia Towarzystwa,
- b) o przygotowywaniu imprez naukowych (krajowych albo międzynarodowych sympozjów, seminariów, konferencji) organizowanych przez Towarzystwo samodzielnie,
- c) o przygotowywaniu imprez naukowych (krajowych albo międzynarodowych sympozjów, seminariów, konferencji) organizowanych przez Towarzystwo przy współpracy innych instytucji etnograficznych (przede wszystkim instytutów Akademii Nauk, placówek badawczych, towarzystw naukowych, katedr etnografii, muzeów itp.).

3. Towarzystwo już w czasie przygotowywania imprezy naukowej zabezpieczy w swym planie finansowym środki na uczestnictwo 1-3 delegatów drugiego Towarzystwa, na zasadzie jedno lub dwuletniej wzajemnej wymiany.

4. Przedstawiciele Towarzystwa, którzy jako delegaci uczestniczyć będą w danej imprezie naukowej, organizowanej przez drugie Towarzystwo, będą zobowiązani:

- a) wygłosić referat, albo zabrać głos w dyskusji informujący uczestników imprezy o stanie badań dotyczących tematyki, której dana impreza jest poświęcona, bądź też o stopniu opracowania teoretycznego i metodologicznego tej problematyki,
- b) referat (lub głos w dyskusji) w formie pisemnej przekazać organizatorom imprezy do ewentualnej publikacji lub do archiwum Towarzystwa.

5. Koszty pobytu delegatów w okresie trwania imprezy naukowej pokrywa Towarzystwo organizujące, koszty podróży pokrywa Towarzystwo delegujące w ramach swych możliwości i zgodnie z przepisami finansowymi.

6. Prezydja Towarzystw opracują i wymienia projekty organizacji i realizacji imprez naukowych Towarzystw (sympozjów, seminariów, konferencji) na kilka lat naprzód.

7. Towarzystwa będą udzielać wszechstronnej pomocy członkom drugiego Towarzystwa w czasie ich pobytów, na które będą delegowani przez zakład pracy, albo inną instytucję, także wówczas, gdy pobyt odbywać się będzie na koszt instytucji delegującej.

8. W celu zacieśnienia współpracy obu Towarzystw oraz lepszej wymiany informacji o pracach Towarzystw, kilku członków SNS przy SAV (mniej więcej 10) otrzyma członkostwo PTL i odwrotnie.

§ 3

W dziedzinie naukowo-badawczej:

1. Towarzystwa w ramach swych akcji naukowo-badawczych stworzą dogodne warunki zaproszeń członków współpracującego Towarzystwa dla umożliwienia uczestnictwa w badaniach oraz zebrania etnograficznych materiałów porównawczych w terenie i archiwach naukowych. Dotyczy to zwłaszcza tych tematów i terenów badań, odnośnie do których oba Towarzystwa uprzednio porozumieją się i które to decyzje zostaną zatwierdzone przez instytucje nadrzędne.

2. W celu zapewnienia koordynacji w dziedzinie naukowo-badawczej oba Towarzystwa stworzą dogodne warunki dla synchronizacji wspólnych akcji, zadbają także o ich planowość zarówno z punktu widzenia problematyki badawczej, jak i terenu badanego.

3. Pobyt pracowników naukowych i badawczych zabezpiecza Towarzystwo zapraszające. Koszty podróży do miejsca badań i z powrotem pokrywa Towarzystwo delegujące lub sam uczestnik.

§ 4

W dziedzinie wydawniczej:

1. Towarzystwa wymienią wykazy zbiorów publikacji, które mogą być brane pod uwagę przy wymianie międzybibliotecznej.

2. Towarzystwa będą ułatwiać wzajemną wymianę fotokopii i mikrofilmów.

3. Towarzystwa będą w sposób prawidłowy, w indywidualnie dogodnej liczbie egzemplarzy wymieniać wszystkie wydawnictwa przez nie publikowane, kwestionariusze i wskazówki badawcze oraz inne druki o charakterze naukowym.

4. Towarzystwa zapewnią publikowanie studiów, komunikatów i sprawozdań z działalności drugiego Towarzystwa w organach przez nie drukowanych. W celu prawidłowego informowania swoich członków Towarzystwa zadbają, aby kwestie publikowane dotyczyły nie tylko akcji, w których Towarzystwa wzajemnie uczestniczą, ale także innych przedsięwzięć naukowych o szerszym zasięgu.

§ 5

Postanowienia końcowe:

1. Uczestniczące strony zobowiązują się, że po podpisaniu niniejszej umowy, po upływie i miesiąca poinformują się o działalności swego Towarzystwa, o akcjach przygotowywanych w roku 1973 i planowanych na rok 1974 oraz wymienią listy osób proponowanych na członków Towarzystwa partnerskiego.

2. Niniejszą umowę o współpracy zawiera się tymczasowo na lata 1973-1975, przy czym kierownictwa obu Towarzystw będą w końcu każdego roku oceniać jej wykonanie i o wnioskach wzajemnie się informować. Po upływie ważności umowy, może być ona na podstawie uzyskanych doświadczeń przedłużona, zmieniona, albo nie odnowiona.

3. Umowa uzyskuje ważność po uchwaleniu jej przez odpowiednie organy nadrzędne, o czym obie strony poinformują się wzajemnie.

4. Umowa o współpracy pomiędzy SNS przy SAV a PTL została sporządzona w językach słowackim i polskim, przy czym oba teksty są jednakowo ważne.

Prezes SNS

dr Adam Pranda

Prezes PTL

prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska

Sekretarz Naukowy SNS

dr Andrej Sulitka

Sekretarz Generalny PTL

doc. dr hab. Bronisława Jaworska

Bratysława, dnia 30 sierpnia 1973 r.

JUBILEUSZ PROFESORA RUDOLFA BEDNÁRIKA

W listopadzie 1973 r. przypadała 70 rocznica urodzin Rudolfa Bednáríka, profesora etnografii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu im. A. Komeňského w Bratysławie. Jubilat urodził się 17 XI 1903 r. w Nowym Mieście nad Wagiem, w zachodniej części Słowacji.

R. Bednárík ukończył studia historii i geografii na Uniwersytecie im. Komeňskiego w Bratysławie, będąc jednocześnie słuchaczem wykładów o kulturze ludowej prof. Karela Chotka, kierownika Katedry Etnografii UK, co na pewno wywarło wpływ na jego późniejsze zainteresowania. Po studiach — obok działalności nauczycielskiej w gimnazjum, pracował dodatkowo jako kustosz oddziału etnograficznego w Słowackim Muzeum Narodowym w Martinie, pilnie zbierając, klasyfikując i dokumentując materiał etnograficzny. We współpracy z prof. Antoninem Vaclavikiem urządził pierwszą ekspozycję etnograficzną w nowo wzniesionym budynku w 1938 r. Prócz zbierackiej, godna uwagi jest ówczesna publikacyjna działalność jubilata. Jego artykuły pojawiają się od końca lat dwudziestych w takich czasopismach, jak: „Časopis Muzeálnej Slovenskej Spoločnosti”, „Sborník Muzeálnej Slovenskej Spoločnosti” i „Česki Lid” i są dowodem właściwego podejścia autora do badań kultury ludowej.

W latach 1939–1945 R. Bednárík kieruje oddziałem etnograficznym Maticy słowackiej. Bogate zbiory, które w tym czasie zorganizował, stały się podstawą jego dalszej obfitej działalności publikacyjnej. Wydaje wówczas podręcznik dla zbieraczy i badaczy kultury ludowej pt. *Príručka pro národopisný výskum slovenského ľudu*; w 1943 r. wychodzi jego *Duchovná a hmotná kultúra slovenského ľudu* (Umysłowa i materialna kultura ludu słowackiego), w której dał, na podstawie dotychczasowej wiedzy, całościowy pogląd na najistotniejsze składniki kultury ludu słowackiego. Wydanie tego dzieła świadczyło o tym, że R. Bednárík jest badaczem o szerokich horyzontach myślenia.

Spore zbiory etnograficzne w Maticy słowackiej i w Słowackim Muzeum Narodowym skłoniły Bednáríka do dalszych badań monograficznych kultury ludowej. Publikuje: *L'udové poľovníctvo na Slovensku* (1943), *L'udové náhrobníky na Slovensku* (1949) i *L'udový nábytok*, 1949 (Meble ludowe). W latach 1942–1944 we współpracy z Janem Mjartanem redaguje „Národopisný Sborník Matice Slovenskej”.

Od 1947 r. Bednárík prowadzi zlecone wykłady z etnografii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Komeňskiego, a w 1951 r. przechodzi do Katedry Etnografii jako docent (habilitował się w 1948 r.). Tym samym rozpoczyna dalszy etap swej pracy — kształcenie najmłodszych adeptów etnografii w Słowacji. Z seminarium R. Bednáríka wyszła cała plejada etnografów słowackich, którzy pomyślnie idą w ślady swego mistrza. W postaci podręczników dla szkół wyższych wydał: *Príspevok o náboženských prežitkoch na Slovensku* (Przyczynek o przeżytkach religijnych w Słowacji) i *L'udová liečba na Slovensku* (Lecznictwo ludowe w Słowacji). Zagadnienia sztuki ludowej omawia w publikacjach: *Maľované ohníštia v oblasti Malých Karpát*, 1956 (Malowane ogniska na obszarze Małych Karpat), *Pastierske rezbárske umenie*, 1956 (Pasterska sztuka rzeźbiarska) i *Slovenské úle* (1957).

Rudolfa Bednáríka interesuje życie i kultura słowackich enklaw i mniejszości za granicą, w związku z czym podjął podróże badawcze do Węgier, Jugosławii i Bułgarii. Wyniki podróży do Jugosławii opublikował w pracy *Slováci v Juhoslávii* (1964), która niedawno doczekała się drugiego wydania. *L'udove staviteľ'stvo na Kysuciach*, 1967 (Budownictwo ludowe) informuje o osadach, materiale budowlanym, wnętrzu i budownictwie gospodarczym w zachodniej Słowacji. Ostatnią, jak dotąd, jego książką jest *Cintoríny na Slovensku*, 1972 (Cmentarze), w której analizuje sposoby pochówków, oznaczanie grobów i wiarę w życie pośmiertne.

Wymienione prace — nie licząc mnóstwa drobniejszych studiów, artykułów i recenzji — świadczą o tym, że zainteresowania badawcze Rudolfa Bednáríka były niezwykle rozległe. Są one przykładem twórczej działalności zbieracza, badacza i nauczyciela w jednej osobie. Jego osiągnięcia naukowe mają swoje stałe miejsce

nie tylko w słowackiej, ale w całej słowiańskiej literaturze etnograficznej.

Jako jeden z najbardziej wytrawnych etnografów słowackich doradza i ukierunkowuje swoich młodszych kolegów, pomaga im w ukierunkowaniu ich prac. Swoje własne bogate doświadczenie z badań terenowych, pracy muzealnej i działalności pedagogicznej przekazuje najmłodszym — słuchaczom na Wydziale. Jego uwagi i rady były zawsze cenne. Przedmiot swej pracy badawczej — lud słowacki — rozumie tak, jak mało kto. Jego uczuciowa postawa kształtowała się w środowisku, w którym wzrastał, gdzie uczył się poznawać życie ludu z jego obyczajami, radościami i troskami.

Z okazji doniosłego jubileuszu życzymy profesorowi uniwersyteckiemu Rudolfowi Bednárikowi, doktorowi nauk historycznych, wszystkiego najlepszego, wiele zdrowia i sił do dalszej twórczej pracy.

Tłum. Józef Burszta

Milan Chlebana

BADANIA ETNOGRAFICZNE WSPÓŁCZESNYCH PRZEMIAN W SERBSKIEJ KULTURZE LUDOWEJ

SYMPOZJUM W INSTYTUCIE ETNOGRAFICZNYM SANU, BELGRAD 28-30 I 1974

Badania współczesnych przemian w kulturze ludowej w Serbii prowadzi Instytut Etnografii Serbskiej Akademii Nauk i Umiejętności od 1971 r. Projekt tych badań, przygotowany pod koniec 1969 r. z inicjatywy członka rzeczywistego Akademii, prof. B. Kojicia, przewidywał regularne notowanie w wybranych osiedlach danych o najbardziej istotnych przemianach w życiu mieszkańców, szczególnie zaś w tradycyjnej kulturze. W 1971 r. przeprowadzono na podstawie kwestionariusza badania sondażowe w 13 osiedlach, a już w następnych dwóch latach przeprowadzono badania stacjonarne zaobserwowanych przemian w 26 punktach podstawowej sieci wybranych osiedli. Kwestionariusz, zawierający około 100 podstawowych pytań, wypełniany jest corocznie w administracji osiedla oraz w 10 wybranych i co rok badanych gospodarstwach wiejskich. Wybór punktów i typowanie gospodarstw było — ze względu na ilość i złożoność obowiązujących kryteriów — zadaniem bardzo skomplikowanym i odpowiedzialnym.

Symposium poświęcone badaniom przemian etnograficznych w Serbii stanowi jedną z form podsumowania dorobku w tej dziedzinie. Tym razem dotyczyło ono dorobku osiągniętego w połowie drogi pierwszej fazy badań, która kończy się w 1975 r.

Z 27 zgłoszonych referatów na Sympozjum wpłynęło 25; zostaną one opublikowane. W obradach wzięli czynny udział goście z zagranicy, m. in. prof. J. Burszta i J. Cuisenier.

Słowo wstępne wygłosił członek-korespondent SANU i do niedawna dyrektor Instytutu, prof. Atanasije Urošević. Wspomniał on o 25-letnim dorobku placówki, która swój srebrny jubileusz odnotowała pod koniec 1972 r. roboczym posiedzeniem; mówca wspomniał również o obecnym zaangażowaniu Instytutu w opracowaniu tematu, którego Sympozjum dotyczy.

W siedmiu odczytach wygłoszonych pierwszego dnia obrad rozpatrywano przede wszystkim kwestie metodologiczne. Prof. dr P. Vlahović w referacie *Podejście do badań starego i nowego w życiu ludowym w osiedlach wiejskich w Serbii spe-*

cialnie podkreślił fakt, że w zmienionych warunkach społecznych doszło u ludności wiejskiej bardzo szybko do rozwarstwienia i przegrupowania socjalnego, wobec czego zaistniała konieczność śledzenia (metodą badań bezpośrednich) procesów migracyjnych, życia rodzinnego w nowych warunkach bytowych oraz organizacji wolnego czasu. Dr M. Radovanović w wypowiedzi pt. *Tradycyjne dziedzictwo i współczesność oraz niektóre zagadnienia etnologii stosowanej* starała się odpowiedzieć na pytanie, w czym objawia się bezpośrednio i pośrednio wpływ tradycyjnego dziedzictwa w ruchach migracyjnych ludności w Serbii w chwili obecnej (w migracjach zarobkowych uczestniczą przede wszystkim zamożni chłopci, osiedlają się oni na peryferiach miast kierując się zazwyczaj więzami krewniaczymi itd.). Prof. dr S. Kremenšek z Ljubljany mówił *O rozciągłości pojęć: „kultura ludowa” i „przemiany współczesne”*. Zdaniem autora ze stanowiska etnografii trzeba również badać byt i kulturę warstwy robotniczej, chłopstwa współczesnego oraz innych grup zawodowych i społecznych. Mgr R. Rakić w odczycie *Przemiany współczesne, przedmiot albo aspekt badań* domagał się uznania przemian jako aspektu wszystkich badań etnologicznych. Znany historyk — dr V. Stojančević — w referacie pt. *Metoda historyczna badania przemian w rozwoju etnicznym i w kulturze tradycyjnej w Serbii* podkreślił pozytywny w przeszłości wzajemny stosunek historii i etnografii (obecnie etnologii). Mówił o historyczno-etnograficznej metodzie w naświetlaniu i badaniu narodowej przeszłości. Specjalną uwagę obradujących zwrócił odczyt prof. dr J. Burszty pt. *Etnografia polska a badanie współczesnych przemian kulturowych*, w którym autor postuluje stosowanie metody socjologiczno-etnograficznej w badaniach rzeczywistości. Na ten temat przeprowadzono ożywioną i bardzo owocną dyskusję. We wspólnym referacie mgra D. Bandicia i mgra R. Rakicia *O badaniach współczesnych przemian w życiu obyczajowym naszego narodu* zaznaczono przede wszystkim zaniedbanie badania elementów kultury duchowej, szczególnie zaś wierzeń i obyczajów. Według autorów niewystarczająco podkreśla się w pracach drukowanych tego, iż stare zwyczaje coraz bardziej dostosowuje się do stanu obecnego bytu narodowego i że dokonuje się na wsi rozgraniczenia pojęciowego roli i funkcji obyczajów oraz że pod tym względem panują bardzo duże różnice regionalne.

Drugiego dnia Sympozjum wygłoszono sześć referatów. W dwóch z nich mówiono o przemianach na górskich obszarach kraju. Członek-korespondent SANU, prof. dr M. Lutovac w referacie *Życie i współczesne przemiany w naszych górach* zaznaczył, iż w nowych warunkach góry na Bałkanach nie pełnią roli schronienia przed nieprzyjacielem, wobec czego ruch ludności ku obszarom nizinnym jest coraz silniejszy. Z kolei o *Wpływie depopulacji na przemiany kultury ludowej w osiedlach górskich w RS Macedonii* mówił prof. dr M. Panov ze Skopje. Zwrócił on uwagę na możliwe następstwa oraz sposoby rozwiązania problemu. *Przemiany w kulturze ludowej Semberii, wyniki i doświadczenia* były przedmiotem odczytu R. Kajmaković z Sarajewa. W migracjach z Semberii (północna Bośnia) do Słowenii, a potem za granicę, uczestniczą po raz pierwszy kobiety; zmienia się obecnie struktura rodzinna (rozpadają się np. pozostałe wielkie rodziny — zadrugi); przemiany są bardziej zauważalne w gospodarstwach z choć jednym członkiem stale zatrudnionym poza rolnictwem. B. Vlahović mówiła o *Tradycyjnej gospodarce wiejskiej w warunkach budownictwa socjalistycznego* (na przykładzie ośrodka Semiča w Słowenii). Przed założeniem przemysłu terenowego był to — jak wiadomo — obszar rozwiniętej emigracji zarobkowej do krajów zamorskich. Obecnie zaś przemysł ten zatrudnia pokaźną liczbę ludzi, którzy pozostając na wsi uzyskiwane w fabrykach zarobki przeznaczają na unowocześnienie własnego majątku rolniczego

(zamiast zbóż uprawiają jarzyny; karczują stare i zakładają nowe winnice, do uprawy których wprowadzają maszyny itp.). O *transformacji roli medycyny ludowej i znachorów we współczesnych warunkach bytowych* mówiła R. Fabijanić z Sarajewa. Wbrew wyraźnym sukcesom w krzewieniu zdrowotnej kultury narodu, uważa się dość masowe zjawisko powrotu do medycyny ludowej, zwłaszcza u ludności miejskiej (w latach 60-tych zarejestrowano tylko w Hercegowinie 75 znachorów; na poszczególnych placach targowych w samym tylko Sarajewie można zastać po 10 zbieraczy i sprzedawców ziół; słynny znachor z gór Romanii niedawno wydrukował książkę o leczeniu ziołami itd.). Gość Sympozjum, J. Cuisenier z Paryża, ujawnił wyniki ankiety pt. *Przemiany w organizacji rodziny*, przeprowadzonej w 14 miastach Jugosławii przy współpracy naukowców jugosłowiańskich. Zauważono sporo charakterystycznych przemian w rodzinie jugosłowiańskiej, pominięto jednak wiele jej cech istotnych. Ani w ankiecie, ani w jej późniejszym opracowaniu nie uwzględniono danych historycznych dotyczących każdego z osiedli (archiwa lokalne, dane metrykalne), tych właśnie, które wyjaśniają czynniki wpływające na rozwój rodziny w mieście.

W materiałach Sympozjum zostaną wydrukowane także dwie prace nadesłane, lecz nie wygłoszone. Socjolog, prof. dr C. Kostić, rozpatrzył *Perspektywy przemian w naszym społeczeństwie i kulturze do 2000 roku* podkreślając, iż w Jugosławii utworzy się 4 typy społeczności: przemysłową, zurbanizowaną, agrarną oraz ruralną. Prof. dr J. Halpern i B. Halpern z Amferstu (USA) napisali wspólny referat pt. *Przemiany w rozumieniu roli męża i żony w pięciu wybranych wsiach jugosłowiańskich*. W odczycie pp. Halpernów jest mowa o zmienionych stosunkach rodzinnych (mażeńskich) dostrzeganych czy odczuwanych przez badanych informatorów. Wywiady terenowe uzupełniono badaniem stosunków rodzinnych.

Ostatniego dnia Sympozjum wygłoszono dziesięć referatów. Dotyczyły one przeważnie problematyki przemian w Serbii północno-wschodniej, wschodniej i południowo-wschodniej. Autorzy wystąpień reprezentowali w większości Instytut Etnograficzny. Dr S. Zečević mówił *O przemianach w kulturze materialnej i o trwałości kultury duchowej w północno-wschodniej Serbii* zaznaczając, że nawet najbardziej postępowe jednostki na tym obszarze przestrzegają starych zwyczajów dotyczących urodzin, wesela i śmierci. *Współczesne przemiany w kulturze ludowej ludności „pečalbarskiej” w południowo-wschodniej Serbii* (Lužnica, Ponišavlje, Vlasina, Vranje) opracowała w swym referacie dr V. Stojančević. Zaznaczyła ona, że tradycyjną orientację zawodową „pečalbarzy” (różnych rzemieślników, uczestników migracji zarobkowych w ubiegłym wieku, którzy rocznie spędzali w domu tylko parę miesięcy) zastąpiono rozwiniętymi gałęziami przemysłu, na bazie tych rzemiosł, co doprowadziło do zasadniczych zmian w całokształcie życia ludowego. Dr M. Draškić podał w swoim referacie *Niektóre przykłady zmian struktury etnicznej w osiedlach północno-wschodniej Serbii we współczesnych warunkach społecznych*. Wspominając kilka rodzajów migracji autor specjalnie wskazał na wyrównywanie świadomości etnicznej, a nawet narodowej u tej, zróżnicowanej pod względem pochodzenia etnicznego, ludności. *Przemiany stroju ludowego w Serbii we współczesnych czasach* opracowała dr M. Jovanović. Zwróciła ona uwagę na nowe formy tzw. półmiejskiej-półwiejskiej odzieży i coraz większą dominację na wsi miejskiego sposobu ubierania się. Dr D. Drljača w odczycie nt. *Przemian etnograficznych w osiedlach Serbii, które postanowiono przenieść* zajął się przyspieszanymi przemianami uwarunkowanymi przygotowaniem do budowy i samą realizacją nowo powstających zapór rzecznych w Serbii. Dr O. Mladenović w referacie *Tradycyjne dziedzictwo w tańcach ludowych a współczesność* wykazała, iż jesteśmy w Serbii

świadkami pierwszych kroków w scenicznym wystawianiu sztuki tańca na zasadzie tradycyjnego tańca ludowego, podczas gdy na rodzinnych i pozarodzinnych uroczystościach tańczy się nadal w sposób tradycyjny i że ten to paralelizm w rozwoju stanowi logiczną drogę dalszego rozwoju ludowych tańców. O *dzisiejszym rozeznaniu, stosowaniu i przenoszeniu wzorów przysłowiowych* (u Słoweńców) mówiła dr M. Makarovič z Ljubljany. Na podstawie wyników jej badań można twierdzić, iż jest dość duże rozeznanie wzorów przysłowiowych (około 50% wzorów podanych w ankiecie), a póki wzory te są powszechnie zrozumiałe, uważa się, że nadal są stosunkowo często stosowane. E. Cerović wygłosiła odczyt pt. *Wpływ społecznych, gospodarczych i kulturowych przemian na rozwój i orientację twórczości współczesnych malarzy — chłopów w Serbii*. Mowa tu o początkach tzw. „niedzielnego malarstwa” we wsiach Chorwacji i Serbii, które datują się w latach trzydziestych naszego wieku, a także o rozwoju tej dziedziny po drugiej wojnie światowej. W pracach malarzy zaznacza się wyraźne dążenie do zanotowania na płótnie form życia, które zanikają. *Dostosowanie tradycyjnego tkactwa domowego do wymogów rynku i jego wpływ na unowocześnienie niektórych wsi Górnego Dragačeva* (Serbia zachodnia) zreferowała dr D. Nikolić, która wskazała dla przykładu istniejącą od 10 lat spółdzielnię tkacką we wsi Donji Dubac, założoną w oparciu o tradycję tkacką wówczas, gdy rynek miejski potrzebował wyrobów tzw. sztuki użytkowej domowej wytwórczości. Interes ten jest prowadzony z dużym powodzeniem, co doprowadziło do zasadniczych przemian w charakterze osiedla i wyglądzie domów oraz do stopniowego wyzwolenia kobiet z patriarchalnego ucisku.

Program odczytów zakończono referatem dyrektora Instytutu, prof. dra M. Vasoicia, pt. *Kultura ludowa i turystyka*. Wśród licznych i różnorodnych przemian na wsi referent wskazał na zmianę wyglądu zewnętrznego osiedli wiejskich, a nawet i agrarnego krajobrazu oraz na znaczenie tej zmiany dla turystyki, która jako specjalna gałąź gospodarki uwzględnia w najwyższym stopniu właśnie regionalne właściwości poszczególnych obszarów czy osiedli oraz kultury ludowej. Autor domagał się utworzenia parków narodowych o szerokim muzealno-turystycznym przeznaczeniu.

Sumując, obrady Sympozjum wniosły wiele nowego do zagadnień metodologii badań nad przemianami współczesnymi w kulturze ludowej, jak również przyczyniły się do owocnej wymiany doświadczeń na temat wyboru metod i technik w badaniach terenowych. Ze względu na bardzo złożoną problematykę tych badań uznano za celowe stopniowe ujednolicanie systemu pracy. Rozpoczęte od niedawna regularne i precyzyjne notowanie zachodzących zmian w jugosłowiańskiej kulturze ludowej jest poprzez dyskusje naukowe systematycznie doskonalone.

Dušan Drljača

PIERWSZE MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM
NA TEMAT PROBLEMÓW SOCJALISTYCZNEGO BYTU I KULTURY
BURGAS-PRIMORSKO, 29 IX—2 X 1974 R.

Instytut Etnografii i Muzeum Bułgarskiej Akademii Nauk, pod kier. prof. dra Veselina Hadżinikolova, członka-korespondenta BAN, zwołał do Primorska-Dymitrowa koło Burgas przedstawicieli wszystkich krajów demokracji ludowej

na Sympozjum poświęcone problemom badań etnograficznych współczesnego socjalistycznego bytu i kultury. Na Sympozjum wygłoszono 15 referatów na temat różnych aspektów badań współczesności. Referenci: V. Hadżinikolov, G. Tomov, R. Peševa i D. Todorov oraz B. Tumangelov i L. Dukov (Bułgaria), L. M. Drobiševa (ZSRR), A. Pranda, R. Jeřábek (Czechosłowacja), P. Vlahović, S. Kremenšek (Jugosławia), P. Nowotny i S. Musiat (NRD) oraz J. Burszta (Polska).

W ramach Sympozjum utworzono Komitet Organizacyjny dla etnograficznych badań współczesności. Informuje o tym bliżej załączony niżej tekst „Propozycji”.

J.B.

PROPOZYCJE KOMITETU ORGANIZACYJNEGO

Dnia 29 września 1974 r. w Primorsku (okregu Burgas, LR Bułg.) odbyło się pierwsze posiedzenie Międzynarodowego Komitetu Organizacyjnego dla etnograficznych badań współczesności. W pracach Komitetu wziął udział także dyrektor Instytutu Etnograficznego i Muzeum Bułgarskiej Akademii Nauk, członek-korespondent prof. dr Veselin Hadżinikolov.

Na posiedzeniu tegoż Komitetu przedyskutowano projekt statutu Międzynarodowego Komitetu.

Komitet Organizacyjny

proponuje:

1. Wysłać projekt statutu odpowiednim instytucjom etnograficznym w krajach socjalistycznych celem jego uzupełniającego omówienia. Projekt statutu przyjąć ostatecznie na następnym posiedzeniu Międzynarodowego Komitetu.

2. W Międzynarodowym Komitecie każdy kraj socjalistyczny (państwo) winien być reprezentowany przez jednego członka. Instytucje etnograficzne każdego kraju mają potwierdzić uczestnictwo swego przedstawiciela jako rzeczywistego członka Komitetu na lat pięć.

3. Jako organ wykonawczy Komitetu na okres pięcioletni ustanawia się Sekretariat. Na członków Sekretariatu Komitet Organizacyjny wybrał ze swego grona na wspomniany okres przedstawicieli z LR Bułgarii, Polski, ZSRR, CSRS, FR Jugosławii. Sekretarzem Generalnym Komitetu i Sekretariatu został wybrany przedstawiciel LR Bułgarii.

4. Sekretariat powinien odbywać regularne posiedzenia nie rzadziej niż jeden raz w roku.

5. W ciągu następnych pięciu lat siedziba Międzynarodowego Sekretariatu będzie się mieścić w Bułgarii, gdzie proponuje się wydawanie międzynarodowego Biuletynu.

6. Sekretarz Generalny i redaktor odpowiedzialny Biuletynu będą z reguły wybierani z tego kraju, który stał się siedzibą Sekretariatu.

7. Zwolywać członków Międzynarodowego Komitetu na regularne posiedzenia nie rzadziej niż raz na dwa lata.

8. Zwolywać międzynarodowe Sympozja poświęcone problematyce etnograficznego badania nad współczesnością co dwa lata w jednym z krajów socjalistycznych.

9. Wydawać międzynarodowy Biuletyn naukowy o etnograficznych badaniach nad współczesnością pod nazwą „Etnografia i Współczesność”.

10. Jako oficjalne języki na posiedzeniach Komitetu w czasie Sympozjów i innych spotkań międzynarodowych proponuje się języki rosyjski i niemiecki. W tych językach będzie wydawany Biuletyn naukowy i wydawnictwa materiałów z Sympozjów, a streszczenia artykułów i rozpraw będą publikowane w języku angielskim oraz w języku autora.

Wszystkie powyższe postanowienia zostaną wniesione do protokołu posiedzenia Komitetu. Protokół zostanie wysłany do wszystkich członków Komitetu do końca października 1974 r.

Powyższe propozycje Komitetu Organizacyjnego wysłać wszystkim członkom Komitetu celem przedstawienia kierownictwom instytucji etnograficznych w każdym kraju.

Komitet Organizacyjny omówił i przyjął powyższe postanowienia w następującym składzie: 1. Dr Drobiševa (ZSRR); 2. Dr Pranda (CSRS); 3. Prof. Jeřábek (CSRS); 4. Prof. Kremenšek (FR Jugosławii); 5. Prof. Vlahović (FR Jugosławii); 6. Prof. Nowotny (NRD); 7. Prof. Burszta (PRL); 8. Dr Sarkany (WRL); 9. Dr Meier (Rum. RL); 10. Dr Todorov (Bułg. RL).

Primorsko, dnia 29 września 1974 r.

XI KONFERENCJA PLENARNA REDAKCJI KWARTALNIKA „DEMOS”
POZNAŃ-BŁĄZEJEWKO, 9-10 X 1974 R.

W Błażejewku pod Poznaniem obradowało w dniach 9 i 10 października 1974 r. plenum redakcyjne „Demosu”, etnograficznego i folklorystycznego organu informacyjnego europejskich państw socjalistycznych. Jako delegaci redakcji krajowych przybyli: ze Związku Radzieckiego — prof. dr L. N. Terenteva, z Bułgarii — dr S. Stojkova, prof. dr Ch. Vakarelski, dr M. Veleva, dr T. Živkov, z CSRS — dr L. Kunz, z NRD — dr W. Fiedler, dr I. Gardoš, G. Gross, dr S. Kube, z Jugosławii — mgr H. Ložar-Podlogarova, dr M. Radovanović, dr B. Ristovski, mgr T. Vražinovski, mgr S. Zemljić-Golobova, z Węgier — dr E. Kisbán, dr L. Takács. Redakcję polską reprezentowali: dr S. Błaszczyk, doc. dr B. Kopczyńska-Jaworska, prof. dr A. Kutrzeba-Pojnarowa, doc. dr E. Pietraszek, dr M. Drozd i mgr E. Królikowska. Przedstawicielami redakcji głównej byli: dr R. Weinhold, B. Emmrich i dr B. Schöne z NRD oraz dr L. Kunz z CSRS. Wydawnictwo Akademie-Verlag w Berlinie reprezentowała H. Palm.

Zebranych powitał gospodarz Konferencji — przewodniczący Sekcji Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN, prof. dr J. Burszta.

W pierwszym dniu redaktor naczelny „Demos”, dr R. Weinhold, przedstawił w informacji sprawozdawczej dotychczasowy dorobek „Demosu”: omówiono w tym czasopiśmie 60-75% wszystkich publikacji etnograficznych, które ukazały się w krajach demokracji ludowej w minionym 17-leciu (od 1957 r.); wydano poza tym dwa zeszyty specjalne (na kongresy moskiewski i tokijski) oraz zeszyt (nr 3-4, 1972) z rejestrem etnograficzno-geograficzno-historycznym roczników 1-10.

Po części sprawozdawczej zebrani obradowali nad teoretycznymi i praktycznymi zagadnieniami nowej systematyki prac etnograficznych i folklorystycznych (zob. „Lud”, t. 56, s. 357-360 i t. 58, s. 330-332). Referat wprowadzający wygłosił dr P. Wick z Centralnego Instytutu Historycznego Akademii Nauk NRD. W dyskusji, jaka rozwinęła się po uwagach krytycznych przedstawicieli redakcji krajowych, które przystąpiły już do tłumaczenia etnograficznych i folklorystycznych haseł (deskryptorów) oraz tablic systematycznych i pomocniczych, zwracano uwagę na konieczność uzupełnienia zasobu haseł ściśle etnograficznych, szczególnie z dziedziny kultury i sztuki ludowej. Obszerne w tej sprawie dezyderaty przedłożyła na piśmie redakcja polska. W wyniku dyskusji postanowiono, że tłumaczenia i uzupełnienia przeprowadzi się w czterech etapach w konsultacji z redakcją główną „Demos” w Dreźnie, że prace te muszą być ujęte w planach rocznych zainteresowanych krajowych instytucji naukowych, że ukończy się je w roku 1980 jako propozycje, które winny być uzgadniane ze specjalistami sąsiednich dyscyplin. Dopiero potem, gdy poszczególne redakcje pracę ukończą, będzie można podjąć ostateczne decyzje zatwierdzające całość dzieła. O ile chodzi o redakcję polską, to zobowiązała się ona ukończyć zadania pierwszego etapu do połowy 1975 r. i w następnym półroczu uzgadniać tłumaczenia w Dreźnie.

W drugim dniu obrad odbyło się seminarium, na którym członkowie redakcji krajowych zapoznali się z praktyką stosowania proponowanych deskryptorów przy indeksowaniu zawartości wybranych z „Demosu” referatów.

Delegaci biorący udział w posiedzeniu redakcyjnym „Demos” mieli możliwość uczestniczenia w II Międzynarodowej Konferencji Etnografów Słowiańskich, odbywającej się również w Błażejewku w dniach 11-12 października 1974 r.

IV SYMPOZJUM „ETHNOLOGIA SLAVICA”

POZNAŃ-BŁAŻEJEWKO, 10 X 1974 R.

W przededniu II Międzynarodowej Konferencji Etnografów Słowiańskich odbyło się pod przewodnictwem doc. dra J. Podoláka z Bratysławy IV Sympozjum „Ethnologia Slavica” z udziałem przedstawicieli wszystkich redakcji z krajów słowiańskich. Omówiono dotychczasową działalność zespołu ES i Sympozja, które weszły już do naukowej tradycji tych krajów. Redaktor naczelny ES, J. Podolák, oraz sekretarz redakcji, J. Komorovský, omówili sytuację na odcinku wydawniczym ES, jedyne jak dotąd międzynarodowe czasopismo slawistyczne, szczególnie skład podwójnego tomu VII ES. Dotychczasowe tomy ES mają charakter politematyczny. Od planowanego przejścia na półrocznik, jeden z tomów ma być monotematycznym. Omówiono też sprawę wewnętrznego podziału treściowego i reprezentowania każdego z działów przez specjalnego przedstawiciela redakcji krajowych. Redakcje krajowe mają obowiązek dobierania i klasyfikowania artykułów i innych materiałów ze swego kraju oraz nadsyłania do specjalnych tomów bibliograficznych odnośnych pozycji slawistycznych ze swego terenu działania. Redaktorem wiodącym bibliografii został R. Jeřábek.

Rozszerzono i nieco zmieniono skład Rady Redakcyjnej. Z Polski weszła w jej skład, obok dotychczasowych przedstawicieli (M. Gładysz, J. Burszta), także B. Kopczyńska-Jaworska. Prof. dr V. Hadžinikolov zaproponował jako miejsce V Sympozjum miejscowość Haskovo koło Płowdiw, a jako jego temat: „Tradycja i innowacja w kulturach krajów socjalistycznych”.

J. B.

II MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA ETNOGRAFÓW SŁOWIAŃSKICH

POZNAŃ-BŁAŻEJEWKO, 11-12 X 1974 R.

W dniach 11-12 października 1974 r. odbyła się w Poznaniu (Błażejewku koło Kórniku) II Międzynarodowa Konferencja Etnografów Słowiańskich na temat: „Kultura ludowa — kultura narodowa” (pierwsza konferencja odbyła się w 1972 r. w Bratysławie i Orawskiej Priehradzie).

Konferencję zorganizowała Sekcja Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN pod przewodnictwem prof. dra J. Burszty. Przedmiotem obrad był historyczny proces kształtowania się kultury narodowej w poszczególnych krajach słowiańskich w jej związkach z kulturą ludową oraz współczesna rola tradycji ludowej w kulturze ogólnonarodowej, dla przygotowania m. in. praktycznych wniosków w tej dziedzinie.

W obradach uczestniczyło 41 zagranicznych etnografów i folklorystów z krajów słowiańskich: Związku Radzieckiego, Bułgarii, Czechosłowacji i Jugosławii, a także przedstawiciele z NRD i Węgier; ponad 80 osób przybyło z ośrodków naukowych i kulturalnych w Polsce.

Referaty wygłosili: J. Burszta (Polska); J. V. Bromlej, V. A. Malančuk, A. V. Orlov, L. N. Terenteva i O. A. Ganckaja (ZSRR); Ch. Vakarelski, T. A. Koleva i S. Genčev (Bułgaria); R. Jeřábek i J. Podolák (CSRS); V. Kremenšek, B. Ris-

tovski, M. Draškić, T. Vražinovski i V. Belaj (Jugosławia); P. Nowotny i P. Nedo (NRD); L. Kósa i G. Zsigmond (Węgry). Referaty dosłali: B. Beneš (CSRS); M. Barjaktarović (Jugosławia) i E. John (NRD).

W dyskusji zdołało wypowiedzieć się 21 osób, 7 uczestników nadesłało swe wypowiedzi pisemnie. Dyskusja miała bardzo ożywiony przebieg, niekiedy — gdy dotyczyła podstawowych problemów i pojęć, jak lud, naród, kultura narodowa — przybierała charakter polemiczny, co świadczyło o pełnym zaangażowaniu badawczym uczestników, jak też o potrzebie międzynarodowej dyskusji nad wspomnianą problematyką i ujednoliceniem terminologii etnograficznej.

Wygłoszone i nadesłane referaty oraz materiały dyskusyjne zostaną wydane drukiem w językach oryginalnych w oddzielnej publikacji, a niektóre z nich zostaną opublikowane w językach kongresowych na łamach organu „Ethnologia Slavica”.

Obrady zakończono wspólną wycieczką regionalną w dniu 13 X 1974 r. na trasie Błażewko — Kórnik — Rogalin — Gołębin Stary (osiągnięcia socjalne kombinatu PGR) — Piotrowo (nowy gościniec w dawnym zajeździe) — Szreniawa (ogólnopolskie Muzeum Rolnictwa) — Poznań (wystawy twórczości ludowej).

Medard Tarko

MUZEUM SKANSENOWSKIE POD BOLONIĄ

W lipcu 1973 r. w San Marino di Bentivoglio, kilka kilometrów od Bolonii — głównego ośrodka regionu Emilia-Romagna — otwarto nowe Muzeum Regionalne typu skansenowskiego, celem zabezpieczenia zabytków miejscowej kultury i sztuki ludowej. Projekt założenia tego skansenu czekał od dawna na realizację, co wiązało się z trudnościami znalezienia odpowiedniego personelu i siedziby, a przede wszystkim uzyskania pomocy ze strony władz terenowych dla rozwinięcia akcji propagandowej; chodziło bowiem o zachęcenie do odwiedzania muzeum ludzi z miasta, gdzie — jak stwierdził I. Trigari w „Bologna Incontri” 1973 nr 2 — „dzieci często nie wiedzą czy krowy poruszają się na nogach, czy na kółkach i są przekonane, że brzoskwinie bywają seryjnym produktem maszynowym”.

Inicjatywa wyszła od grupy spółdzielców i rolników zrzeszonych w kole oświatowym „Stadura”¹. Organizatorzy od dawna rozumieli konieczność gromadzenia narzędzi rolniczych wychodzących z użycia i przeznaczenia ich z czasem do jakiegoś muzeum, które w przekonaniu organizatorów nie powinno być wyłącznie zwykłą ekspozycją zbiorów, ale środkiem dydaktycznym i jednocześnie formą dialogu ze współczesną cywilizacją, sprawdzianem jej rzeczywistych wartości.

Muzeum zajmuje obszerną XVII-wieczną willę wraz z otaczającym ją dużym parkiem, a więc obiekt w pełni nadający się do realizacji celu, jaki wytknęli sobie organizatorzy. W pierwszej sali muzeum znajdują się wszelkiego rodzaju narzędzia

¹ Termin „stadura” jest używaną w miejscowej gwarze ludowej nazwą przedmiotu w rodzaju metalowego pręta-przetyczki, zdobnego elementami dekoracyjnymi, który służy do łączenia dyszla wozu lub pluga z jarzmem dźwigany przez woły. W muzeum znajduje się bogata kolekcja owych „stadur” z kutego żelaza, bogato zdobionych i często zaopatrzonych w dźwięczące pierścienie.

związane z uprawą ziemi oraz plansze ilustrujące prace wykonywane przy ich pomocy, bądź problemy dawnych stosunków pracy pomiędzy właścicielem i dzierżawcą ziemi. Liczne zdjęcia ilustrują codzienne życie wsi ukazując cały trud pracy na roli, pracy często do dziś jeszcze nie zmechanizowanej, wykonywanej przez mężczyzn, kobiety i dzieci. Ukazanie narzędzi pracy i ich roli w procesie wytwarzania dóbr daje więc zwiedzającym możliwość zgłębienia historii klas społecznych i walki o byt, jaką ludzkość toczyła od początku swego istnienia.

W następnych salach muzeum przedstawiono problemy związane z uprawą zbóż oraz roślin przemysłowych, m. in. konopi, a także procesy dalszego ich przetwarzania: pokazano również inne działy gospodarki chłopskiej, jak hodowlę jedwabnika i produkcję naturalnego jedwabiu (dla ukazania tego procesu — od hodowli jedwabnika, poprzez zbieranie kokonów z drzew morwowych i transportowanie ich do Bolonii, gdzie dokonywał się dalszy ciąg ich obróbki, aż do powstania miękkiej jedwabnej tkaniny — wydzielono specjalnie jedną z sal), hodowlę drobnych zwierząt domowych stanowiących formę dodatkowego dochodu rodzin chłopskich itp. Są tu więc drewniane radła, pługi, proste narzędzia siewne, różnorodne sierpy i kosy, „locomobile” (młockarki) parowe, cepy, „vagli” (wielkie przetaki), „setacci” (sita do ręcznego oczyszczania ziarna), drewniane grabie oraz widły do słomy i siana.

Dużo miejsca wydzielono również uprawie i obróbce konopi. Ta dziedzina została zilustrowana w całej swojej złożoności na planszy, której treść i rysunki zostały zaczerpnięte z podręcznika dla rolników, wydanego w 1866 r. Można więc tu zobaczyć zarówno krótkie kosy do ręcznego ścinania konopi, jak też kosiarki o napędzie zwierzęcym. Na dziedzińcu muzeum ustawiono „scavezzature”, tj. maszynę poruszaną przez woły, służącą do pierwszej obróbki konopi — międlenia. Zaś we wnętrzu chałupy chłopskiej znajdującej się w parku zwiedzający mogą śledzić dalszy proces obróbczy związany z oczyszczaniem i oddzielaniem włókien konopi za pomocą „graffio” (drewnianych grzebieni), aż do przedzenia i tkania z pomocą kołowrotków, krosien i warsztatów tkackich.

Ukazano także dział hodowli i wyrobu win. Produkcja wina odgrywała i odgrywa dużą rolę w gospodarce chłopskiej tego regionu. Zilustrowano ją w muzeum przy pomocy prostych pras do tłoczenia winogron, różnorodnych beczek i „carro”, tj. ozdobnego wozu służącego dawniej do transportu wina. Na wozie tym umieszczona jest specjalna baryłka, zwana „castellata”, w której przewożono moszcz do piwni właściciela majątku lub innych uprzywilejowanych klientów z miasta. W parku muzealnym i wewnątrz budynku umieszczono wiele takich wozów, pięknie zdobionych, prawdziwych arcydzieł sztuki rzeźbiarskiej i kowalskiej.

W jednej z sal na pierwszym piętrze muzeum odtworzono typowe wnętrze kuchni chłopskiej, w którym zgromadzono części umeblowania oraz bogatą kolekcję przedmiotów wykonanych z miedzi i żelaza, będących bardzo charakterystycznym akcentem wyposażenia domów wiejskich: miednice, miski, dzbanki, kociołki, naczynia do noszenia wody itp. Dalej można zobaczyć tu proste maszyny do wyciskania pomidorów, do wyrobu makaronu i maki kukurydzianej, urządzenia do pieczenia chleba, drewnianą „zangolę” do wyrobu masła i inne sprzęty używane w gospodarstwie, jak np. „stadere” (dawne wagi), drewniane miary do zboża, pojemniki do przechowywania maki, nazywane w gwarze „arzile” lub „spaltura”, bogato zdobione motywami roślinnymi i in.

Na drugim piętrze odtworzono sypialnię chłopską, a w niej łóżka z materacami wypchanymi liśćmi kukurydzy, umywalnię żeliwną, blaszanki do ogrzewania łóżka

w okresie zimowych chłódów, ogrzewacze do rąk, kołyskę drewnianą, kaganki oliwne i lampy naftowe, maszyny do szycia itp.

Już z pobieżnego zwiedzenia muzeum łatwo się zorientować, w jakich warunkach żyli i pracowali mieszkańcy wsi związani feudalnymi stosunkami panującymi na wsi. A o przejrzyste ukazanie tej właśnie problematyki organizatorom głównie chodzi. Toteż jednym z zadań kierownictwa muzeum jest organizowanie wycieczek, i to złożonych głównie z młodzieży szkolnej, w celu zapoznania jej z dawną gospodarką i kulturą wsi oraz pogłębienia szacunku dla pracy i walki o postęp na drodze do przemian społecznych.

Lia Vigarani (Bolonia)

Z włoskiego przełożyła *Renata Jezierska*

ZBIORY ETNOGRAFICZNE W MUZEACH BERLINA ZACHODNIEGO

Spośród kilkudziesięciu instytucji wystawienniczo-muzealnych Berlina Zachodniego¹, etnografa zainteresują niewątpliwie te z nich, które gromadzą i eksponują wytwory życia codziennego. Trzy z nich w tym względzie zasługują na szczególną uwagę. Pierwsze — to muzeum kultury ludowej niemieckiego obszaru językowego, drugie — to sławne w świecie muzeum kultur pozaeuropejskich w Dahlen i trzecie — „Bahia Museum II” — Oddział Ibero-amerykańskiego Instytutu². Zbiory pozostałych 21 muzeów są nie mniej interesujące, owszem, nawet bardzo ciekawe. Również i one posiadają wspaniałe zabytki sztuki, jednak ze względu na to, że ograniczają się raczej do gromadzenia zbiorów z jednego wybranego działu czy dziedziny kultury, w mniejszym stopniu mogą zainteresować etnografów.

Muzea berlińskie, na co warto zwrócić uwagę, traktowane są w większości (14 spośród 21) jako organizacyjna całość (Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz). W jej ramach koordynuje się działalność, planuje rozwój i budżet.

Muzeum kultury ludowej (Museum für Deutsche Volkskunde) istnieje od 85 lat, prowadząc działalność zbieracką, wystawienniczą, kulturalno-oświatową oraz naukową³. Muzeum to nie ogranicza się do samego gromadzenia wytworów kultury ludowej, jakby to wynikało z nazwy, znajdujemy w nim bowiem eksponaty pochodzące w równej mierze ze wsi, jak i z miasta. Aktualnie uprzystępnia ono swoje zbiory tylko pracownikom naukowym, ponieważ chwilowo mieści się w pomieszczeniach zastępczych. Wkrótce jednak otrzyma ono bardzo rozległą, nową powierzchnię wystawienniczą, magazynową i administracyjną w będącym na ukończeniu Centrum kultury i nauki tego miasta. Aktualnie przygotowywane ekspozycje wy-

¹ W sumie Berlin ma 28 muzeów i 64 galerii. Na uwagę zasługują zachodniobерlińskie galerie krajów socjalistycznych, np. Majakowski Galerie z radzieckim malarstwem i grafiką, Niebuhr Galerie z jugosłowiańskim malarstwem na szkle oraz Galerie Warschau z wystawą Nikifora i malarstwem prymitywnym. Por. *Kunstausstellungen Berlin, September 1973*.

² Zob. informację drukowaną na s. 308-310 (Red.)

³ Muzeum zatrudnia pięciu pracowników naukowych, z których jeden zajmuje się teorią muzealnictwa, drugi rzemiosłem, trzeci narzędziami, czwarty meblami i ostatni strojami oraz współczesną kulturą. Muzeum wydało dotąd dwa katalogi: L. Pretzell, *Volkskunst und Volkshandwerk*, Berlin 1964 i tegoż, *Kostbares Volksgut aus dem Museum für Deutsche Volkskunde*, Berlin 1967.

stawia się gościnnie w różnych ośrodkach kulturalnych. Po wojnie, od momentu wznowienia działalności do chwili obecnej, zgromadzono w Muzeum ponad 20 tys. zabytków. Wśród nich bezcenną wprost wartość stanowią meble: głównie szafy i skrzynie — dobrze zakonserwowane, w znacznym procencie datowane, mieszczące się w dziale pierwszym (wyposażenie mieszkalne). Najstarsze skrzynie, ręcznie rzeźbione, pochodzą z XVI wieku, szafy na odzież, pięknie ornamentowane, z XVIII wieku, chłopskie „miśniki” z XIX wieku itd. Obok nich znajdujemy także oryginalne urządzenia i sprzęty kuchenne oraz narzędzia i wyposażenie gospodarskie. W drugim dziale gromadzi się wytwory i narzędzia przemysłu domowego (np. tekstylia, narzędzia tkackie) oraz rzemiosła wiejskiego, w tym interesujące wyroby z wikliny, modele i formy oraz dość bogaty zestaw ceramiki ludowej z fajansu, porcelany (niektóre datowane na XVIII w.). Trzeci, ostatni dział, obejmuje sztukę ludową, tj. wyroby tkackie, stroje ludowe, ozdoby, rzeźby, obrazy, grafiki oraz piśmiennictwo. Stale uzupełniany inwentarz muzealny pochodzi głównie z bieżących zakupów. Dokonuje się ich przede wszystkim podczas poszukiwań na miejscu oraz w terenie. Zakupów dokonuje się również poprzez antykwiariaty oraz specjalne sklepy (novum), trudniące się skupem, bardzo modnych obecnie, starych mebli oraz wyposażenia wnętrz. Z tymi placówkami handlowymi muzeum zawarło umowę, na podstawie której uzyskuje bieżące informacje o nabytkach. Zbiory muzeum powiększają poza tym różne darowizny, niekiedy bardzo cenne.

Wśród eksponatów uwagę polskiego odbiorcy wzbudzają te, które pochodzą z Warmii i Mazur, Dolnego i Górnego Śląska oraz z Wielkopolski. Wśród nich wyróżniają się barwne wyroby tkackie, zwłaszcza mazurskie kilimy, lniane nakrycia na łóżka z okolic Elbląga i południowej Warmii, serwety na stół ze Śląska i płótna z Nowego Tomysła. Uwagę zwiedzającego przyciągają również części strojów ludowych, zwłaszcza pięknie haftowane i zdobione nakrycia głowy z Mazur, czepce ze Śląska, ubiór dziecięcy z Dolnego Śląska oraz sznurówki, gorsety i pończochy. Z narzędzi szczególnie interesujące są deseczki tkackie z Jamna (pow. Koszalin), dalej — ceramika z południowej Wielkopolski. Ze sztuki ludowej uwagę zwracają obrazy wotywne z XVIII wieku z terenów Śląska, obrazy malowane na szkłe z okolic Częstochowy, oraz panorama miasta Sulechowa z XVIII wieku, wykonana piórkiem, z piśmiennictwa sztambuchy z Mazur, Gdańska (m. in. eksponat z 1820 r. należący do G. Uklańskiego) i Wrocławia, jak również tzw. listy chrzestne, tj. powinszowania ofiarowywane przez rodziców chrzestnych (z Górnego Śląska z r. 1788, z Dolnego Śląska z r. 1800 i z Pomorza Zachodniego z r. 1857). Eksponaty pochodzą z różnych powojennych zakupów, z których najwięcej dokonano w latach sześćdziesiątych. Część nabytków pochodzi od osób zamieszkałych w Berlinie (od dawna było tu duże zbiorowisko Polonii), część — jak można przypuszczać — od tych osób, które w ramach łączenia rodzin wyjechała na Zachód. Osobom zwiedzającym magazyny muzeum, kustosze — na życzenie — chętnie udzielają wyczerpujących informacji.

Muzeum kultury ludów pozaeuropejskich (Museum für Völkerkunde Berlin-Dahlen) posiada — obok muzeum hamburskiego — największe tego typu zbiory etnograficzne na terenie Niemiec. Urzeka ono zwiedzających ogromem zbiorów, ich różnorodnością, bogactwem form i odmian wytworów oraz wspaniałą ekspozycją. Trzeba dodać, że posiada ono wyjątkowo dobre warunki lokalowe. Dla zwiedzających zabezpieczono mnóstwo bezpłatnych prospektów-folderów⁴, które według

⁴ Mam tu na myśli odpowiednie karty formatu A-4 zawierające: historię regionu, najważniejsze dane o jego kulturze, objaśnienia eksponatów oraz mapki i rysunki. W sumie z kart tych można złożyć około 300-stronicowy, wyczerpujący przewodnik muzealny.

zainteresowania można zabrać ze sobą, udając się na zwiedzanie poszczególnych sal. Całość wystawiennicza jest podzielona według kontynentów, a w nich według regionów. Omówienie całości, choćby pobieżne, wykraczałoby poza ramy niniejszego komunikatu, ponieważ należałoby ustosunkować się nieomal do wszystkich eksponatów. Budzą one zrozumiałe zainteresowanie swą egzotyką i innością w stosunku do kultury europejskiej. Warto zatem wspomnieć pokrótce o najciekawszych z nich. W dziale tzw. Starej Ameryki (kultury Zapoteków i Azteków) podziw budzą wyroby ceramiczne o różnorodnych formach, bogactwie i prostocie ornamentów, miniaturki bożków, wspaniałe mozaiki z muszli i półszlachetnych kamieni; w dziale Ameryki Północnej małe skanseny kultury Indian, z pełnym wyposażeniem wnętrza, zbiorami, sprzętem, bronią; w dziale Azji Południowej ogromna liczba różnych masek, m. in. teatralno-tanecznych, demonów od chorób (z Tajlandu, Cejlonu, Indii, wyspy Bali), broń, wyroby z metalu i plecionki z Indonezji, próbki pisma z Sumatry; w dziale Mórz Południowych do najciekawszych zabytków należą środki transportu wodnego oraz budownictwa, wśród których wyróżnia się dwużaglowa łódź z Melanezji (15 m. długości, przywieziona do Berlina w 1903 r.) i druga (7,94 m) służąca do połowu ryb z Polinezji oraz kilka mniejszych z Mikronezji. Budownictwo reprezentuje, w tym dziale, dużych rozmiarów (powyżej 20 m długości) tzw. dom klubowy (bai — Männer-Klubhaus) o dwuspadowym dachu, z wyspy Palau, Oceania, tam zdemontowany i tu zestawiony. Jego ściany szczytowe są rzeźbione i przyozdobione maskami, boczne zdobią posążki i malowidła przedstawiające walki oraz różne sceny z życia miejscowej ludności. Bliższe poznanie najciekawszych chociażby eksponatów wymaga co najmniej kilkudniowego zwiedzania. Warto jednak wygospodarować odpowiednią ilość czasu i prześledzić rozwój najstarszych kultur świata.

Zbiory „Bahia Museum II” stanowią jedyną w Europie, a drugą w skali światowej (po Japonii — Kyoto) kolekcję zabytków kultury ludowej stanu Bahia w Brazylii. Znalazły się one w Ibero-amerykańskim Instytucie w Berlinie drogą darowizny. Nabytki obejmują wyroby z włókien roślinnych (głównie sizalu: maty, chodniki, torby, koszyki, kapelusze), ze skóry (naczynia na wodę, ozdoby, czerpaki, pięknie malowane zabawki i ozdoby). Szczególną wartość przedstawia zbiór kilkudziesięciu lalek ubranych w oryginalne stroje ludowe, typ kolekcji bardzo cenny w muzeach o charakterze etnograficznym.

Walerian Sobisiak

IBERO-AMERYKAŃSKI INSTYTUT W BERLINIE ZACHODNIM¹

Ibero-amerykański Instytut to jedna z bardzo interesujących, dobrze zorganizowanych placówek naukowo-badawczych Berlina Zachodniego, która zajmuje się wszechstronną działalnością poznawczą krajów latyno-amerykańskich. Instytut po-

¹ Podstawę opracowania komunikatu stanowią dane z obserwacji oraz z literatury — H. Bock, *Das Ibero-Amerikanische Institut*, Berlin 1971; A. D. [A. Dittmann], *Museum da Bahia II. Bahia-Museum des Ibero-Amerikanischen Instituts Preussischer Kulturbesitz. Verzeichnis der ausgestellten Stücke*, Berlin 1971; G. Richert, *Kunstwerke im Ibero-Amerikanischen Institut*, Berlin 1966.

wstał w 1930 r. w wyniku wzrastających zainteresowań niemieckich tym kontynentem. Jego działalność miała ułatwiać społeczeństwu niemieckiemu nawiązywanie i rozwijanie kontaktów ekonomicznych i kulturalnych. Funkcję tę, z dużym powodzeniem, Instytut realizuje nadal. Warto dodać, iż jest on jedyną tego rodzaju placówką badawczą na terenie niemieckiego obszaru językowego. Bazę wyjściową dla działalności Instytutu stanowiły zbiory wydawnictw pochodzące z fundacji argentyńskiego naukowca, E. Quesada, następnie ogromny dar książek rządu meksykańskiego oraz przekazana placówce biblioteka ibero-amerykańskiego zakładu uniwersytetu w Bonn. Dzięki tym zasobom, nowoutworzony Instytut mógł niemal z miejsca rozpocząć działalność udostępniania swoich zbiorów. Równocześnie zapoczątkowano akcję ich uzupełniania oraz bieżącego gromadzenia najważniejszych wydawnictw ekonomicznych, politycznych, humanistycznych i technicznych dotyczących Hiszpanii, Portugalii, krajów morza karaibskiego oraz Ameryki Południowej. Z upływem czasu podjęto także własne prace badawcze nad amerykańską przedkolumbijską, początkowo od strony archeologii i językoznawstwa Indian, następnie innych działów kultury, które kontynuuje się nadal. Obok tych form działalności Instytut zajmuje się na szeroką skalę poradnictwem i udzielaniem informacji. Przez jego pomieszczenia przewijają się codziennie mnóstwo miejscowych i zagranicznych naukowców, studentów, dziennikarzy, polityków i przedstawicieli koncernów, w tym wielu z obu Ameryk. Przyciąga ich tu, jedyna w swoim rodzaju na świecie, baza materiałowa.

W bibliotece Instytutu zgromadzono dotąd obok wydawnictw ciągłych i zwartych oraz map, archiwum materiałów fotograficznych i diapoztywów, fono- i płytotekę oraz zbiory muzealne. Zasoby książkowe obejmują 450 tys. woluminów. Rocznie przybywa, wg informacji prof. dr H. J. Bocka, dyrektora Instytutu², do 15 tys. pozycji, w tym 6500 czasopism dotyczących tego obszaru, tamże wydawanych, bądź publikowanych w innych krajach. Wśród zasobów bibliotecznych wyróżnia się m. in. „Biblioteka Waltera Lehmana” obejmująca książki, manuskrypty oraz archiwum fotograficzne dotyczące Ameryki przedkolumbijskiej. Jej nazwa wywodzi się od nazwiska ofiarodawcy. Dalej tzw. „Biblioteca Afrânio Peixoto”. tj. zbiór dotyczący etnografii Bahii, również dar, tym razem bahiańskiego naukowca, Camoesa Forschersa. Następnie olbrzymi zbiór wycinków z prasy niemieckiej i zagranicznej gromadzony od 1930 r. (przeglądałem dział dotyczący włókiennictwa, zawarte w nim dane mogłyby stanowić podstawę do napisania obszernej pracy). Wyróżnia się wreszcie zbiór ponad 30 tys. map (XVII i XVIII-wieczne egzemplarze zawierają bardzo interesujący materiał ikonograficzny, dotyczący np. używanych statków, ówczesnych strojów, budownictwa i życia codziennego osadników na kontynencie amerykańskim), oraz eksponaty sztuki brazylijskiej. Szczególną wartość ma tutaj zbiór ponad 400 zabytków sztuki ludowej, w tym zestaw lalek w strojach ludowych, wyroby ceramiczne i z włókna sisalu oraz agawy. Zbiór ten nosi nazwę Museum da Bahia II, dar brazylijskiego konsula w Berlinie, F. Cardona, drugi co do wielkości poza granicami Brazylii po Bahia-Museum I w Kyoto w Japonii.

Biblioteka prowadzi wymianę książek z zagranicą. Na miejscu można uzyskać lub wypożyczyć mikrofilmy, fotokopie, bądź kserograficzne odbitki wydawnictw i materiałów rękopiśmiennych. Na życzenie zainteresowanych odręcznie dokonuje się nagrań na taśmy magnetofonowe. Zbiory fono- i płytoteki zawierają interesujące nagrania muzyki klasycznej (w tym np. szopenowskiej w wykonaniu latyno-

² Pragnę w tym miejscu wyrazić szczerze podziękowanie prof. Bockowi i jego współpracownikom za umożliwienie mi zapoznania się z działalnością Instytutu.

-amerykańskich artystów), muzyki ludowej, sztuk operowych i utworów dramatycznych oraz recytacji prozy i wierszy wybitnych pisarzy. Duże zbiory diapozytów udostępnia się jako pomocniczy materiał ilustracyjny do wykładów i odczytów. Zbiory obrazów J. M. Rugendasa oraz M. Mendonça stanowią dla Instytutu, obok wspomnianych materiałów, podstawę dla działalności wystawienniczej. Niemal co roku Instytut urządza przynajmniej jedną wystawę, którą eksponuje w największych salach wystawowych Berlina. Duże wyrażenie wywarła na mnie wystawa na temat „Argentyna w książce i obrazie”, dająca dość wyczerpujący pogląd na kulturę tego kraju.

Instytut prowadzi także bardzo ożywioną działalność publikacyjną, wydając czasopisma oraz prace seryjne. Do 1944 r. ukazywały się dwa czasopisma: „Ibero-Amerikanisches Archiv” (wydawnictwo przejęte — wyszło 18 roczników w latach 1924–1944) oraz „Ensayos y Estudios” (wydano 6 roczników, 1939–1944). Po drugiej wojnie światowej od 1970 r. zaczęto wydawać „Acta Praehistorica et Archaeologica” oraz od 1972 r. „Indiana. Beiträge zur Archäologie und Anthropologie, Völker- und Sprachenkunde des indianischen America”. W ramach wydawnictw seryjnych ukazują się: „Miscellanea Ibero-Americana” (dotąd 2 pozycje); „Bibliotheca Ibero-Americana” (dotąd 17 pozycji, w tym m. in. M. Uhle, *Wesen und Ordnung der altpereuanischen Kulturen*; H. Horkheimer, *Nahrung und Nahrungsgewinnung im vorspanischen Peru*; J. C. Aquila, *Soziale Strukturen und soziale Wandlungen in Argentinien*); „Monumenta Americana” (7 pozycji, m. in. G. Kutschera o północno-poruwiańskiej ceramice); „Quellenwerke zur alten Geschichte Amerikas, aufgezeichnet in den Sprachen der Eingeborenen” (10 pozycji, w większości dotyczą kultury Azteków) i wreszcie „Stimmen Indianischer Völker” (2 pozycje). Znaczna część wydanych pozycji, to rezultat badań pracowników Instytutu.

Niektóre formy organizacyjne Instytutu, jak np. gromadzenie zbiorów i ich konserwacja, inwentaryzacja, przechowywanie i udostępnianie oraz uzyskiwanie odbitek, warte są podpatrzenia.

Walerian Sobisiak

V ETNOGRAFICZNE SEMINARIUM AMERYKANISTYCZNE W POZNANIU 19–20 IV 1974

W dniach od 19 do 20 kwietnia 1974 r. odbyło się w Poznaniu V Etnograficzne Seminarium Amerykanistyczne zorganizowane przez Zarząd Sekcji Amerykanistycznej PTL i Pracownię Etnografii IHKM PAN w Poznaniu oraz Oddział Poznański PTL. Przedmiotem obrad V ESA były zagadnienia z zakresu kształtowania się ośrodków urbanistycznych w Ameryce prekolumbijskiej oraz problemy formowania się autorytetów świeckich i sakralnych w społecznościach indiańskich i murzyńskich obu Ameryk.

Referaty wygłosili: prof. dr M. Frankowska, *Elementy świeckie i sakralne i ich rola w kształtowaniu się ośrodków urbanistycznych na terenie Mezoameryki*; mgr P. Brykczyński, *Společna rola olmeckich ośrodków budownictwa monumentalnego*; mgr A. Macierewicz, *Miasto inkaskie jako ośrodek władzy*; red. J. Klimowicz-Osmańczyk, *Eksterminacja ludności Mapuche przez władze junty chilijskiej* (ko-

munikat); dr M. Paradowska, *Rola czynników zewnętrznych w kształtowaniu się instytucji wodzostwa u Araukanów*; mgr M. Posern-Zielińska i dr A. Posern-Zieliński, *Przywódca charyzmatyczny w indiańskich ruchach społeczno-religijnych Ameryki Północnej i Południowej*; dr B. Walendowska, *Przywódca sakralny i jego społeczna rola w kręgu antylskim*; dr E. Nowicka, *Rola Marcusa Garveya w kształtowaniu się świadomości rasowej Murzynów Ameryki Płn. i Środkowej* (komunikat); dr M. Kula, *Antonio Guiteras, przywódca rewolucyjny* (komunikat); mgr J. Szeмиński, *Tupac Amaru — ostatni władca Inków i pierwszy przywódca chłopów*; mgr Z. M. Kowalewski, *Radykalny przywódca chłopski we współczesnej Ameryce Łacińskiej*.

W obradach uczestniczyli przedstawiciele licznych ośrodków etnograficznych w kraju, a także reprezentanci pokrewnych dyscyplin, głównie historii, archeologii, socjologii, geografii i historii sztuki.

Maria Paradowska

HISTORIA ETNOGRAFII NA ZNACZKACH POCZTOWYCH

W marcu 1972 r. Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego we Wrocławiu, chcąc włączyć się do przypadających w roku 1973 uroczystości Roku Nauki Polskiej ustanowionego w związku z 500 rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika oraz 200-leciem utworzenia Komisji Edukacji Narodowej i 100 rocznicą powołania Akademii Umiejętności, wystąpił do Ministerstwa Łączności z propozycją wydania i wprowadzenia do obiegu znaczków pocztowych poświęconych polskim etnografom, którzy prowadzili badania nad egzotycznymi ludami poza granicami Europy. W uzasadnieniu propozycji podano m. in. fakt, że w 1971 r. poczta Nowej Gwiney wydała znaczek z podobizną etnologa Bronisława Malinowskiego (1884–1942), polskiego badacza tubylczych ludów tej wyspy i Wysp Triobrandzkich, znanego jako twórcy metody funkcjonalnej stosowanej w naukach badających kulturę.

Propozycja Oddziału obejmowała 18 nazwisk etnografów, geografów i geologów, którzy zajmowali się badaniami nad kulturą ludów Azji, Afryki, Australii i Ameryki Południowej, a ich osiągnięcia naukowe — nie tylko w zakresie etnografii — znane są w nauce światowej. W grupie tych nazwisk znaleźli się: Krzysztof Arciszewski (1592–1656), Karol Bohdanowicz (1864–1947), Maria Antonina Czaplicka (1886–1921), Aleksander Czekanowski (1833–1876), Jan Czekanowski (1882–1965), Jan Czerski (1845–1892), Ignacy Domeyko (1802–1889), Benedykt Dybowski (1833–1930), Bronisław Grąbczewski (1855–1926), Józef Szczepan Kowalewski (1801–1878), Jan Stanisław Kubary (1846–1896), Bronisław Malinowski (1884–1942), Sdward Piekarski (1858–1934), Antoni Rehman (1840–1917), Stefan Rogoziński (1861–1896), Józef Siemiradzki (1858–1933), Wacław Sieroszewski (1858–1945) i Edmund Strzelecki (1797–1873).

Tak się pomyślnie złożyło, że propozycja naszego Oddziału zbiegła się z przygotowaniem Departamentu Emisji Znaczków Pocztowych Ministerstwa Łączności do wydania serii znaczków zatytułowanej „Uczeni polscy” i sześć postaci proponowanych przez nas weszło w jej skład. Seria ta ukazała się pod koniec 1973 r. i liczy osiem znaczków o różnych nominałach. Pierwszy znaczek, wartości 1,— zł, jest

poświęcony Henrykowi Arctowskiemu (1871–1958), podróżnikowi i badaczowi, uczestnikowi belgijskiej wyprawy arktycznej. Drugi znaczek, o tym samym nominale, poświęcony jest Pawłowi Edmundowi Strzeleckiemu, znanemu badaczowi Australii. Znaczek o wartości 1,50 zł poświęcony jest Benedyktowi Dybowskiemu, uczestnikowi powstania styczniowego, prowadzącemu badania przyrodnicze i etnograficzne w czasie pobytu na zesłaniu syberyjskim. Tę samą wartość posiada znaczek z podobizną Stefana Rogozińskiego, podróżnika i organizatora polskiej wyprawy do Kamerunu, natomiast znaczek za 2,— zł przedstawia znakomitego etnologa, antropologa i socjologa, Bronisława Malinowskiego. Ostatni znaczek w tej serii został poświęcony Ignacemu Domeyce, geologowi, badaczowi i odkrywcy bogactw naturalnych w Chile. Wartość tego znaczka wynosi 8,— zł. Pozostałe znaczki (o nominale 2,70 i 3,— zł) wchodzące w skład serii „Uczni polscy” poświęcono Stefanowi Drzewieckiemu (1844–1938), uczonemu i wynalazcy z dziedziny lotnictwa, statków i łodzi podwodnych, oraz Edwardowi Strasburgerowi (1844–1912), botanikowi, twórcy podstaw anatomii porównawczej i rozwojowej roślin wyższych. Wszystkie znaczki wykonano techniką wielobarwnej rotograviury według projektów Tadeusza Michaluka. Emisję uzupełniają ozdobne koperty pierwszego dnia obiegu.

Z niemiłą ceną inicjatywą, dotyczącą z kolei upamiętnienia na znaczkach pocztowych polskiego badacza rodzimej i słowiańskiej kultury, równie dobrze znanego w świecie, co wspomniani badacze egzotyki pozaeuropejskiej, wystąpiło w 1973 r. do Ministerstwa Łączności Przysuskie Towarzystwo Kulturalne im. Oskara Kolberga w Przysusze. Podjęło ono starania o wprowadzenie do obiegu znaczków pocztowych z wizerunkiem Oskara Kolberga z okazji 160 rocznicy jego urodzin przypadającej w 1974 r. Wniosek Towarzystwa został przyjęty do realizacji. Aktualnie Towarzystwo to wydało okolicznościowe plakiety z portretem Kolberga oraz koperty, na których m. in. znajduje się krótka biografia uczonego i podsumowanie jego osiągnięć w dziedzinie etnografii.

Antoni Horodelski

HISTORIA KONTAKTÓW POLSKO-ROSYJSKICH W DZIEDZINIE ETNOGRAFII I KONFERENCJA NAUKOWA, WROCŁAW. 19–20 WRZEŚNIA 1973

W dniach 19–20 września 1973 r. odbyła się w ramach obchodów Roku Nauki Polskiej we Wrocławiu konferencja naukowa na temat: „Historia kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie etnografii”. Zorganizowana ona została przez Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego we Wrocławiu oraz Zakład Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk, przy mecenacie Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Na program jej złożyły się referaty i obszerna dyskusja, poświęcone wkładowi Polaków w poznanie kultury ludów Syberii i Azji Środkowej oraz perspektywie polsko-radzieckiej współpracy w zakresie historii etnografii. W konferencji uczestniczyli etnografowie — z natury rzeczy najliczniejsi, prócz nich historycy, historycy nauki, geografowie, socjologowie i publicyści reprezentujący środowiska Warszawy, Krakowa, Torunia, Łodzi, Lublina i Wrocławia. W ostatniej chwili odwołali swój przyjazd goście ze Związku Radzieckiego, których referaty (odczytane na konferencji) spotkały się z powszechnym uznaniem jej uczestników.

Celem konferencji było zaprezentowanie polskiego dorobku w zakresie polskich badań etnograficznych prowadzonych na Syberii oraz omówienie w gronie specjalistów aktualnego stanu badań i węzłowych problemów, które należałoby podjąć w najbliższym czasie w tej dziedzinie. Było to szczególnie ważne zadanie, gdyż stanowiło jakby wstępne uzgodnienie opinii specjalistów na temat zakresu i sposobu ujęcia przygotowywanej w ośrodku wrocławskim syntezy polskich badań etnograficznych prowadzonych na obszarach pozaeuropejskich. Organizatorzy konferencji pragnęli więc wzbudzić zainteresowanie wszystkich etnografów sprawami historii polskich badań prowadzonych nie tylko na terenie Azji, lecz również w Afryce, obu Amerykach i Australii. Jak bowiem wiadomo, wiedza na ten temat jest u nas dotąd właściwie fragmentaryczna; sprawy te zostały również potraktowane marginesowo w najnowszej *Historii etnografii polskiej* (Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973). Istnieje zatem konieczność skoordynowania wysiłków w kierunku wszechstronnego poznania wkładu etnografii polskiej w badania pozaeuropejskie i właściwej jego interpretacji. Z tych też względów jednym z najważniejszych zadań etnografów jest odrobienie zaległości w tej dziedzinie, równie ważne jak badanie przemian zachodzących w dziejowym procesie rozwoju kultury. Taka tendencja organizatorów konferencji znalazła swe odbicie w programie obrad oraz w dyskusji.

W czasie obrad zaprezentowano współczesną wartość wielu relacji o ludach Syberii, pochodzących od polskich autorów z XVII-XIX stuleci. W programie konferencji znajdowało się 20 referatów przedstawiających dorobek nauki polskiej w badaniach etnograficznych na terenie Syberii i Azji Środkowej; wskazano w nich m. in. na liczne więzy przyjaźni uczonych polskich i rosyjskich, którzy w XIX stuleciu podjęli trud badań etnograficznych i przyrodniczych, do dzisiaj powszechnie cenionych przez naukę radziecką. O sprawach tych mówił np. występujący z ramienia Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, doc. dr hab. Józef Babicz podkreślając, że genezą polskich badań na terenie Syberii kierowały prawidłowości szczególne, bowiem ci, którzy je prowadzili, weszli do narodowej świadomości historycznej w glorii powstańczych i rewolucyjnych zmagani z zaborcą carskim, później zaś, żyjąc na wygnaniu, otrzymali laur uczonego. Takimi tułaczami badaczami byli Benedykt Dybowski, Wacław Sieroszewski, Edward Piekarski, Aleksander Czekanowski, Wiktor Godlewski, Feliks Kon, Bronisław Piłsudski i Jan Czerski.

Obrady zamknął referat mgr Antoniego Kuczyńskiego pt. *Perspektywy polsko-radzieckiej współpracy na polu historii etnografii*, w którym przedstawiono projekt działalności w tym zakresie. Zwrócono w nim uwagę na radzieckie i polskie piśmiennictwo wartościujące wkład nauki polskiej w etnograficzne badania Syberii. W zadaniach na przyszłość wysunięto potrzebę dokumentacji zasobu źródłowego polskich „Syberianów” znajdujących się w zbiorach radzieckich oraz sporządzenie analogicznej dokumentacji źródeł znajdujących się w bibliotekach i archiwach polskich. Ponadto postulowano dokonanie wypisów treści etnograficznych zawartych w polskich źródłach dotyczących Syberii i wydanie ich z odpowiednim komentarzem naukowym w językach polskim i rosyjskim.

Zanim jednak podejmiemy ścisłą współpracę z nauką radziecką należałoby na gruncie naszej etnografii uporządkować szereg spraw, a przede wszystkim utworzyć pracownię historii polskich badań etnograficznych na obszarach pozaeuropejskich, która podjęłaby się zintegrowania tego typu badań prowadzonych w różnych ośrodkach etnograficznych kraju. Następnym zadaniem byłoby uporządkowanie i poszerzenie zakresu wykładów uniwersyteckich przez wprowadzenie większej liczby elementów dotyczących etnografii narodów ZSRR. Jak do tej pory, sprawy te stanowią

marginies w cyklu wykładów z etnografii powszechnej. Podobnie wygląda sprawa w dziedzinie wykładów z historii etnografii, w których problematyka polskich badań na terenie Syberii jest słabo reprezentowana. Z zagadnieniem tym łączy się także kwestia szkolenia własnych kadr w ośrodkach etnograficznych ZSRR oraz wykorzystywanie innych form współpracy w tej dziedzinie.

Przypuszczać należy, że rejestr problemów zawartych w referacie oraz wypowiedziach dyskutantów stanie się planem badawczym, do realizacji którego oprócz etnografów włączą się zapewne historycy nauki, socjologzy i geografowie mający w tym zakresie duże doświadczenie. Mówili o tym podsumowujący rezultaty obrad doc. dr hab. J. Babicz i mgr A. Kuczyński. Konferencja stała się nie tylko okazją do poznania dotychczasowych prac badawczych z zakresu historii kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie etnografii, ale przede wszystkim ujawniła konieczność generalnego zaprogramowania naszych przedsięwzięć na polu badań etnograficznych poza granicami Europy. Są to bowiem sprawy, które mieszczą się w dwu zasadniczych problemach stawianych pod dyskusję w ramach obchodów Roku Nauki Polskiej: „Polskie dziedzictwo kulturowe” i „Świadomość historyczna narodu polskiego”.

Kończąc podkreślić należy, że konferencja wrocławska stanowiła pierwszy etap przygotowawczy przed następnymi przedsięwzięciami z tego zakresu, do realizacji których starano się włączyć także inne ośrodki etnograficzne w Polsce. Szczegółowe informacje o planach organizatorów konferencji w tej sprawie znajdują się w specjalnym tomie zawierającym dokumentację obrad, przygotowywanym przez Zakład Historii Nauki i Techniki PAN w Warszawie.

Antoni Kuczyński

KONFERENCJE, ZJAZDY I INNE SPOTKANIA Z UDZIAŁEM ETNOGRAFÓW W 1973 R.

Ogólnopolska naukowa Sesja Folklorystyczna pt. „Literatura ludowa i chłopska” (Lublin 23–25 II).

Organizator: Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej (Sesja zorganizowana w związku z uroczystością XX-lecia Wydziału). Referaty: Czesław Hernas, *Heurystyka a teoria literatury ludowej*; Jadwiga Jagiełło, *Model balladowy, jego stałe i zmienne*; Maria Grzędzińska, *Wiersz polskiej pieśni ludowej w aspekcie europejskim*; Alina Aleksandrowicz, *Główne tendencje rozwojowe współczesnej poezji chłopskiej*; Jerzy Bartmiński, *Gwara a folklor i literatura chłopska*; Dorota Simonides, *Zmiany w gatunkach współczesnych opowieści ludowych*; Mirosław Kasjan, *Poetyka zagadki ludowej*; Roch Sulima, *Ustne opowieści wspomnieniowe a tworzywo relacji pamiętnikarskiej*; Jerzy Święch, *Z problemów folkloru okupacyjnego*; Jolanta Ługowska, *Sposoby wykorzystywania folkloru w literaturze dla dzieci (na przykładzie baśni J. Porazińskiej)*; Jan Adamowski, *Chłopski poeta — Jan Rak*; Michał Łesiów, *Folklor pogranicza polsko-ukraińskiego*; Hanna Maria Małgowska, *Folklor syberyjskich Rosjan w twórczości W. Sieroszewskiego (komunikat)*; Stanisław Weremczuk, *Stowarzyszenie Twórców Ludowych i jego działalność*.

Imprezy towarzyszące: wystawa sztuki ludowej, kiermasz sztuki ludowej, widowisko „Herody” w wykonaniu zespołu wiejskiego z pow. kraśnickiego, występy Zespołu Tańca Ludowego UMCS.

Sesja popularnonaukowa pn. „Tradycja i współczesność w kulturze” (Opole 13 V). Organizatorzy: Towarzystwo Przyjaciół Opola, Wydział Kultury PMRN. Referaty: Dorota Simonides — omówiła polskie tradycje w kulturze Śląska Opolskiego oraz kontynuację ich najwartościowszych elementów we współczesności; St. Pietraszko omówił problematykę badań nad współczesną kulturą.

Imprezy towarzyszące: koncert muzyki dawnej w wykonaniu orkiestry Filharmonii Warszawskiej oraz recytacja poezji w interpretacji Z. Zapasiewicza.

XLVIII Walne Zgromadzenie Delegatów Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (Lublin 8–10 VI). Organizator: Oddział Lubelski PTL. Zob. sprawozdanie: „Lud” 1973, t. 58, s. 317–321.

II Kongres Nauki Polskiej (Warszawa 26–29 VI). Organizator: Polska Akademia Nauk. Problematyka etnografii w ramach Kongresu omawiana była w Sekcji XVII Nauk Historycznych, Nauk o Literaturze, Języku i Sztuce, której przewodniczył prof. dr Witold Hensel. Przedstawicielem etnografii w tej Sekcji był prof. dr Józef Burszta. Przygotował on wraz z Roboczym Zespołem Etnografii, powołanym w okresie poprzedzającym Kongres, raport o stanie etnografii, który został uwzględniony w referacie zbiorczym wygłoszonym na Kongresie przez prof. dr Henryka Samsonowicza. Ponadto prof. dr J. Burszta reprezentował środowisko etnograficzne w dyskusji.

Ogólnopolska konferencja folklorystyczna regionu kieleckiego (Kielce 2–4 XII). Organizatorzy: Wojewódzki Dom Kultury, Centralny Ośrodek Metodyki i Upowszechniania Kultury. Referaty: Janusz Kamocki, *Charakterystyka etnograficzna województwa kieleckiego*; Piotr Gan, *Pieśni, melodie i instrumenty ludowe*; Adam Massalski, *Region kielecki w przeszłości i dziś*; Piotr Gan, *Doroczne obrzędy wiejskie*, Barbara Erber, *Stroje ludowe*.

Imprezy towarzyszące: kiermasz sztuki ludowej, koncert pt. „Świętokrzyski pasiak”, Ludowy Jarmark Poetycko-Muzyczny, filmy o regionie kieleckim, tańce kieleckie.

Konferencja naukowa poświęcona Peru (Kraków 7 XII). Organizatorzy: Muzeum Archeologiczne w Krakowie, Oddział Krakowski PTL. Obrady poprzedziło wystąpienie ambasadora Republiki Peru w Polsce Raula Mario Pereira. Referaty: Andrzej Mleczko, *Kultury starożytnego Peru w świetle najnowszych badań*; Kazimiera Turlik, *Ceramika staroperuwiańska i jej rola w życiu ówczesnych Indian*; Roma i Andrzej Krzanowscy, *Próba porównania dawnej i współczesnej ceramiki peruwiańskiej*; Zbigniew Tabasz, *Kolekcje zabytków staroperuwiańskich w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Krakowie*.

Imprezy towarzyszące: otwarcie w Muzeum Archeologicznym wystawy pt. „Starożytne Peru”.

Konferencja naukowa pt. „Historia kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie etnografii” (Wrocław 19–20 IX). Organizatorzy: Oddział Wrocławski PTL, Zakład Historii Nauki i Techniki PAN w Warszawie, Zarząd Wojewódzki Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej we Wrocławiu. Referaty: Helena Boczek, *Więźniowie X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej badaczami ludów Syberii*; Zbigniew Jasiewicz, *Polacy jako obserwatorzy i badacze*

kultury ludów radzieckiej Azji Środkowej; Zbigniew Wójcik, *Problematyka etnograficzna w pracach polskich geologów o Syberii i Dalekim Wschodzie*; Tadeusz Słabczyński, *Związki polskich badaczy ludów Syberii z Rosyjskim Towarzystwem Geograficznym*; Krzysztof Makulski, *Kształtowanie się współpracy między warszawskimi muzeami etnograficznymi a muzeami etnograficznymi Leningradu — historia i stan współczesny*; Jerzy Rózewicz, *Polsko-radzieckie kontakty z zakresu etnografii w latach 1918–1939*; Sławoj Szynkiewicz, *Buriackie badania Przecława Smolika*; Barbara Heidenreich, *Kultura Goldów i Oroczonów w świetle badań Stanisława Poniatowskiego*; Witold Armon, *Wkład nauki polskiej w badania nad kulturą Jakutów*; Władysław Baranowski, *Zarys etnografii Syberii z końca XIX wieku* Jana Chyliczkowskiego; Barbara Jankowska, Antoni Kuczyński, *Polacy jako badacze kultury ludów Kamczatki*; Walenty Hryckiewicz (Leningrad), *Obserwacje Bronisława Grąbczewskiego nad kulturą Hunzakutów i Tagłygów*; Hanna Małgowska, *Etnografia Syberii w pracach Ludwika Niemojewskiego*; Anna Kulikowa (Irkuck), *Źródła do etnograficznych badań Syberii przez Polaków*; Józef Babicz, *Rola geograficznych kompendiów w etnograficznych badaniach Syberii*; Henryka Holda-Rózewicz, *Lecznictwo ludów Syberii w relacjach polskich zesłańców, podróżników i uczonych*; Borys Polewoj (Leningrad), *Adam Kamiński Dłużyk we wschodniej Syberii i źródła jego etnograficznych obserwacji*; *Rezultaty dalszych poszukiwań archiwalnych*; Helena Ostromecka, *Ikonaografia dotycząca polskich zesań i badaczy Syberii*; Antoni Kuczyński, *Perspektywy polsko-radzieckiej współpracy naukowej na polu historii etnografii*.

Zob. osobne omówienie, s. 312–314.

SEMINARIA, SYMPOZJA, POSIEDZENIA

Ogólnopolskie seminarium na temat pasterstwa w Polsce (Kraków 7–8 IV). Organizatorzy: Oddział Krakowski Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego i Muzeum Etnograficzne w Krakowie. Referaty: Kazimierz Dobrowolski — omówienie programu obrad; Bronisława Jaworska, *Przydatność określonych metod badawczych w badaniu kultur pasterskich Karpat*; Roman Reinfuss, *Pasterstwo bojkowskie w Karpatach Zachodnich*; Anna Kowalska-Lewicka, *Pasterstwo w Beskidzie Sądeckim*; Wanda Jostawa, *Wypas w Borach Orawskich*; Magdalena Meres, *Dawne wierzenia pasterskie w Beskidzie Żywieckim*; Ewa Dorywalska, *Z badań nad pasterstwem na Żywiecczyźnie*; Jan Dekowski, *Wypas zwierząt w dolinie Pilicy*.

Seminarium krajoznawcze pn. „Twórczość ludowa Świąt Wielkanocnych” (Wrocław 14–15 IV). Organizatorzy: Komisja Krajoznawcza przy PTTK-Fabryczna, Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu.

Seminarium poświęcone problemom i metodom etnomuzykologii (Warszawa 10 V). Organizatorzy: Zakład Etnografii Muzycznej Instytutu Muzykologii UW, Pracownia Dokumentacji Folkloru Polskiego Instytutu Sztuki PAN. Na seminarium przygotowano 9 tematów do dyskusji z zakresu analizy i syntezy utworu muzycznego oraz jego klasyfikacji. Jednym z problemów dyskusji były badania nad strukturą przemian i adaptacyjnością pieśni ludowych.

Posiedzenia Komisji Etnograficznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (Poznań 1 VI i 11 XII). Organizator: PTPN w Poznaniu. Główne tematy obrad: 1) Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski. Referaty wprowadzające wygłosili kierujący badaniami: prof. dr Józef Burszta i prof. dr Zenon Sobierajski z UAM. 2) Zagadnienie pogranicza kulturowego. Referat *Z metodyki*

wyznaczania pograniczy kulturowych w etnografii wygłosiła dr Zofia Staszczak z UAM.

Posiedzenie Sekcji Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN (Lublin–Warszawa–Poznań). Organizator: Sekcja Etnografii KNS PAN. Zob. osobne omówienie, s. 290–291.

Ogólnopolskie sympozjum naukowe pt. „Mecenat Państwa nad kulturą ludową” (Kraków 2–3 VII). Organizatorzy: Ministerstwo Kultury i Sztuki, Muzeum Etnograficzne w Krakowie. Referaty: Edward Waligóra — omówienie programu sympozjum; Anna Kutrzeba-Pojnarowa, *Stan i zadania współczesnej etnografii*; Bronisław Gołębiowski, *Rola kultury ludowej w polityce kulturalnej Państwa*; Mieczysław Ptaśnik, *Mecenat Państwa nad sztuką ludową* (referat programowy Ministerstwa Kultury i Sztuki); Stanisław Weremczuk, *Rola i miejsce twórcy ludowego w polskiej kulturze współczesnej* (referat programowy Stowarzyszenia Twórców Ludowych); Roman Reinfuss, *Współczesna twórczość ludowa i współczesny twórca ludowy*; Wanda Telakowska, *Kultura ludowa wobec współczesnych form przemysłowych (z doświadczeń Instytutu Wzornictwa Przemysłowego)*; Tadeusz Więckowski, *Rola „Cepelii” w rozwoju współczesnej twórczości ludowej*. Temat: „Twórca ludowy, tradycja ludowa i sztuka ludowa w działalności handlowo-produkcyjnej” omówili: Marian Adamski — Coopexim — Cepelia; Jerzy Kulesza — biura Centrali Handlu Zagranicznego „Desa”; Leonard Hohensee — biura Centralnego Związku Rzemiosła; Zbigniew Pomianowski — biura Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK; Jerzy Tymiński — biura Zjednoczonych Zespołów Gospodarczych; Edmund Lehwark, *Zagadnienie sztuki ludowej, rzemiosła i rękodziela artystycznego oraz pamiątki regionalnej w perspektywie handlu krajowego i zagranicznego*.

Imprezy towarzyszące: otwarcie w Muzeum Etnograficznym wystawy kafla malowanych i ceramiki ludowej.

Posiedzenie Komisji Etnograficznej PAN (Kraków 12 X). Organizator: Oddział PAN w Krakowie. Referat: prof. dr Andrzej Waligórski, *Maliński w 30 lat później*.

SPOTKANIA, KURSY, OBOZY

Spotkanie pt. „Folklor śląski” (Opole 15 II). Organizator: Klub „Dialog” w Opolu. W spotkaniu uczestniczyła doc. dr hab. Dorota Simonides z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Wygłosiła ona gawędę o folklorze tego regionu w oparciu o swój zbiór dowcipów i anegdot śląskich wydanych pt. *Bery śmieszne i uciężne*.

Impreza była połączona z rozlosowaniem nagród książkowych wśród uczestników.

Spotkanie z etnografem (Poznań 24 V). W Klubie Zagranicznym Zarządu Międzynarodowych Targów Poznańskich odbyło się spotkanie z dr Krzysztofem Makulskim, który mówił *O impresjach etnograficznych z podróży po Indii*.

Szkolenie instruktorów tańca ludowego (Zielona Góra 27–28 V). Organizator: Wojewódzki Dom Kultury. Program obejmował m. in. naukę wybranych tańców regionu łowickiego oraz spotkanie z Januszem Kaźmierczakiem, aktorem znanym z audycji radiowej „Wesoły autobus”.

Prelekcje na temat sztuki ludowej oraz dawnych zwyczajów kujawskich (Ciechocinek 6 VI). W ramach festiwalu Kujaw w poszczególnych sanatoriach uzdrowiska odbyły się następujące prelekcje: H. Mikułowska — o plastyce

ludowej i stroju kujawskim; K. Antonowicz — dawne zwyczaje kujawskie; M. Zapendowski — sztuka ludowa Kujaw.

Kurs etnograficzny: dla działaczy kulturalnych Polonii amerykańskiej (Kielce, lipiec). Organizatorzy: Wojewódzki Dom Kultury, Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”. Bazą szkoleniową kursu był Wojewódzki Dom Kultury w Kielcach. Kurs prowadzono dla 30-osobowej grupy działaczy Fundacji Kościuszkowskiej w USA. Program zakładał zapoznanie się z folklorem Ziemi Kieleckiej, naukę tańców oraz pieśni narodowych i ludowych, sporządzanie przedmiotów dekoracyjnych o regionalnym charakterze, gotowanie potraw polskich. Zorganizowano także tzw. wieczory folklorystyczne, podczas których uczestnicy spotkali się z twórcami ludowymi, oglądali przygotowane specjalnie małe wystawki ceramiki, rzeźby, wycinanki, tkactwa.

Kurs odbył się w ramach ogólnopolskich imprez organizowanych dla przebywającej w kraju w okresie letnim grupy polonijnej.

Kurs folklorystyczny dla działaczy kulturalnych Polonii zagranicznej (Płock 15 VII–15 VIII). Organizator: Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”. Kurs folkloru, o 3-letnim programie szkolenia artystycznego dla blisko 100 osób — członków polonijnych zespołów artystycznych z wielu krajów świata, został zapoczątkowany przed rokiem. W 1973 r. uczestnicy kursu już po raz drugi pobierali naukę. Program kursu, opartego na systemie korespondencyjnym połączonym z miesięcznym pobytem w kraju, miał na celu metodyczne przygotowanie wysoko kwalifikowanej kadry instruktorów dla polonijnych zespołów pieśni i tańca.

Kurs odbył się w ramach ogólnopolskich imprez przygotowanych dla przebywającej w kraju w okresie letnim grupy polonijnej.

I Spotkanie Miłośników i Zbieraczy Folkloru Śląskiego (Pszczyna 15 IX). Organizatorzy: Klub Spółdzielczości Pracy, Wydział Kultury PPRN, Inspektorat Oświaty w Pszczynie. Spotkanie miało charakter roboczej dyskusji na temat zbieractwa folkloru śląskiego i adaptacji zebranych materiałów dla potrzeb regionalnych zespołów folklorystycznych. Referaty: J. Marcinkowska, *Tańce zielonego Śląska*; M. Cieśla, *Moje metody zbierania folkloru*.

Imprezy towarzyszące: występ grupy przebierańców pod nazwą „Mikołaje z Łęki” oraz kapeli regionalnej z Pszczyny.

Obóz etnograficzny (Augustów, wrzesień, 2 tygodnie). Organizatorzy: „Cepelia”, Spółdzielnia „Postęp”, Spółdzielnia „Białostocki Przemysł Ludowy”, Spółdzielcze Zrzeszenie Chałupników i Wytwórców Ludowych w Białymstoku. Penetracją objęto powiaty: Augustów, Dąbrowa Białostocka, Sejny i Suwałki. Celem były zarówno zakupy przedmiotów z wszystkich dziedzin twórczości ludowej oraz sporządzenie dokumentacji (fotografii i rysunków), jak też przeprowadzenie badań poznawczych.

Po zakończeniu wędrowek zorganizowano wystawę zakupionych przedmiotów. W dyskusji wymieniono zdobyte doświadczenia.

Obóz szkoleniowo-badawczy (Rejon Beskidów, wrzesień). Organizator: Zarząd Główny Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego w Cieszynie (ČSRŠ). W obozie uczestniczyli członkowie ekipy naukowej z Katedry Etnografii UJ w Krakowie z prof. drem M. Gładyszem oraz grupa członków Sekcji Folklorystycznej ZG PZK-O z Cieszyna Czeskiego.

ZJAZDY MIĘDZYNARODOWE

VII Międzynarodowy Kongres Sławistów (Warszawa 21–27 VIII). Organizator: Międzynarodowy Komitet Sławistów. Uczestnikami byli przedstawiciele 24 krajów, w tym trzech pozaeuropejskich. Zgłoszono 936 referatów i komunikatów, których tematyka została ujęta w pięciu sekcjach: Językoznawstwa, Literaturoznawstwa, Problemów lingwistyczno-literaturoznawczych, Folklorystyki, Ogólnoslawistycznych problemów historycznych. W sekcji IV (Folklorystyka) naukowcy polscy wygłosili następujące referaty: Józef Burszta, *Paralele i specyfika rozwoju etnografii i folklorystyki w krajach słowiańskich w okresie romantyzmu*; Ryszard Górski, *Romantyzm polski wobec folkloru*; Wiesław Bieńkowski, *Wpływ romantyzmu w badaniach folkloru polskiego w Krakowie w latach 1835–1851*; Mieczysław Gładysz, *Znaczenie elementów tradycyjnych współczesnej ludowej twórczości artystycznej*; Jadwiga Klimaszewska, *Relikty przedchrześcijańskie w polskich obrzędach*; Kazimiera Zawistowicz-Adamska, *Fikcyjne braterstwo krwi w kulturze ludowej Słowian*; Maria Wieruszewska-Adamezyk, *Integracyjna i wychowawcza funkcja folkloru*; Dorota Simonides, *Nowe wątki tematyczne we współczesnych opowiadaniach ustnych*.

Organizatorzy przygotowali księgę streszczeń referatów i komunikatów dla każdego z uczestników.

IX Międzynarodowy Kongres Nauk Antropologicznych i Etnologicznych (Chicago 1–8 IX). Organizator: Międzynarodowa Unia Nauk Antropologicznych i Etnologicznych. Zob. osobne sprawozdanie, s. 75–92.

Walny Zjazd Międzynarodowego Komitetu Organizatorów Festiwalu Folklorystycznych (CIOFF), Zakopane, wrzesień. Walny Zjazd odbył się podczas VI Międzynarodowego Festiwalu Folkloru Ziem Górskich. Organizacja CIOFF (powstała w 1969 r.) grupuje komitety względnie instytucje lub organizacje patronujące zespołom amatorskim. Przewodniczącym obecnie jest Andre Cour-Saget, a wiceprzewodniczącym Polak — Michał Kosiński z Ministerstwa Kultury i Sztuki. Obecnie Komitet skupia 23 kraje, głównie europejskie. W wyniku obrad Zjazd podjął szereg ważnych decyzji. Postanowiono mianowicie, aby festiwalem folklorystycznym nadać charakter przeglądów, zrezygnować natomiast z konkursów, punktacji itp., oraz by znawcy folkloru (etnografowie, etnomuzykolodzy i in.) pełnili rolę nie jurorów, lecz rady artystycznej czuwającej nad właściwym kierunkiem rozwoju współczesnej sztuki ludowej. Zatwierdzono również przedstawiony przez Biuro Wykonawcze CIOFF 3-letni plan imprez międzykontynentalnych. Będą to festiwale: Europa — Bliski Wschód i Azja (Istanbul 1974), Europa — Afryka (Wybrzeże Kości Słoniowej 1974), Europa — Ameryka Północna i Kanada (1975), Europa — Ameryka Południowa (Argentyna 1976). Ustalono także, iż CIOFF nawiąże ścisłą współpracę z UNESCO (od 1975 r., kiedy będzie liczyć 25 krajów członkowskich) i pod opieką tej organizacji korzystać będzie z łączności satelitarnej dla realizacji swoich zadań.

Nadmienić należy, że Polska w porozumieniu z CIOFF wysyła za granicę rocznie 60 zespołów regionalnych.

Konferencja etnograficzna pn. „Agricultura Carpatica” (Rožnov pod Radhoštěm, ČSR, 24–26 X). Organizator: Valašské Muzeum v Přírodě w Rožnovie pod Radhoštěm. Konferencja była kontynuacją spotkań etnografów z różnych krajów (Czechosłowacja, Bułgaria, Jugosławia, Polska, Węgry), działających w ramach Międzynarodowej Komisji do Badania Kultury Ludowej Kar-

pat. Uczestnicy przedstawili referaty o tematyce dotyczącej ich własnych zainteresowań, bądź obrazującej problematykę i stan badań kultury ludowej Karpat w ich krajach. Ponadto poświęcono także uwagę zagadnieniom organizacji muzeów skansenowskich. W programie przewidzianych było 15 referatów. Delegaci polscy zgłosili następujące referaty: Ewa Dorywalska, *Uwarunkowanie odrębności gospodarki rolno-hodowlanej na polanach Beskidu Żywieckiego*; Anna Kowalska-Lewicka, *Chleb w tradycyjnej kulturze polskich Karpat*.

Z materiałów ODiIE opracowała
Teresa Zakrzewska

FESTIWALE FOLKLORYSTYCZNE, „DNI”, KONKURSY I JARMARKI W LATACH 1972–1973

Poniższa informacja nie zawiera, niestety, kompletnych danych z całej Polski, co spowodowane jest dwiema przyczynami: wykaz imprez sporządzany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, z którego korzysta Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL, nie jest wyczerpujący; pełniejszą orientację w przebiegu i liczbie imprez posiadają Wydziały Kultury i Sztuki Urzędów Wojewódzkich i Powiatowych, do których jednak, przy obecnych środkach jakimi dysponuje ODiIE, nie sposób dotrzeć, by zebrać kompletną informację. Stąd też Ośrodek oparł niniejszą informację głównie na danych z przeglądu prasy, a w mniejszym stopniu na innych źródłach, takich jak informatory regionalne, foldery, zaproszenia na imprezy itp. Dane prasowe są często niepełne, nie podają wszystkiego (m. in. dokładnych dat), co interesowałoby etnografa, tak więc poniższe opracowanie nie gwarantuje wyczerpującego przeglądu wydarzeń, informuje jednak o najważniejszych z nich.

Ogółem w 1972 r. miało miejsce w Polsce około 138 imprez o charakterze folklorystycznym, lub takim, w których folklor stanowił jedną z ich integralnych części. Były to różnego rodzaju festiwale i tzw. dni (miejscowości, ziem, regionów); tych ostatnich naliczono około 104.

W imprezach, o których posiadamy bliższe informacje, występowały przede wszystkim zespoły (w 67 imprezach) i kapele (w 23). W 14 przypadkach pokazywane były widowiska obrzędowe, występowali śpiewacy ludowi (przyśpiewkarze), instrumentalści i gawędziarze. Przeważająca liczba imprez odbyła się w czerwcu (34), co wiąże się nie tylko ze sprzyjającymi warunkami atmosferycznymi w tym miesiącu, lecz także ze zwolnieniem lokali szkolnych dla przeprowadzenia imprez oraz stosunkowo wolnym jeszcze czasem mieszkańców wsi (nie rozpoczęte żniwa) lub z innymi przyczynami. Również maj obfituje w imprezy (18), mniej jest ich już w lipcu, a tylko trzy w sierpniu. We wrześniu ma znów miejsce więcej imprez, wśród nich dwie o charakterze międzynarodowym — w Zakopanem i w Zielonej Górze (w każdym roku jest około pięciu imprez o charakterze międzynarodowym). Niekiedy podczas imprez odbywają się seminaria o charakterze naukowym czy szkoleniowym.

Najważniejsze imprezy festiwalowe, dni, konkursy, jarmarki itp. w 1972 r.:

III Festiwal Muzyki Młodzieżowej w Mielcu pn. „W rytmie ludowym” (17–19 III). Na cztery utwory przedstawiane przez występujących, dwa —

według regulaminu — miały być opracowane na podstawie zbiorów Oskara Kolberga. Koncert laureatów odbył się w Krakowie.

Ogólnopolski przegląd studenckich zespołów folklorystycznych „Terpsychora 72” (13–18 IV). Udział wzięło 8 zespołów z 4 miast: Krakowa, Warszawy, Lublina i Łodzi. I miejsce zajął zespół „Skalni” z krakowskiej Akademii Rolniczej.

Poznański przegląd zespołów ludowych, organizowany przez CPLiA (koniec kwietnia). Objął on swym zasięgiem przeważnie południowe powiaty Polski.

W końcu czerwca i na początku lipca odbyły się dwa festiwale:

VI Płocki Festiwal Folklorystyczny, organizowany przez PDK w Płocku i CPLiA. Jest to przegląd zespołów dopuszczanych przez komisję zwracającą uwagę na czystość folkloru. Przy płockim festiwalu organizowane były: jarmark sztuki ludowej, koncerty kapel, wystawy „Rzeźba ludowa w fotografii” i „Tkanina ludowa”, wreszcie sesja naukowa Płockiego Towarzystwa Naukowego.

V Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą, który ma charakter konkursu o dużej liczbie nagród i kategorii nagradzanych (np. kapele regionalne i stylizowane, zespoły stylizowane, śpiewacy, instrumentalści, soliści itp.).

Warszawski Festiwal Folklorystyczny. Jest to nietypowa impreza, organizowana przez całe lato w Warszawie („Orbis”). Na koncertach w Filharmonii Narodowej występują zespoły folklorystyczne jako atrakcja dla turystów.

VI „Sabałowe Bajania” w Bukowinie (6–8 VIII) zgromadziły 43 gawędziarzy i 23 instrumentalistów. Polskie Radio dokonało nagrań.

II Światowy Festiwal Zespołów Polonijnych w Rzeszowie, połączony z rajdem folkloru i konkursem na wyroby sztuki ludowej.

V Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem (3–10 IX). Wystąpiło 12 zespołów zagranicznych i 6 polskich. Odbył się także konkurs ludowych zespołów instrumentalnych, wystawa „Życie górali podtatrzańskich”, wystawa rzeźby w plenerze, miały miejsce liczne występy zespołów uczestniczących w festiwalu w województwie krakowskim.

V Międzynarodowy Festiwal Pieśni i Tańca w Zielonej Górze (24 IX.) Impreza ta odbywa się co dwa lata. Wystąpiło 11 zespołów z zagranicy i 3 z Polski; występy były filmowane i nagrywane przez PR i TV. Odbyła się również narada naukowo-metodyczna na temat folkloru.

W 1972 r. odbyły się również 33 konkursy na sztukę ludową (plastykę). Konkursy te mają różną rangę i charakter, organizowane są przez instytucje naukowe, domy kultury, często przez spółdzielnie artystyczne.

Krakowskie Biennale Sztuki Ludowej, które odbyło się z inicjatywy krakowskiego Muzeum Etnograficznego, miało na celu dokumentację, popularyzację oraz stworzenie szerokich możliwości zakupu. Poszczególne regiony miały swoje stoiska wystawowe. Imprezie towarzyszyły koncerty zespołów, pokazy filmów, targi sztuki.

Ludowa Sztuka Religijna — konferencja, która odbyła się w Warszawie jesienią 1972 r. została zorganizowana przez Stowarzyszenie Kulturalne PAX i miała na celu pomoc twórcom ludowym.

Ponadto Instytut Sztuki PAN, Federacja Amatorskich Stowarzyszeń Fotograficznych zorganizowały konkurs pn. „Polskie Tańce Ludowe”, mający na celu zebranie obszernej, unikalnej (jak spodziewali się organizatorzy) dokumentacji tańców i obrzędów ludowych.

Przez 10 miesięcy zbierano w Łodzi materiały do Łódzkiego Konkursu Folkloru Robotniczego. Ta ciekawa impreza, zorganizowana przez wiele instytucji (m. in. Oddział Łódzki PTL), miała na celu zebranie informacji o weselach w rodzinach robotniczych, grach i zabawach młodzieży, sposobach zabawiania i usypiania dzieci, pieśniach okolicznościowych i innych elementach folkloru robotniczego.

W 1973 r. Ośrodek zarejestrował 141 imprez, w tym 103 z udziałem zespołów, kapel, solistów i gawędziarzy oraz 39 dotyczących różnych dziedzin materialnej twórczości ludowej, takich jak konkursy na wyroby sztuki ludowej, cepeliady itp. (dane, podobnie jak w 1972 r., pochodzą w przeważającej mierze z prasy). Najwięcej imprez, bo 23, odbyło się — jak w roku 1972 — w czerwcu, prawie wcale nie było imprez w listopadzie i grudniu. Kilka przedsięwzięć miało charakter międzynarodowy.

Najważniejszą imprezą roku 1973 był VI Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem (4–10 IX). W imprezie tej wzięło udział 19 zespołów, w tym 6 polskich, wyłonionych na krajowych eliminacjach w Żywcu (czerwiec). Występowano w Zakopanem z repertuarem ocenianym w trzech kategoriach: 1) autentycznie regionalny, 2) artystycznie opracowany i 3) stylizowany. Obok konkursu pieśni i tańca, konkursu „Posiady” połączonego z finałem konkursu poetyckiego, zorganizowano także konkurs kapel i solistów, kiermasze sztuki ludowej, pokazy strojów ludowych różnych krajów. Zespoły biorące udział w Festiwalu występowały w wielu miastach województwa krakowskiego. Nowością było wprowadzenie obok „Złotych ciupag” (głównej nagrody) także „Srebrnych ciupag” dla zespołów, które zajęły drugie miejsce w swojej kategorii, oraz wyróżnień zwanych „Złotym liściem Jesieni Tatrzańskiej”. Podczas Festiwalu odbyła się wspomniana wyżej konferencja (Patrz notatka „Konferencje”... T. Zakrzewskiej) Międzynarodowego Komitetu Organizacji Festiwali Folklorystycznych (CIOFF) z udziałem 30 działaczy z Europy. Konferencja ta miała na celu ustalenie koordynacji i organizacji festiwali. Dodać należy, że CIOFF przyznał zakopiańskiemu Festiwalowi najwyższą rangę międzynarodową, kategorię A.

IX Przegląd Zespołów Folklorystycznych w Będzinie pn. „Herody” (styczeń). Udział wzięło 49 zespołów z pięciu południowych województw Polski. Obok występów odbyły się pokazy filmów związanych z tematyką przeglądu, otwarta została wystawa fotograficzna S. Deptuszewskiego pt. „Herody w moim obiektywie”. Odbyła się także sesja, na której wygłosili referaty polscy i zagraniczni teatrologowie.

IX Festiwal Młodzieży „W rytmie ludowym” w Mielcu (6–8 V) miał podobny charakter jak w 1972 r. W związku z tym festiwalem zorganizowano w Krakowie seminarium dla instruktorów i działaczy młodzieżowego ruchu muzycznego.

W ramach „Łódzkiej wiosny artystycznej” (18–20 V) odbyły się w Łodzi finałowe imprezy Konkursu Folkloru Robotniczego — widowisko finałowe i jarmark ludowy na Starym Rynku.

W czerwcu odbył się w Płocku VII Ogólnopolski Festiwal Folklorystyczny z udziałem ponad 20 zespołów, w tym jeden — z Jugosławii — występujący gościnnie. W ramach imprez festiwalowych odbywały się spotkania z poetami ludowymi, wystawy rzemiosła ludowego, sztuki ludowej, a także pokaz mody opartej na motywach ludowych.

Jak co roku w czerwcu odbyły się w Przysusze Dni Kolbergowskie (16–17 VI). Zorganizowane zostały przez Przysuskie Towarzystwo Kulturalne im. Oskara Kolberga i Powiatowy Dom Kultury w Przysusze. Dni miały charakter przeglądu kapel i śpiewaków ludowych oraz dorobku Towarzystwa w zakresie popularyzacji zbiorów regionalnych O. Kolberga.

W Kazimierzu nad Wisłą — również jak co roku — odbył się VII Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych (29 VI–1 VII), określany jako „jam session” dla muzyków ludowych.

VII Ogólnopolski Konkurs Gawędziarzy i Instrumentalistów Ludowych w Bukowinie Tatrzańskiej (czerwiec) pt. „Sabałowe bajania” zgromadził 101 wykonawców w 3 kategoriach: ludowej, ogólnej i młodzieżowej.

Jarmark Dominikański w Gdańsku (sierpień) — impreza o charakterze wszechstronnym. Występy zespołów i kapel ludowych, kiermasze i wystawy sztuki ludowej, targi na wszystko („Pchli Targ”).

Również w Gdańsku i Sopocie (w sierpniu) miały miejsce Konfrontacje Folklorystyczne z udziałem zespołów polskiego, białoruskiego, cygańskiego, spiskiego i greckiego.

W ramach IV Ogólnopolskiej Giełdy PR (programów kulturalnych), w której wzięło udział przeszło 600 działaczy, prezentowane były m. in. programy o tematyce ludowej, a najlepsze z nich będą prezentowane w kraju.

IV Ogólnopolskie Spotkania Folklorystyczne „Jarmark pieśni i tańca” w Mielcu (1–10 VIII) pod patronatem Związków Zawodowych zgromadził zespoły polskie i zagraniczne. Obok imprez z udziałem zespołów i kapel, gawędziarzy i instrumentalistów zorganizowano także wystawy, konkursy plastyki ludowej i in.

Cepeliada odbyła się w Warszawie (27 V). Zorganizowana została przez CPLiA i Redakcję „Ekspresu Wieczornego”. Udział wzięło około 100 najlepszych artystów ludowych, którzy wykonywali swe prace w trakcie trwania imprezy. W ramach Cepeliady wystąpiły cztery zespoły ludowe, odbył się pokaz mody opartej na elementach ludowych.

Pod patronatem Ministerstw: Handlu Zagranicznego, Handlu Wewnętrznego i Usług, Kultury i Sztuki zorganizowano w Krakowie Targi Sztuki Ludowej (1–8 VIII). W targach uczestniczyły także spółdzielnie artystyczne i rzemiosło.

Około 350 zgłoszeń z Podhala, Spisza, Orawy i Pienin zgromadził Konkurs Współczesnej Twórczości Ludowej zorganizowany przez PDK w Nowym Targu. Pierwszeństwo zakupu miały podhalańskie muzea. Celem konkursu była aktywizacja twórczości z przeznaczeniem ludowym-użytkowym i później założenie muzeum współczesnej sztuki ludowej i użytkowej w Nowym Targu.

Kopernik w Rzeźbie Ludowej — to ogólnopolska wystawa w muzeum, w Toruniu; organizatorami byli: Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne, Muzeum Etnograficzne w Toruniu i Wydział Kultury PWRN w Bydgoszczy. Prace z konkursu (zgłoszono 572 prace wykonane przez 220 rzeźbiarzy) eksponowano na kongresach naukowych w Polsce, a także na wystawach za granicą.

Jakkolwiek powyższe dane nie są pełne, to jednak pozwalają zorientować się w specyfice najważniejszych imprez o charakterze dni, festiwali, konkursów i jarmarków w kraju w latach 1972–1973. Dają także przegląd, w jakich okresach imprez jest najwięcej (czerwiec), w których zaś zupełnie ich brak (koniec roku kalendarzowego); pozwalają także zorientować się w przestrzennym ich rozmieszczeniu.

Na zakończenie warto przedstawić jeszcze kilka uwag o organizacji imprez oraz niektóre sprzeczności czy paradoksy z życia folklorystycznego, które zauważane bywają przez obserwatorów zarówno ubocznych, jak i tkwiących w środowisku zawodowych organizatorów życia kulturalnego, w środowisku naukowym, bądź w prasie, przynoszącej ich odbicie.

Sprzeczności i paradoksów jest wiele. Wynikają one z różnych przyczyn, np. z dużej ilości imprez i ich „spiętrzenia”, jak i dużej liczby „mecenatów”, organizatorów, nie posiadających czasami wystarczających środków i możliwości działania. Występuje więc dublowanie się imprez, o czym informuje niekiedy prasa. Np.: „Płock robi konkurencję Kazimierzowi urządzając w tych samych dniach własny festiwal folklorystyczny. I tu i tam urządzane są kiermasze plastyki ludowej. I tu i tam zaprasza się poetów chłopskich. Obydwa festiwale mają rangę zdarzeń ogólnopolskich. Nie dziw więc, że doszło do „podrywania” twórców ludowych z jednej imprezy na drugą”. (*Festiwalowe podrywania*, „Chłopska Droga” 1972, nr 53). Inny fakt: w czerwcu odbywa się również Festiwal Folkloru Ziemi Nizinnych (Tarnów). Ten także dubluje pod względem tematycznym wyżej omówione festiwale. Duża ilość imprez w czerwcu powoduje, że nawet ogólnopolskie imprezy nie dają pełnego przeglądu osiągnięć zespołów z całego kraju, gdyż poszczególne imprezy „zatrudniają” zespoły do występów w rozlicznych lokalnych „dniach”, „festiwalach”, „konkursach”.

Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu zdobywa się na coraz to nowsze inicjatywy. I tak, w 1973 r. muzycy jednych zespołów musieli grać z innymi, improwizować na tematy podane przez konkurentów. Mgr Jadwiga Sobieska z Instytutu Sztuki PAN mówi, że cechą charakterystyczną tego festiwalu jest „korzystna przewaga elementów tradycyjnych nad tzw. twórczością na tle”. (*Nizinny czy górski*, „Kurier Lubelski” z dnia 2 lipca 1973 r.).

W artykule *Nom się Tatry pokloniom* („Gazeta Krakowska” z dnia 5 czerwca 1973 r.) tak pisze się o Międzynarodowym Festiwalu Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem: „Niegdyś lokalna impreza — zainicjowana przez garstkę zapaleńców — przerodziła się po latach w wydarzenie o randze międzynarodowej”. Dlaczego więc do tej pory organizacją festiwalu zajmują się społecznicy (nie umniejszamy tu ich ogromnych zasług), dokładający wielkich wysiłków, aby ta olbrzymia machina, jaką jest MFFZG, działała sprawnie. Przyznane jest co prawda pół etatu dla organizatorów, ale jak na imprezę ocenioną przez CIOFF w kategorii A, to chyba za mało. Stąd prawdopodobnie bierze się brak informacji o festiwalu w wojewódzkich punktach informacyjnych, muzeach etnograficznych (nie mówiąc o Ośrodku Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL).

Przytoczmy jeszcze dwie charakterystyczne wypowiedzi prasowe: „Festiwale powinny się chyba odbywać pod większym niż dotychczas nadzorem naukowym etnologów, etnografów, historyków kultury, by nie wpajało się społeczeństwu niewłaściwych pojęć estetycznych o kulturze i sztuce najbardziej rodzimej. (*Folklor dziś*, „Trybuna Ludu” z dnia 9 lipca 1973 r.).

„Wykorzystujemy to, że nasz folklor ciągle żyje. Oprócz «Śląska» i «Mazowsza», które rozślawiają nasz folklor w świecie, powinniśmy rozpatrzyć możliwość poka-

zania przynajmniej Europie wybranych zespołów i solistów nurtu autentycznego. Przede wszystkim jednak dokładajmy starań o zachowanie tego, co jest. Wszędzie na świecie folklor ginie. I u nas proces ten jest nieodwracalny. Mecenat państwa pozwala podtrzymać tradycję nawet w sposób sztuczny, z czego wszyscy zdają sobie przecież sprawę — choć nie przestają się nią zachwycać". (*Sztuka samookreślenia*. „Życie Warszawy” z dnia 5 lipca 1973 r.).

Należy zatem jeszcze raz podkreślić słusznie wytkniętą przez prasę, wielokrotnie postulowaną przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze pilną potrzebę koordynacji imprez folklorystycznych i zapewnienia ich organizatorom właściwej opieki naukowej. Podkreślić także należy pilną potrzebę dobrze zorganizowanej informacji o imprezach, której brak obecnie utrudnia wszystkim orientację, a najbardziej zainteresowanym — pracę w wybranej dziedzinie badania folkloru.

Z materiałów ODiE opracował
Marcin Piotrowski

ETNOGRAFICZNE WYSTAWY CZASOWE EKSPONOWANE W 1973 R.

WOJ. BIAŁOSTOCKIE

„Sztuka ludowa pięciu powiatów woj. białostockiego” *

Białystok, Wzorcownia Spółdzielczego Zrzeszenia, marzec. Organizatorzy: Spółdzielcze Zrzeszenie Wytwórców Przemysłu Ludowego i Artystycznego, Muzeum Okręgowe. Scenariusz: Danuta Góral.

„Dywany podwójne Scholastyki Krupowicz”

Białystok, Galeria sztuki ludowej „Folklor”, 20 IX–1 X. Organizatorzy: Spółdzielcze Zrzeszenie Wytwórców Ludowych Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Białymstoku, Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych. Scenariusz: Danuta Góral, Jolanta Mrozowska.

„Pokaz szopek i gwiazd kołędniczych oraz tkanin z motywami szopki kołędniczej”
Białystok, Baszta — Galeria sztuki ludowej „Folklor”, 2–30 XII. Organizator: Białostockie Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych. Scenariusz: Jerzy Szczucki.

„Kowalstwo piękne i użyteczne”

Ciechanowiec, Muzeum Rolnictwa, 15 IV–12 V. Scenariusz: Wanda Dowławszewicz.

„Tkanina ludowa powiatu Sejny”

Sejny, Powiatowy Dom Kultury, sala wystaw, 15 VIII–15 IX. Scenariusz: Marek Karpowicz, plastyk.

„Sztuka ludowa Suwalszczyzny”

Suwałki, Muzeum Ziemi Suwalskiej, 26 V.

WOJ. BYDGOSKIE

„Prace twórców ludowych 1973”

Brusy, Klub Rolnika, wrzesień. Organizator: Gminny Ośrodek Kultury. Scenariusz: Witold Rolbiecki, kierownik GOK.

„Przegląd dorobku twórczości ludowej powiatu chojnickiego”

Chojnice, Powiatowy Dom Kultury, 20 V–2 VI. Scenariusz: Krystyna Puchalska.

* Wystawy pokonkursowe oznaczono gwiazdką.

„Nasze hafty regionalne”

Chojnice, świetlica Spółdzielni Mieszkaniowej, 20–27 VI. Scenariusz: Daniela Stolman, konsult. naukowa: Albin Makowski.

„Sztuka ludowa Ziemi Gdańskiej”

(Kaszuby, Kociewie, Powiśle Warmińskie z Żuławami)

Grudziądz, Muzeum, 30 X 1973–9 I 1974. Organizatorzy: Muzeum w Grudziądzu, Wojewódzki Dom Kultury w Gdańsku. Scenariusz: Stefania Liszkowska-Skurowa.

„Wycinanki ludowe Bronisławy Dudy”

Inowrocław, Klub-czytelnia Miejskiej Biblioteki Publicznej, 17–20 VII.

„Artysta ludowy W. Lica z Wdzydz — rzeźba ludowa kaszubska”

Sępólno, Powiatowy Dom Kultury, 3 II–18 V. Organizatorzy: Towarzystwo Kultury w Sępólnie i PPRN. Scenariusz: Krystyna Zaborowska.

„Dawna polska tkanina ludowa”

Toruń, Muzeum Etnograficzne, czerwiec–październik. Scenariusz: Halina Mikułowska, Aleksander Błachowski.

„Mikołaj Kopernik w rzeźbie ludowej” *

Toruń, Muzeum Etnograficzne, styczeń. Scenariusz: Aleksander Błachowski.

„Wystawa rzeźby Stanisława Zagajewskiego”

Włocławek, Klub Międzynarodowej Prasy i Książki, 6–30 IX. Scenariusz: Janusz Rudek, plastyk; konsult. naukowa: A. Jackowski.

„Współczesna sztuka ludowa na Kujawach”

Włocławek, Muzeum Kujawskie, 29 XII 1972–10 II 1973. Scenariusz: Romualda Hankowska.

„I Biennale fajansu włocławskiego”

Włocławek, Muzeum Kujawskie, 10 XI 1973–3 II 1974. Scenariusz: Romualda Hankowska, Marian Zapędowski.

„Sztuka ludowa Pałuk”

Żnin, Kawiarnia WSS „Zacisze”, maj. Organizator: Muzeum Regionalne Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Żninie. Scenariusz: Czesław Kawczyński.

WOJ. GDAŃSKIE

„Rzeźby z drewna i metalu artystów ludowych: Wilhelma Kujawskiego i Jana Korytkowskiego”

Elbląg, Dom Kultury, styczeń.

„Sztuka ludowa Polski Północnej”

Gdańsk, Dwór Artusa, 11 VIII–2 IX. Organizatorzy: wydziały kultury WRN i wojewódzkie domy kultury w Gdańsku, Olsztynie, Koszalinie i Szczecinie oraz „Cepelia” i „Art-Region” z Sopotu.

„Pomorskie zabawki ludowe”

Oliwa, Pałac Opatów, 17 III–3 VI. Organizator: Dział Etnografii Muzeum Narodowego w Gdańsku. Scenariusz: Krystyna Szałaśna.

„Sztuka ludowa województwa gdańskiego”

Sztum, Muzeum Powiśla, 29 IV–16 V. Organizator: Wojewódzki Dom Kultury w Gdańsku.

„Sztuka ludowa Ziemi Wejherowskiej”

Wejherowo, Powiatowy Dom Kultury, 28 VI–2 VIII. Organizator: Powiatowy Dom Kultury w Wejherowie. Konsult. naukowa: Stefania Liszkowska-Skurowa.

„Szopki, plakaty i obrazy na szkło o tematyce wigilijnej” *

Wdzydze Kiszewskie, motel „Pod Niedźwiedziem”, styczeń. Organizatorzy: redakcja „Dziennika Bałtyckiego” oraz Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie.

„Ludowe talenty”

Wdzydze, Kaszubski Park Etnograficzny, czerwiec. Organizatorzy: Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Klub „Pomorania”.

WOJ. KATOWICKIE

„Bielskie rzemiosło artystyczne”

Bielsko-Biała, Dom Technika NOT, czerwiec.

„Wystawa rzeźby ludowej w drewnie województwa katowickiego” *

Bielsko-Biała, Państwowe Muzeum, 6 VI–9 IX. Organizatorzy: Wydział Kultury PWRN, Państwowe Muzeum w Bielsku Białej, Spółdzielcze Zrzeszenie Wytwórców Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Czechowicach-Dziedzicach. Scenariusz: Bernadetta Turno, konsult. naukowa: Barbara Bazieli.

„Częstochowskie skrzynie malowane”

Częstochowa, Muzeum, sierpień-wrzesień. Scenariusz: Henryk Łoś.

„Prace twórców ludowych Podbeskidzia”

Skoczów, Międzyzakładowy Dom Kultury „Tryton”, maj.

„Rzemiosło artystyczne”

Szczyrk, sierpień. Organizatorzy: Spółdzielnia „Rzemieślnik” w Bielsku, Izba Rzemieślnicza w Katowicach.

„Prace twórców ludowych z Beskidu Śląskiego i Żywieckiego”

Szczyrk, Regionalny Ośrodek Kultury, sierpień.

„Rzeźba ludowa powiatu tarnowskiego”

Tarnowskie Góry, Muzeum, maj. Scenariusz: Janusz Modrzyński.

„Współczesna ludowa i amatorska rzeźba i płaskorzeźba w węglu”

Zabrze, Muzeum, grudzień.

WOJ. KIELECKIE

„Współczesna sztuka ludowa Kielecczyny” *

Kielce, Dom Kultury „Walter” oraz Szydłowiec, Zamek, 5–9 VI. Organizatorzy: „Cepelia” (Warszawa), Wydział Kultury PWRN, Stowarzyszenie Twórców Ludowych. Scenariusz: Rajmund Gruszczyński, artysta-rzeźbiarz; konsult. naukowa: Katarzyna Erber.

„Rzeźby Bogusława Porzucka”

Kielce, Klub „Ruchu” przy Wojewódzkim Sztapie Wojskowym, maj-czerwiec. Organizator: Wydział Kultury PPRN. Scenariusz: Jerzy Pałysiewicz, konsult. naukowa: A. Jackowski, Instytut Sztuki PAN.

„Współczesna sakralna sztuka ludowa województwa kieleckiego”

Kielce, Klub Stowarzyszenia PAX, 17 VI–31 VII. Organizatorzy: Wojewódzki Oddział Stowarzyszenia PAX oraz ZZG Zespół Handlu „Veritas” (Warszawa). Scenariusz: Stefan Rosiński.

„Rzemiosło ludowe Kielecczyny”

Kielce, Muzeum Świętokrzyskie, 18 XI 1972–28 II 1973. Organizator: Muzeum Świętokrzyskie. Scenariusz: Barbara Erber.

„Wystawa twórczości ludowej powiatu przysuskiego”

Przysucha, Powiatowy Dom Kultury, 15–30 VI.

„Kultura ludowa regionu radomskiego”

Radom, Muzeum Regionalne, 10 X (otwarcie). Scenariusz: Stefan Rosiński, konsult. naukowa: J. Gajek.

„Sztuka ludowa regionu sandomierskiego”

Sandomierz, Muzeum, 10 V–11 XI. Scenariusz: Teresa Przła.

WOJ. KOSZALIŃSKIE

„Wystawa twórczości ludowej powiatu szczecińskiego”

Szczecinek, Powiatowy Dom Kultury, wrzesień.

„Prace plastyków-amatorów, rękodzielników i twórców ludowych” *

Złotów, Powiatowy Dom Kultury i Muzeum Ziemi Złotowskiej, kwiecień.

WOJ. KRAKOWSKIE

„Twórczość ludowa Ziemi Brzeskiej” *

Brzesko, Kraków, Tarnów, styczeń-grudzień. Organizatorzy: Wydział Kultury PWRN, domy kultury w Brzesku, Krakowie i Tarnowie oraz Muzea w Krakowie i Tarnowie.

„Prace twórcy ludowego z Wierchosławic”

Kraków - Mydlniki, Ośrodek Kultury, styczeń.

„Folklor w dziełach O. Kolberga oraz w wydawnictwach PTL i PWM”

Kraków, Coll. Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1-5 VII. Organizatorzy: Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego i Polskie Wydawnictwo Muzyczne. Scenariusz: red. red. Halina Czubińska, Maria Kielanowska-Bronowicz, Medard Tarko. Zob. sprawozdanie: „Lud” 1974, t. 58, s. 347-348.

„Współczesna sztuka ludowa w Polsce” *

Kraków, Pawilon wystawowy Biura Wystaw Artystycznych, 1-29 VII. Organizatorzy: Biuro Targów przy Muzeum Etnograficznym, Wydział Kultury PPRN. „Cepelia”. Scenariusz: Helena Pierzchałowa, konsult. naukowa: Roman Reinfuss.

„Wyroby rękodzieła ludowego i artystycznego”

Kraków, Dom Turysty, październik. Organizator: Spółdzielnia Pracy Przemysłu Ludowego i Artystycznego.

„Szopki krakowskie 1973” *

Kraków, Muzeum Historyczne, 8 XII 1973-27 I 1974. Scenariusz: Tamara Petryk.

„Wystawa rzeźby ludowej i malarstwa na szkłe regionu pienińskiego”

Krościenko, Spółdzielnia Pracy PLiA „Pieniny”, 11-25 VIII. Scenariusz: Tomasz Ligas, konsult. naukowa: Józef Bieniak, artysta-plastyk.

„Hafty ludowe województwa krakowskiego” *

Maków Podhalański, Spółdzielnia Pracy PLiA „Makowianka”, maj.

„Rzeźba ludowa artystów żyjących w dawnym Państwie Muszyńskim”

Muszyńa, Muzeum Regionalne, październik.

„Wystawa kwiatów bibułkowych” *

Myślenice, Powiatowy Dom Kultury, maj-lipiec. Organizatorzy: Referat Kultury PPRN w Myślenicach, Wydział Kultury PWRN i „Cepelia” w Krakowie. Scenariusz: Jan Koczwar, konsult. naukowa: Irena Kuczek.

„Rzeźba Franciszka Palki”

Nowy Sącz, Muzeum, 3 IX-15 X. Scenariusz: Teresa Maszczak.

„Sztuka ludowa Podhala, Spisza, Orawy i Pienin” *

Nowy Targ, Powiatowy Dom Kultury, 20 VI-10 VIII.

„Malarstwo na szkłe”

Rabka, Muzeum, 21 VI-31 VII.

„Współczesna sztuka ludowa Ziemi Sadeckiej” *

Stary Sącz, Spółdzielcze Zrzeszenie Wytwórców PLiA „Milenium”, 19 VII-30 VIII. Scenariusz: Teresa Komornicka.

„Malarstwo na szkłe Zofii Gąsienicy-Roj, rzeźba Andrzeja Biernacka”

Zakopane, Muzeum Tatrzańskie, 10 VIII-15 IX. Scenariusz: Helena Sredniawa.

„Malarstwo na szkłe Zdzisława Walczaka”

Zakopane, świetlica Związku Podhalań, wrzesień-październik.

„Malarstwo na szkłe Eweliny Pęksowej”

Zakopane, Muzeum Tatrzańskie, 17 XII (otwarcie).

„Karol Englert — rzeźbiarz ludowy (1903-1970)”

Żywiec, Muzeum Regionalne, 9-31 V. Scenariusz: Magdalena Meres.

„Wystawa ludowego zdobnictwa bibułkowego” *

Żywiec, Muzeum Regionalne, 5-24 VI. Scenariusz: Magdalena Meres.

WOJ. LUBELSKIE

„Twórczość ludowa regionu hrubieszowskiego”

Hrubieszów, Muzeum Państwowe, styczeń-luty.

„Sztuka ludowa Lubelszczyzny”

Lublin, „Chata Żaka” — sala UMCS, 9-15 V. Organizator: Muzeum Wsi Lubelskiej. Scenariusz: Elżbieta Kępa, Janina Petera.

„Haftciarstwo ludowe w województwie lubelskim”

Lublin, Muzeum Wsi Lubelskiej — „Dworek Wincentego Pola”, 8-30 VI. Scenariusz: Elżbieta Kępa.

„Tkactwo ludowe Lubelszczyzny”

Lublin, Muzeum Wsi Lubelskiej — „Dworek Wincentego Pola”, 4-31 VII. Scenariusz: Janina Petera.

„Lubelskie stroje ludowe”

Lublin, Muzeum Wsi Lubelskiej — „Dworek Wincentego Pola”, 3-31 VIII. Scenariusz: Elżbieta Kępa, Janina Petera.

„Malowanki z Zalipia”

Lublin, Muzeum Wsi Lubelskiej — „Dworek Wincentego Pola”, 4-29 IX. Scenariusz: Janina Petera.

„Wieniec dożynkowy Ziemi Lubelskiej”

Lublin, Muzeum Okręgowe, 15 IX-14 X.

„Budownictwo drewniane w fotografii”

Lublin, Muzeum Wsi Lubelskiej — „Dworek Wincentego Pola”, 30 IX-30 XII. Scenariusz: Jan Górak.

„Sztuka ludowa Środkowej Lubelszczyzny..

Lublin, Muzeum Okręgowe, 14 X-31 XII. Organizatorzy: Wydział Kultury PWRN, Zarząd Główny Stowarzyszenia Twórców Ludowych „Cepelia” (Warszawa). Scenariusz: Maryla Grybel-Meksuła, Alfred Gouda.

„Przegląd dorobku twórczego członków Stowarzyszenia Twórców Ludowych”

Lublin, Miejski Dom Kultury, 1-2 XII. Organizator: Zarząd Główny Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Scenariusz: Celestyn Wrębiak, Sabina Dados.

„Wycinanki ludowe Ignacego Dobrzyńskiego”

Lublin, Komitet Wojewódzki PZPR — hall, 19-31 XII. Organizator: Muzeum Wsi Lubelskiej. Scenariusz: Elżbieta Kępa.

WOJ. ŁÓDZKIE

„Obrazy Henryki Hakowej”

Brzeziny, Muzeum Regionalne, wrzesień. Scenariusz: Elżbieta Putyńska.

„Łęczycka sztuka ludowa” *

Kutno, Powiatowy Dom Kultury, 12-20 XI.

„Sztuka ludowa Ziemi Łowickiej” *

Lipce Reymontowskie, luty. Organizatorzy: Muzeum w Łowiczu, Wydział Kultury PPRN, Spółdzielnia Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Sztuka Łowicka”.

„65-lecie twórczości Marianny Sut”

Łowicz, Muzeum, wrzesień-październik. Organizatorzy: Muzeum Narodowe — Oddział w Łowiczu, Towarzystwo Przyjaciół Muzeum w Łowiczu.

„Tradycje tkackie w Polsce”

Łódź, Muzeum Historii Włókiennictwa, 30 VI–7 X. Scenariusz: Krystyna Kondra-tiukowa.

„Polski strój ludowy w zbiorach Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”

Łódź, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, 15 XI 1973–5 II 1974. Scenariusz: Elżbieta Królikowska.

„10-lecie twórczości Mieczysława Żeglińskiego — rzeźbiarza ludowego Ziemi Rawskiej” *

Rawa Mazowiecka, Muzeum Ziemi Rawskiej, 5 V–30 X.

„Współczesna rzeźba ludowa regionu sieradzkiego”

Sieradz, Muzeum, 3 VIII–3 XII. Scenariusz: Elżbieta Delida.

„Współczesna sztuka ludowa regionu sieradzkiego w XXX-leciu PRL” *

Sieradz, Muzeum, 21 X–13 XI. Scenariusz: Elżbieta Delida, konsult. naukowa: Kazimiera Zawistowicz-Adamska.

WOJ. OLSZTYŃSKIE

„Sztuka ludowa a rzemiosło artystyczne”

Olsztyn, Biuro Wystaw Artystycznych, marzec.

„Nidzickie dni folkloru”

Nidzica, Międzyzakładowy Klub „Relaks” przy Powiatowym Domu Kultury, 20 IV–7 V. Scenariusz: Andrzej Kuczyński.

WOJ. OPOLSKIE

„Współczesna rzeźba ludowa Opolszczyzny” *

Opole, Muzeum Śląska Opolskiego, listopad. Scenariusz: Halina Jakubowska.

WOJ. POZNAŃSKIE

„Wystawa prac Czesława Wętkowskiego — rzeźbiarza ludowego ze Skubraczewa w powiecie Mogilno”

Gniezno, Muzeum, 8 V–26 VI. Scenariusz: Małgorzata Kasprzyk.

„Sztuka ludowa w powiecie ostrowskim”

Ostrów Wielkopolski, sala II Liceum Ogólnokształcącego, 2–10 V. Scenariusz: Hanna Pawłowska, konsult. naukowa: Lucja Huzarewicz.

„Ludowe malarstwo na szkłe i lustrze”

Piła, Muzeum im. S. Staszica, 20 V–18 VII. Scenariusz: Stanisław Błaszczuk.

„Modele i dokumentacje wiatraków Feliksa Kłaczyńskiego”

Poznań, Pałac Kultury, 15 V–25 VI. Scenariusz: Feliks Kłaczyński, Franciszek Zarzycki; konsult. naukowa: Adama Głapa.

„Wielkopolska sztuka ludowa” *

Poznań, Pałac Kultury, czerwiec. Organizatorzy: Wydział Kultury PWRN, Muzeum Narodowe, „Cepelia”.

„Rzeźby artysty ludowego Macieja Cwierzyka”

Poznań, Klub Międzynarodowej Prasy i Książki, wrzesień.

„Pałucka twórczość ludowa”

Wągrowiec, Powiatowy Dom Kultury, sierpień-wrzesień.

„Prace ludowych twórców regionu wrzeńskiego i młodych plastyków”

Września, Muzeum Regionalne, czerwiec.

WOJ. RZESZOWSKIE

„Ceramika ludowa” *

Łańcut, Powiatowy Dom Kultury, 5-9 IX.

„Prace twórców ludowych”

Sędziszów, Powiatowy Dom Kultury, listopad.

WOJ. SZCZECIŃSKIE

„Współczesna rzeźba ludowa regionu szczecińskiego w zbiorach Działu Etnografii Muzeum Narodowego w Szczecinie”

Myślibórz, Powiatowy Dom Kultury, 10 XI-15 XII.

„Sztuka ludowa Ziemi Wejherowskiej”

Szczecin, Zamek Książąt Pomorskich, 7-28 IV. Organizator: Powiatowy Dom Kultury w Wejherowie, konsult. naukowa: Stefania Liszkowska-Skurowa.

„Wystawa pisanki ludowej regionu szczecińskiego” *

Szczecin, Muzeum Narodowe, 19 IV-7 V. Scenariusz: Jacek Łapott.

„Tkaniny i hafty ludowe na Pomorzu Zachodnim”

Szczecin, Muzeum Narodowe, 12 V-10 X. Scenariusz: Maria Pinińska.

„Sztuka górali podtatrzańskich”

Szczecin, Zamek Książąt Pomorskich, Wojewódzki Dom Kultury, 24 X-11 XI. Organizator: Dział Etnograficzny Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem. Scenariusz: Helena Sredniawa.

„Wystawa sztuki ludowej i twórczości amatorskiej”

Szczecin, Wojewódzki Dom Kultury, 12 XII 1973-6 I 1974. Scenariusz Hanna Orzha, konsult. naukowa: Elżbieta Adamska-Nalewa.

„Wystawa wieńca dożynkowego” *

Szczecin, Muzeum Narodowe, 19 IX 1973-20 II 1974. Scenariusz: Jacek Łapott.

WOJ. WARSZAWSKIE

„Sztuka ludowa powiatów Południowego Mazowsza”

Garwolin, Grodzisk, Mazowiecki, Grójec, Mińsk Mazowiecki, Otwock, Piaseczno, Ryki, Wołomin, 15 IV-28 XII. Organizatorzy: powiatowe domy kultury w wymienionych miejscowościach. Scenariusz: Aleksander Błachowski.

„Wystawa twórczości ludowej czterech powiatów Podlasia”

(Węgrów, Sokołów Podlaski, Siedlce, Łosice) *

Łosice, Siedlce, Sokołów Podlaski i Węgrów, 1 VI-14 VII. Organizatorzy: powiatowe domy kultury i spółdzielnie pracy PLiA w wymienionych miejscowościach, „Cepelia” (Warszawa).

„Prace młodych twórców ludowych”

Ostrołęka, Wydział Kultury PWRN, czerwiec.

„Artystyczne kowalstwo ludowe”

Płock, Muzeum Mazowieckie, lipiec.

„Współczesna tkanina ludowa Mazowsza”

Płock, Muzeum Mazowieckie, lipiec. Organizatorzy: Muzeum Mazowieckie w Płocku, Muzeum Historii Ruchu Robotniczego miasta Żyrardowa.

„Sztuka ludowa Puszczy Białej” *

Pułtusk, Muzeum Regionalne, 22 VII-3 IX. Scenariusz: Józef Śniegocki.

„Sierpecka rzeźba ludowa”

Raciąż k. Tucholi, Ośrodek Kultury, 7-16 VI. Organizator: Muzeum Etnograficzne w Sierpcu. Scenariusz: Tadeusz Zaremba.

„Czesława Konopka — artystka ludowa z Puszczy Białej”

Warszawa, Galeria Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Łazienkach, 15 XII 1972–15 I 1973. Scenariusz: Aleksander Błachowski, konsult. naukowa: Barbara Zagórna-Teżycka.

„Świętokrzyskie kwiaty i pająki”

Warszawa, Dom Chłopa, styczeń. Organizator: Wydział Kultury PPRN.

„Malarstwo na szkle Eweliny Pęksowej z Zakopanego”

Warszawa, Dom Chłopa, 3 III–5 IV. Scenariusz: Andrzej Skoczylas.

„Współczesna twórczość ludowa Wielkopolski”

Warszawa, Dom Chłopa, 8–30 VI. Scenariusz: Andrzej Skoczylas.

„Pokaz najcenniejszych zabytków Państwowego Muzeum Etnograficznego”

Warszawa, Państwowe Muzeum Etnograficzne, 14 VII–31 VIII. Konsult. naukowa: Kazimierz Pietkiewicz.

„Ludowe malowanki województwa warszawskiego i lubelskiego” *

Warszawa, Łazienki (Stara Kordegarda), październik. Organizator: „Cepelia”.

„Współczesna tkanina ludowa Mazowsza”

Żyrardów, Muzeum Historii Ruchu Robotniczego, 20 VII–2 IX. Scenariusz: Ewa Bączyńska.

WOJ. WROCŁAWSKIE

„Rzeźba ludowa Józefa Serwika”

Wrocław, Muzeum Etnograficzne, 10–30 III. Scenariusz: Krystyna Gerliczowa, konsult. naukowa: Ewa Jęczalik.

„Pisanki i palmy wielkanocne”

Wrocław, Muzeum Etnograficzne, 8–15 IV. Scenariusz: Maria Gołubkow.

„Współczesna ceramika ludowa na Dolnym Śląsku”

Wrocław, Muzeum Etnograficzne, 15–21 VII. Scenariusz: Maria Gołubkow, konsult. naukowa: Barbara Jankowska.

WOJ. ZIELONOGORSKIE

„Region Podhala”

Gorzów Wielkopolski, Muzeum Regionalne, 29 IV–20 VI. Organizator: Dział Etnograficzny Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem. Scenariusz: Helena Sredniawa.

Wystawy o tematyce zagranicznej w Polsce

KRAJE EUROPEJSKIE

„Nasze nowe i stare miasto” (Bułgaria). Dni Wielkiego Tyrnowa w Krakowie. Kraków, Pawilon wystawowy Biura Wystaw Artystycznych, 21–27. V.

„Współczesna sztuka ludowa Wschodniej Słowacji” (ČSRS). Dni kultury Wschodniej Słowacji

Jarosław, Muzeum, 18–28 X. Scenariusz: Jan Koma (Muzeum w Prešově).

„Sztuka ludowa Macedonii” (Jugosławia)

Kraków, Muzeum Etnograficzne, kwiecień; Warszawa, Muzeum Archeologiczne, 15 III–10 IV; Bytom, Muzeum Górnośląskie, maj. Współorganizator: Muzeum Etnologiczne w Skopje.

„Prace twórców ludowych w Rostocku” (NRD)

Szczecin, Zamek Książąt Pomorskich, październik.

„Norwegia w strojach ludowych — laleczki Rønnaug Petterssen”

Bytom, Muzeum Górnośląskie, 25 X–25 XI. Scenariusz: Barbara Bazielić, konsult. naukowa: Aagot Noss (Norsk Folkemuseum w Oslo).

„Rumuńska sztuka ludowa”

Grudziądz, Muzeum, 30 XI 1972–13 III 1973. Scenariusz: Bożena Sikorska-Nowacka, Jadwiga Drozdowska.

„Twórczość ludowa Białorusi” (ZSRR). Dni Białorusi w Polsce.

Białystok, Muzeum Ruchu Rewolucyjnego, lipiec. Scenariusz: Włodzimierz Żygałow, Włodzimierz Tkaczenko — plastycy z Grodna; Pułtusk, Powiatowy Dom Kultury, lipiec; Warszawa, sala Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych, lipiec.

„Etnografia Syberii — badania polskie w XIX wieku” (ZSRR)

Wrocław, Muzeum Etnograficzne, październik.

„Tradycje i współczesność w twórczości artystów ludowych narodów Związku Radzieckiego”

Warszawa, Dom Artysty Plastyka, listopad; Szczecin, Zamek Księżąt Pomorskich, grudzień.

„Ludowe ubiory w republikach ZSRR”

Płock, Dom Kultury Budowniczych Kombinatu, marzec. Scenariusz: Edward Kostka, artysta plastyk.

„Sztuka ludowa krajów socjalistycznych”

Rzeszów, Dom Sztuki, maj.

KRAJE POZAEUROPEJSKIE

„Z kraju kwitnącej wiśni” (Japonia)

Bierutówice, Dom Wczasowy „Morskie Oko”, 23 VII–15 X. Współorganizatorzy: Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Uniwersytet Aoyama Gakuin w Tokio.

„Folklor Maroka w malarstwie Zofii Piramowicz”. (Wystawa połączona z pokazem strojów, tkanin i rzemiosła marokańskiego)

Kraków, Muzeum Etnograficzne, maj.

„Meksykańska sztuka ludowa”

Kraków, Muzeum Etnograficzne, styczeń; Warszawa, Galeria Sztuki Współczesnej, luty. Organizatorzy: Muzeum Etnograficzne w Krakowie, Museo de las Culturas w Meksyku. Poznań, Muzeum Archeologiczne, 20 IX 1973–13 I 1974. Scenariusz: Carlos Hernandez Serwano.

„Sztuka Archipelagu Nusantara” (Indonezja)

Wrocław, Muzeum Archeologiczne, 2 XII 1972–12 VIII 1973. Scenariusz: Andrzej Wawrzyniak, konsult. naukowa: Marian Godlewski, Anna Kozyra. Gliwice, Muzeum, 15 IX 1973–14 I 1974. Scenariusz: Elżbieta Łuczak.

„Starożytne Peru”

Kraków, Muzeum Archeologiczne, grudzień.

Polskie wystawy etnograficzne za granicą

BULGARIA

„Polska sztuka ludowa i rękodzieło”

Sofia, Ośrodek Kultury Polskiej, czerwiec.

„Polska Sztuka ludowa” (Wystawa połączona z kiermaszem)

Sofia, Organizator: Spółdzielnia Przemysłu Ludowego i Artystycznego im. S. Wyspiańskiego w Krakowie.

CZECHOSŁOWACJA

„Hafty i koronki śląskie”

Cieszyn Czeski, grudzień. Organizator: Polski Związek Kulturalno-Oświatowy.

„Tkanina artystyczna i regionalne lalki”

Praga, Ośrodek Kultury Polskiej, 20–30 XI. Organizator: Spółdzielnia Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Krakowie.

DANIA

„Polska sztuka ludowa”

Aasnaes, „Huset” („Dom” — Klub), kwiecień. Organizator: Ambasada PRL w Kopenhadze.

HOLANDIA

„Polski przemysł ludowy i artystyczny” (Wystawa połączona z kiermaszem)

Haga, grudzień. Organizator: „Cepelia”, Ambasada PRL w Hadze.

NIEMIECKIA REPUBLIKA DEMOKRATYCZNA

„Polska sztuka ludowa” (Wystawa połączona z kiermaszem)

Berlin, Ośrodek Kultury Polskiej; Lipsk, Ośrodek Informacji i Kultury Polskiej, marzec-kwiecień i wrzesień. Organizator: Spółdzielnia Przemysłu Ludowego i Artystycznego im. S. Wyspiańskiego w Krakowie.

„Sztuka ludowa Kujaw i Pomorza”

Lipsk, Ośrodek Informacji i Kultury Polskiej, grudzień. Organizator: Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne.

„Wielkopolska sztuka ludowa”

Senftenberg, październik. Organizator: Muzeum Kultury i Sztuki Ludowej w Poznaniu.

„Górska sztuka ludowa”

Templin, Muzeum Etnograficzne, 18 V–20 VI. Organizator: Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem. Scenariusz: Helena Sredniawa.

SZWAJCARIA

„Polska sztuka ludowa”

Lozanna, Muzeum Sztuki Użytkowej, grudzień. Organizator: Muzeum Etnograficzne w Krakowie.

Z materiałów ODiIE opracowała

Teresa Zakrzewska

ETNOGRAFIA SYBERII — POLSKIE BADANIA W XIX WIEKU

WYSTAWA ETNOGRAFICZNA, WROCŁAW 1973

W roku 1883 polski przyrodnik Benedykt Dybowski, którego zasługi na polu badań etnograficznych tubylców syberyjskich nie zostały do dzisiaj w pełni przedstawione, opuścił Kamchatkę, gdzie przez okres czterech lat pełnił funkcję lekarza okręgowego. Wróciwszy do kraju przywiózł ze sobą olbrzymie zbiory przyrodnicze

i etnograficzne, które w 1884 r. eksponowane były na dwu wystawach w Warszawie i Lwowie¹.

Po zmiennych kolejach losu i znacznym zdekompletowaniu etnograficzna kolekcja B. Dybowskiego weszła w skład zbiorów Muzeum Etnograficznego w Krakowie, gdzie przechowywana jest do chwili obecnej. W jej skład wchodzi interesujący katalog zabytków związanych z kulturą mieszkańców Kamczatki i Wysp Aleuckich². Bez wątpienia są to najcenniejsze zbiory etnograficzne muzealnictwa polskiego, które dotyczą Syberii, szkoda jednak, że nie są one eksponowane na stałej wystawie i nie zostały jeszcze należycie opracowane.

Z okazji I naukowej konferencji na temat historii kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie etnografii, obradującej we Wrocławiu w dniach 19 i 20 września 1973 r. (zob. komunikat na s. 312), otwarto w Muzeum Etnograficznym — Oddziale Muzeum Narodowego we Wrocławiu wystawę pod wspomnianą w tytule nazwą: „Etnografia Syberii — badania polskie w XIX wieku”. Pokazano na niej właśnie, po raz pierwszy nieomalże od stu lat, część cennego zbioru B. Dybowskiego, stanowiącego główny dział ekspozycji. Wystawa doszła do skutku dzięki poparciu dyrekcji Muzeum Narodowego i szczególnemu zaangażowaniu się pracowników Muzeum Etnograficznego we Wrocławiu w osobach dr Ewy Jęczalik i mgr Magdaleny Rostworowskiej³.

Wystawę poprzedziła mozolna praca nad dokonaniem wyboru przedmiotów do ekspozycji, chodziło bowiem o taki dobór zabytków, aby całość w sposób najbardziej zbliżony do rzeczywistości oddawała obraz materialnej kultury ludów Syberii. Główną uwagę skierowano więc tutaj na obiekty charakteryzujące odzież (znalazły się na wystawie ubiory Itelmenów z Kamczatki, Koriaków i Czukczów, misternie zdobiona odzież Ewenów i odzież ze skór rybich używana przez Aleutów przy połowach ryb i ssaków morskich), transport i komunikację, myślistwo i rybołówstwo (z morskim zajęciem Aleutów wiązały się pokazane na wystawie modele różnego rodzaju łodzi oraz harpuny wyrzucane ze specjalnych miotaczy i różne gatunki strzał), wytwory sztuki ludowej, np. rzeźby w kłę morsa oraz naczynia plecione z trawy morskiej lub wykonane z kory brzoźowej.

Poważne luki materiałowe utrudniły jednak w dużym stopniu pierwotne zamierzenie organizatorów wystawy, idące w kierunku zaprezentowania całościowego obrazu kultury ludów Syberii. Najdokładniej pokazano kulturę Itelmenów — ludu liczącego obecnie tysiąc osób i mieszkającego w paru osadach na zachodnim wybrzeżu Kamczatki. Ta część ekspozycji oparta była wyłącznie o zbiory B. Dybowskiego, które przeważały na wystawie. Podkreślić tutaj trzeba, że badacz ten, prze-

¹ *Katalog etnograficznej wystawy Kamczatki*, Lwów 1884; K. Jurkiewicz, *Wystawa etnograficzno-przyrodnicza D-ra Dybowskiego*, „Kłosy” 1884, t. 38, s. 150-151, 160, 171, 189-190, 207-208; Sęp [pseud.], *Wystawa Dra B. Dybowskiego*, „Biesiada Literacka” 1884, t. 17, s. 115; F. Sulimirski, *Dr Benedykt Dybowski i wystawa jego zbiorów*, „Wędrowiec” 1384, t. 22, s. 79-80, 86-87; tenże, *Wystawa zbiorów prof. B. Dybowskiego*, „Kurier Warszawski” 1884, nr 456, s. 1-2; W. Gr., *Wystawa D-ra Dybowskiego*, „Prawda” 1884, t. 4, s. 88.

² Jak wynika ze starych kart inwentarzowych Muzeum Techniczno-Przemysłowego w Krakowie, znajdujących się do niedawna w krakowskim Muzeum Narodowym, w 1886 r. zbiory wystawy kamczackiej B. Dybowskiego zostały zakupione przez dyrekcję Muzeum Techniczno-Przemysłowego, a z chwilą likwidacji tej placówki przeszły w posiadanie Muzeum Narodowego w Krakowie. W 1913 r. niewielka ich część została przekazana Muzeum Etnograficznemu w Krakowie, zaś w latach sześćdziesiątych Muzeum to otrzymało dalszą część zbioru, mianowicie bogatą kolekcję odzieży kamczackiej.

³ Organizatorzy konferencji serdecznie dziękują kierownictwu Muzeum Narodowego i Muzeum Etnograficznego we Wrocławiu za urządzenie i otwarcie tej wystawy w czasie obrad.

bywając na Kamczatce, w sposób celowy i systematyczny uzupełniał kolekcję etnograficzną przeznaczoną dla Polski. Gdy np. ze względów czysto transportowych nie miał możliwości dostarczenia do kraju łodzi i sań używanych przez ludy zamieszkujące Kamczatkę i Wyspy Aleuckie, wykorzystał zdolności „rzemieślników” tubylczych, którzy wykonali dokładne modele tych przedmiotów. Część z nich znalazła się na wystawie. W grupie tych eksponatów zasługują na wyróżnienie modele starych sań itelmeńskich, które poza terenem półwyspu kamczackiego nie posiadały swych odpowiedników pod względem formy. Sanie te odgrywały niezmiernie ważną rolę w życiu Itelmenów. Części składowe sań spojone rzemieniami z foczej skóry czyniły je podatnymi na wszelkie nierówności terenowe. Szerokie i cienkie płozy zgrubione były w miejscu zetknięcia się ze stramami. W zgrubieniach tych znajdowały się otwory, poprzez które przewleczone były rzemienie mocujące stramy. Koszpleciony ze skóry i giętych prętów umocowany był na stramach stanowiących naturalną całość z nasadami. Niektóre części sań itelmeńskich były zdobione, przeważnie prostym ornamentem geometrycznym. Jako siły pociągowej Itelmeni używali psów, które do zaprzęgu zakładane były parami z jednym przewodnikiem. Sanie te już w początkach XIX stulecia zaczęły wychodzić z użycia, aby w latach późniejszych zniknąć bezpowrotnie.

Cennym uzupełnieniem wystawy były unikalne rękopisy i stare druki dotyczące Syberii, książki pisane przez ludzi, którzy przebywali za Uralem w XVII–XIX w., a także mapy ilustrujące szlaki wędrówek polskich badaczy i zesłańców po tych obszarach.

Zaletą ekspozycji był jej kameralny charakter, umożliwiający nieprofesjonalistom łatwiejsze zorientowanie się w zróżnicowaniu form prezentowanych wytworów kultury materialnej. Zarówno sposób prezentacji (w formie etnograficznej wystawy) polskich badań nad ludami Syberii, jak też charakter zbioru (w przeważającej mierze noszący znamiona dziedzictwa narodowego) sprawiły, że wystawa wywołała duże zainteresowanie szerokich kręgów społeczeństwa. Materialny kształt zainteresowań poprzednich pokoleń Polaków etnografią ludów Syberii, który zaprezentowano na wystawie, potwierdził raz jeszcze, że w zakresie tym nauka polska osiągnęła rezultaty warte przypomnienia i systematycznego opracowania.

Antoni Kuczyński

WYSTAWA „DZIEŁ WSZYSTKICH” OSKARA KOLBERGA W MOSKWIE

Wystawa *Dzieł wszystkich* O. Kolberga w Związku Radzieckim była przygotowywana od dłuższego czasu w ramach współpracy Redakcji Naczelnej DWOK z Ludową Spółdzielnią Wydawniczą, Polskim Wydawnictwem Muzycznym i Zarządem Głównym Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Przygotowano na Wystawę 16 plasz kolorowych wykonanych artystycznie przez plastyka, Katalog Wystawy w języku rosyjskim (nakład 2 tys. egzemplarzy), wszystkie wydane tomy *Dzieł* (w liczbie 56) oraz szereg elementów zdobniczych. Transportem substancji wystawienniczej zajął się Zarząd Główny TPPR, a ustawieniem Wystawy także Zarząd Główny Towarzystwa Przyjaźni Radziecko-Polskiej przy współpracy kierownictwa Biblioteki im. W. Lenina w Moskwie.

Wystawa została urządzona na dzień 2 kwietnia 1974 r., w ramach Wystawy Książki Polskiej, jaka miała miejsce w hallu I piętra tejże Biblioteki. Ze względu na szereg okoliczności, samo uroczyste otwarcie Wystawy *Dzieł wszystkich O. Kolberga* zostało przesunięte na dzień 12 kwietnia 1974 r. o godzinie 12. Przy licznie zgromadzonej publiczności, szczelnie wypełniającej hall Biblioteki, Wystawę otworzył dyrektor Biblioteki im. W. Lenina, prof. dr Nikołaj M. Sikorski. Uwydatnił on znaczenie Wystawy Książki Polskiej w Moskwie, szczególnie zaś właśnie *Dzieł wszystkich O. Kolberga* jako wydawnictwa monumentalnego, świadczącego o poważnym dorobku nauki polskiej, wskazał też na wyjątkową postać Kolberga. Z kolei prof. dr Igor Bełza, znany specjalista z zakresu historii kultury polskiej i muzykologii, aktualny prezes Zarządu Głównego TPRP, w gorących słowach scharakteryzował osiągnięcia badawcze Kolberga i znaczenie jego *Dzieł* dla kultury i nauki zarówno dawniej, jak i dzisiaj i podkreślił, że wydanie *Dzieł* Kolberga jest czymś wyjątkowym i należy do najbardziej znamienitych osiągnięć kultury pol-

Z wystawy *Dzieł wszystkich Oskara Kolberga* w Moskwie, w ramach Dni Kultury Polskiej, kwiecień 1974

skiej; wyraził zadowolenie, że pierwsza wystawa *Dzieł* ma miejsce w Moskwie. Następnie przemawiał redaktor naczelny *Dzieł*, prof. dr J. Burszta. Zbliżył on słuchaczy do samej postaci Kolberga, scharakteryzował jego monumentalne dzieło i wskazał na jego symboliczne znaczenie dla współpracy międzynarodowej w zakresie kultury i nauki.

W końcu przemawiał prezes Ludowej Spółdzielni Wydawniczej, poseł na Sejm, Zygmunt Surowiec. Skoncentrował się on na osiągnięciach i planach wydawniczych LSW w zakresie udostępnienia literatury rosyjskiej i radzieckiej w Polsce Ludowej.

Po uroczystym otwarciu Wystawy zebrani zadawali pytania szczegółowe i żywo interesowali się samą ekspozycją, która ma być udostępniona publiczności jeszcze przez dłuższy czas. Była też mowa o tym, by ekspozycję pokazać także w innych miastach Związku Radzieckiego.

Józef Burszta

OTWARCIE MUZEUM OSKARA KOLBERGA W PRZYSUSZE

Staraniem Przysuskiego Towarzystwa Kulturalnego im. O. Kolberga w Przysusze, popartym przez władze administracyjne i czynniki społeczno-polityczne miasta i powiatu, oraz przy pomocy Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego — Redakcji *Dzieł wszystkich* O. Kolberga, zostało utworzone w Przysusze Muzeum Oskara Kolberga.

Słowa prawdziwego uznania za powołanie do życia placówki należą się organizatorom, a zwłaszcza członkom Zarządu Przysuskiego Towarzystwa Kulturalnego im. O. Kolberga w osobach: Hieronim Cichocki — prezes, mgr Tadeusz Głowacki — zastępca prezesa, Stanisław Ambrożek — sekretarz, Marian Ślufarski — skarbnik, b. poseł mgr Piotr Wrzeszcz, Stefan Marczyński, Marian Kwapien, zmarły niedawno mgr Stefan Kotlarczyk i wielu innych. Działacze ci osiągnęli bardzo duży sukces. Utworzone przez nich Muzeum jest bowiem pierwszym w Polsce i na świecie muzeum kolbergowskim (wcześniejsze od tej placówki są izby pamięci O. Kolberga, jak np. izba w dworku w Modlnicy koło Krakowa, w której Kolberg mieszkał w latach 1871–1884, znajdująca się obecnie pod opieką Uniwersytetu Jagiellońskiego).

Otwarcia nowej placówki dokonano w 160 rocznicę urodzin O. Kolberga, obchodzoną uroczyście podczas dorocznych „Dni Kolbergowskich” w Przysusze w dniach 8–9 czerwca 1974 r.

Muzeum mieści się w zabytkowym pałacyku Dębińskich z XVIII wieku, położonym w pobliżu muszli koncertowej w otoczeniu pięknego parku, w którym organizatorzy planują wkrótce rozpoczęcie budowy pomnika O. Kolberga. Chwilowo Muzeum dysponuje jedną salą wystawową oczekując w najbliższym czasie przyznania dalszych pomieszczeń oraz odpowiednich funduszy na gromadzenie zbiorów, ich konserwację i opracowanie oraz ekspozycję. Potrzeby placówki znajdują właściwe zrozumienie u władz miasta i powiatu.

W nowootwartej sali muzealnej w dniu 9 czerwca 1974 r. udostępniono zwiedzającym wystawę kolbergowską. Jej twórcami są: mgr Stefan Rosiński — kustosz Muzeum w Radomiu (scenariusz) i mgr Zbigniew Karbarz — artysta plastyk (opracowanie plastyczne wystawy oraz opracowanie graficzne plakatu i Katalogu Wystawy). Z satysfakcją można stwierdzić, że wystawę urządzono umiejętnie. Wśród sprzętów z dawnej epoki rozstawionych w izbie z zabytkowym kominkiem, stworzywszy tym samym wystrój żywo przypominający wnętrze XIX-wiecznego gabinetu etnografa, ukazano wszystko to, co w związku z Kolbergiem Muzeum zdołało do tej pory zgromadzić, a więc: kilka rękopisów terenowych (dar Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego), wydane tomy jego *Dzieł wszystkich*, pierwodruki dzieła *Lud. Jego zwyczaje...*, wiele fotokopii dokumentujących szcze-

góły biografii Kolberga i obrazujących kolbergowskie zbiory folkloru, jego prace, rozprawy etnograficzne itp., wreszcie fotoportrety uczonego, jego rodziców, rodzeństwa, współpracowników i in. Całość materiałów, rozmieszczonych czytelnie, w układzie chronologicznym i opatrzonych komentarzem bądź cytataми z dzieł Kolberga lub fragmentami opinii naukowych o jego dorobku, napisanymi artystycznie techniką ołówkową na płytach z surowego drewna, stanowiła estetyczny, przejrzysty choć skrótowy przegląd życia i działalności badawczo-naukowej i wydawniczej etnografa.

Skromne obecnie zbiory nie pozwoliły — rzecz jasna — ukazać pełni działalności i zasług Kolberga. Zabrakło przede wszystkim akcentu muzykologicznego, podkreślającego twórczość Kolberga zarówno w dziedzinie kompozycji, jak i w opracowaniu melodii ludowych. Brak było również charakterystyki Kolberga jako zbieracza terenowego, a więc cechy najbardziej typowej dla jego sylwetki. Jak zapewniają organizatorzy, świadomi niedostatków wystawy, w przyszłości będzie możliwa realizacja pełniejszej ekspozycji, lub wystaw poświęconych wybranym tematом kolbergowskim, poprzez systematyczne poszerzanie zbiorów i ich naukowe opracowywanie. Już w tej chwili Muzeum rozwija poszukiwania i kontakty z wieloma instytucjami i osobami, m. in. z członkami rodziny Kolberga, jak np. z prof. drem Bogdanem Marconim w Warszawie i mgr Henrykiem Kolbergiem w Poznaniu, współpracuje z mgr Marią Turczynowiczową w Poznaniu, Redakcją Naczelną *Dzieł wszystkich* O. Kolberga, Oddziałem Polskiej Akademii Nauk w Krakowie i in. Życzyć należy dużo wytrwałości i powodzenia w poszukiwaniach.

Akt otwarcia Muzeum poprzedziła sesja popularnonaukowa poświęcona Kolbergowi, zorganizowana przez Zarząd Przysuskiego Towarzystwa Kulturalnego im. O. Kolberga oraz Wydział Kultury Urzędu Powiatowego w Przysusze. Sesja odbyła się z licznym udziałem władz politycznych i kulturalnych oraz przedstawicieli społeczeństwa. Referaty okolicznościowe wygłosili pracownicy naukowci Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu: prof. dr Józef Burszta, redaktor naczelny *Dzieł wszystkich* O. Kolberga: *Oskar Kolberg a kultura polska* i dr Bogusław Linette: *Kolberg jako etnomuzykolog*. W sesji uczestniczyły także zespoły regionalne, które wykonały kilka pieśni.

Uroczystości otwarcia Muzeum towarzyszyły także wystawy osiągnięć twórców ludowych (tkactwo, rzeźba, wycinanka) oraz przegląd kapel, chórów i zespołów artystycznych z powiatu przysuskiego i okolic, a nawet z Łodzi i Płocka.

Medard Tarko

USTANOWIENIE OGÓLNOPOLSKICH NAGRÓD IM. OSKARA KOLBERGA „ZA ZASŁUGI DLA KULTURY LUDOWEJ”

W związku z 30-leciem Polski Ludowej redakcja mazowieckiego miesięcznika kulturalno-społecznego „Barwy”, przy wszechstronnym poparciu środowisk artystycznych i naukowych oraz władz i instytucji terenowych i centralnych, ustanowiła w 1974 r. pierwsze w świecie doroczne ogólnopolskie Nagrody imienia Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej”. Nagrody obejmują: medal im. O. Kolberga, dyplom w oprawie skórzanej oraz nagrodę pieniężną, a przyznawane są

twórcom ludowym, popularyzatorom ludowej sztuki i kultury, działaczom, organizatorom, pracownikom naukowym badającym kulturę ludową oraz innym osobom i zespołom wyróżniającym się w dziedzinie inspirowania i upowszechniania twórczości ludowej.

Powstał Fundusz Nagród, który zasilają swymi dotacjami następujące instytucje: Ministerstwo Kultury i Sztuki, Centralna Rada Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, Centrala Spółdzielni Ogrodniczych, Centralny Związek Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, Centralny Związek Spółdzielni Mleczarskich, Centralny Związek Spółdzielczości Pracy, Związek Spółdzielni Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Cepelia”, Związek Autorów i Kompozytorów „Zaiks”, Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa-Książka-Ruch”, Naczelna Rada Spółdzielcza, Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, oraz Rada Zakładowa Mazowieckich Zakładów Petrochemicznych w Płocku i Fabryka Maszyn Żniwnych w Płocku.

Ideą przewodnią organizatorów i fundatorów nagród jest spotęgowanie twórczej roli kultury i sztuki ludowej w procesie kształtowania się współczesnej kultury narodu, spożytkowanie wzrastającego znaczenia jej oryginalności i odrębności w życiu współczesnym. Sztuka ludowa bowiem — jak stwierdzają — „... wyrosła z tradycji narodowych, przechowywana przez pokolenia, różni się nawet w poszczególnych regionach tego samego kraju. Czerpiąc z osiągnięć przeszłości zmienia się, przekształca, inspirowa twórczość zawodową, słowem spełnia doniosłą rolę artystyczną i kulturową. Nawet kontynuując odwieczne tradycje stała się — już przez samą różnorodność i oryginalność form — nieodzownie potrzebna w naszej cywilizacji. Dlatego należy czynić wszystko, aby i nasz folklor, nasza sztuka ludowa — tak ciekawa i stosunkowo tak jeszcze autentyczna — mogły rozwijać się coraz pełniej.”

W związku z tym jest rzeczą oczywistą, że ustanowiony przez redakcję „Barw” naturalny, historycznie uzasadniony i najbardziej adekwatny patronat Oskara Kolberga nad całą inicjatywą nadaje nagrodom bardzo wysoką rangę moralną, zaś laureatom przynosi zaszczytne wyróżnienie. Imię Kolberga bowiem — jak wiemy — wiąże się ściśle z początkami polskiego i słowiańskiego zbieractwa tradycji ludowych, ludoznawstwa, w krzepnięciem etnografii i folklorystyki polskiej jako nauki, której podstawę stworzył zebranymi materiałami dokumentującymi stan XIX-wiecznej kultury ludowej właśnie w jej regionalnych odrębnościach i narodowej oryginalności, a równocześnie w tysiącletnim związku z innymi kulturami Europy, w całym bogactwie wartości artystycznych oraz w zawartej w niej sile patriotyzmu i polskości — by służyły rozwojowi społeczeństwa. Służą one dziś społeczeństwu w postaci drukiem wydawanych jego *Dzieł wszystkich* i będą skutecznie współuczestniczyć w realizacji wspomnianej idei.

Kryterium wyboru i oceny dzieł twórczości ludowej czy działalności osób i zespołów jest przede wszystkim wartość artystyczna dzieła czy działalności, a następnie autentyzm, związek z tradycją lokalną i regionem, siła oddziaływania w środowisku, uznanie działalności, wartość dorobku badawczego lub organizacyjno-popularyzatorskiego, wydawniczego itp. Wybozem i oceną dzieł czy osób kandydujących do nagrody zajmuje się 27-osobowa Komisja Nagród, w skład której wchodzi następujący specjaliści: mgr Aleksander Jackowski (Instytut Sztuki PAN) — przewodniczący, prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska (Uniwersytet Łódzki), doc. dr Maria Biernacka (Instytut Historii Kultury Materialnej PAN), dr Stanisław Błaszyk (Muzeum Etnograficzne w Poznaniu, Oddział Muzeum Narodowego), mgr Aleksandra Bogucka (Polskie Wydawnictwo Muzyczne), prof. dr Józef Burszta (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, redaktor naczelny *Dzieł*

wszystkich Oskara Kolberga), Bronisław Cukier (Stowarzyszenie Twórców Ludowych), dr Grażyna Dąbrowska (Instytut Sztuki PAN), mgr Henryk Gaworski (redaktor naczelny mies. „Barwy”), Juliusz Głowacki (redakcja mies. „Barwy”) — sekretarz Komisji, mgr Bożena Golcz („Cepelia”), dr Anna Kuhczyńska-Iracka (Instytut Sztuki PAN), mgr Zofia Jaworska (Instytut Sztuki PAN), mgr Leszek Jurjewicz (Ministerstwo Kultury i Sztuki), Konrad Kaszewski (Warszawski Komitet Wojewódzki PZPR), dr Kazimierz Pietkiewicz (Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie), prof. dr Ksawery Piwocki (Instytut Sztuki PAN), prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa (Uniwersytet Warszawski), prof. dr Roman Reinfuss (Uniwersytet Jagielloński), doc. dr hab. Dorota Simonides (Uniwersytet Wrocławski), dr Marian Sołtysiak (Muzeum Mazowieckie w Płocku), mgr Elżbieta Staniak (Warszawski Urząd Wojewódzki), prof. dr Jan Stęszewski (Związek Kompozytorów Polskich), mgr Barbara Zagórna-Teżycka (Ministerstwo Kultury i Sztuki), mgr Wanda Uziembło (Instytut Kultury Współczesnej PAN), mgr Tadeusz Więckowski („Cepelia”), doc. dr Gustaw Zemła (Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie).

Komitet Honorowy Nagród im. O. Kolberga stanowią: członek Biura Politycznego PZPR, wicepremier i minister Kultury i Sztuki, Józef Tejchma — przewodniczący; I sekretarz Warszawskiego Komitetu Wojewódzkiego PZPR Kazimierz Rokoszewski; Wojewoda Warszawski Franciszek Tekliński, z-ca kierownika Wydziału Kultury KC PZPR Edmund Makuch, prezes ZG RSW „Prasa-Książka-Ruch” Stanisław Mojkowski, dyrektor Instytutu Sztuki PAN prof. dr Juliusz Starzyński, członkowie PAN — prof. dr Kazimierz Dobrowolski i prof. dr Julian Krzyżanowski, prezydent m. Płocka Henryk Rybak.

Po raz pierwszy medale i dyplomy oraz nagrody pieniężne w wysokości 15 tys. złotych wręczono w czerwcu 1974 r. Otrzymało je 12 następujących osób i zespołów:

1. Władysław Chajec — rzeźbiarz ludowy ze wsi Kamienica Górna, pow. Jasło;
2. Michalina, Jadwiga i Zbigniew Cwiżewiczowie z Bukowiny Tatrzańskiej — działacze kulturalni i popularyzatorzy folkloru góralskiego;
3. Justyna Grzegory — tkaczka, hafciarka i wycinankarka ludowa ze wsi Złaków Borowy, pow. Łowicz;
4. Franciszek Horak — mistrz zdobniczy tradycyjnego stroju ludowego (metaloplastyka) z Cieszyna;
5. Janina Oryńczyna z Warszawy — organizator przemysłu ludowego i artystycznego oraz autor kilku prac z tej dziedziny;
6. Franciszka Rybkowa z Lipska, pow. Dąbrowa — twórcą regionalnego taktwa, głównie dywanowego;
7. Jadwiga Sobieska z Warszawy — pracownik naukowy, współtwórca zbiorów folkloru pieśniowo-muzycznego Instytutu Sztuki PAN oraz podstaw etnomuzykologii polskiej;
8. Tomasz Śliwa ze Zbąszynia — instrumentalista ludowy, zwłaszcza koźlarz, twórca znanej kapeli ludowej i wychowawca młodych muzyków ludowych;
9. Adam Zegadło — rzeźbiarz ludowy ze wsi Krzyżka, pow. Kielce;
10. Zespół regionalny „Kurpianka” z Kadzidła, pow. Ostrołęka;
11. Orawski Zespół Pieśni i Tańca „Zubrzyca Górna” (przy Związku Podhalan i Parku Etnograficznym w Zubrzycy Górnej, pow. Nowy Targ);
12. Związek Spółdzielni Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Cepelia” — członek Światowej Rady Rękodzieł (bez nagrody pieniężnej).

Uroczystość wręczenia nagród odbyła się w Zamku książąt mazowieckich w Płocku w dniu 22 czerwca 1974 r. podczas VIII Ogólnopolskiego Festiwalu Folkloru. Aktu wręczenia dokonali: wicewojewoda warszawski Bolesław Rek i redaktor naczelny mies. „Barwy” Henryk Gaworski, w towarzystwie przewodniczącego Komisji Nagród mgra A. Jackowskiego i redaktora naczelnego *Dziół wszystkich* O. Kolberga prof. dra J. Burszty, prezydenta m. Płocka H. Rybaka, gospodarza Zamku — dyrektora Muzeum Mazowieckiego dra M. Sołtysiaka, licznie zgroma-

dzonych przedstawicieli władz kulturalnych województwa i powiatu, działaczy, folklorystów i miłośników folkloru, zespołów festiwalowych, gości zagranicznych i wielu innych osób.

Z okazji wręczenia nagród i z racji Festiwalu otwarto w salach Muzeum Mazowieckiego wystawę polskiego stroju ludowego oraz twórczości ludowej reprezentującej dorobek laureatów nagród (według projektu T. Zaremby z Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie). Uruchomiono także wielki kiermasz sztuki ludowej.

W czasie spotkania organizatorów i fundatorów nagród z laureatami wygłoszono kilka okolicznościowych pochwał i uwag praktycznych, mających związek z realizacją Nagród im. O. Kolberga. Redaktor naczelny *Dziół wszystkich* O. Kolberga, prof. dr J. Burszta, podkreślił m. in. znaczenie wydawania obecnie drukiem całej spuścizny rękopiśmiennej O. Kolberga dla rozwoju nauki i kultury, w tym dla coraz pełniejszego urzeczywistniania idei nagród.

Organizatorzy Nagród im. O. Kolberga zamierzają poszerzyć zasięg prac, osób i zespołów nagradzanych (m. in. obejmując działalność zespołów polonijnych), jak również zwiększyć liczbę osób i instytucji terenowych (m. in. przez włączenie towarzystw regionalnych) uczestniczących w wyborze i ocenie kandydatów do nagrody.

Medard Tarko

MAGISTERIA I DOKTORATY Z ZAKRESU ETNOGRAFII W 1973 R.

PRACE MAGISTERSKIE

Uniwersytet Jagielloński — Kraków

- CHODYŃSKA-BAR Elżbieta, Przeobrażenia sposobów i środków transportu we wsi Brenna, pow. Cieszyn, w latach 1945–1970, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- GNIOT Mariola, Zatrudnienie pozarolnicze rodzin chłopskich we wsi Istebna w pow. cieszyńskim, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- KRÓL Barbara, Gospodarka rolna we wsi Brenna w pow. cieszyńskim w okresie 1920–1970, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- LIPOK-BIERWIAZONEK Maria, Czynniki wpływające na kształtowanie się więzi społecznej na przykładzie wybranego przysiółka Wisły, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- LIPA Maria, Przeobrażenia w zagrodzie chłopskiej we wsi Brenna, pow. Cieszyn, w latach 1945–1970, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- PIEKŁO Stanisława, Gospodarka przyswajająca we wsi Brenna, pow. Cieszyn, w latach 1945–1970, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- ROGAŁSKA-GARCZYŃSKA Małgorzata, Stan badań nad kulturą ludową Orawy, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- RÓG Jan, Konsekwencje kulturowe migracji zarobkowych ludności polskiej ze Śląska na tereny rdzennych Niemiec w latach 1871–1939, prof. dr Mieczysław Gładysz.

- TACZUK Ewa, Rozwój wnętrza mieszkalnego w Koniakowie, pow. Cieszyn, w końcu XIX i w XX wieku, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- ZAJĄCZKOWSKA Janina, Stan i potrzeby badań etnograficznych w regionie sądeckim w XIX i w XX wieku, prof. dr Mieczysław Gładysz.
- ŻUROWSKI Stanisław, Stan badań na Podhalu do 1918 r., prof. dr Mieczysław Gładysz.

Uniwersytet im. A. Mickiewicza — Poznań

- ADAMEK Elżbieta, Tradycja a współczesność na przykładzie rodziny w Ciężwicach, pow. Tarnów, prof. dr Józef Burszta.
- BUDZIK Kazimierz, Folklor stosowany w opinii odbiorców na przykładzie folkloru muzycznego, prof. dr Józef Burszta.
- BURBELKA Jolanta, Czynniki wpływające na rozwój kultury, prof. dr Józef Burszta.
- EFFENBERG Eugeniusz, Stare i nowe w zwyczajach i obrzędach dożynkowych na przykładzie wsi powiatu Nowy Tomyśl, prof. dr Józef Burszta.
- GIERSZEWSKI Zbigniew, Żegluga pełnomorska Polinezyjczyków i ich kontakty z Ameryką Południową, prof. dr Maria Frankowska.
- JERZAK-GIERSZEWSKA Teresa, Rola i znaczenie kobiety w kulturze Indian Amazonii: Jivaro, Witoto, Tukuna, prof. dr Maria Frankowska.
- KREŻAŁEK Marek, Współczesne życie kulturalne wsi podmiejskiej na przykładzie Dopiewa w pow. poznańskim, prof. dr Józef Burszta.
- KUBIAK Tadeusz, Współczesny stan zwyczajów i obrzędów dorocznych we wsiach pow. poznańskiego, prof. dr Józef Burszta.
- SZCZEPAŃSKA-KREŻAŁEK Iwona, Kazimierz Moszyński jako etnograf Słowiańszczyzny, prof. dr Józef Burszta.

Uniwersytet Warszawski

- BENEDYKTOWICZ Zbigniew, Wpływ klasztoru prawosławnego na funkcjonowanie sacrum i profanum (na przykładzie Grabarki), prof. dr Witold Dynowski.
- BOHDZIEWICZ Anna, Próba analizy i krytyki koncepcji subkultury nędzy Oscara Lewisa, prof. dr Witold Dynowski.
- MILEWSKA Anna, Upodobania estetyczne jako wyraz świadomości wspólnoty grupowej — na przykładzie analizy wyposażenia wnętrz mieszkalnych wsi Rościszewo w pow. sierpeckim, doc. dr Zofia Sokolewicz.
- OSIŃSKA-PISKORZ Elżbieta, Społeczno-gospodarcze aspekty mechanizacji rolnictwa (na przykładzie wsi Haczów i Trześniów, pow. brzozowskiego), prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa.
- PRAWDZIC-GAŁĘSKI Jan Jakub, Stosunki wewnętrzne w mieszanych wyznaniowo i etnicznie społecznościach wiejskich na Podlasiu, prof. dr Witold Dynowski.
- SŁOWIŃSKA Ewa, Rola zwyczajów dorocznych w życiu kulturalnym wsi Rościszewo w tradycji współczesności, doc. dr Zofia Sokolewicz.
- STOMMA Ludwik, Ludowe obrzędy weselne w Polsce XIX wieku, doc. dr Zofia Sokolewicz.
- WALENDZIAK Teresa, Ziemia i zawód rolnika w strukturze zawodowej i kulturze wsi współczesnej na tle jej historii (na przykładzie wsi Haczów i Trześniów, woj. rzeszowskiego), prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa.
- WASIŁEWSKI Sławomir Jerzy, Kategoria przestrzeni w kulturze mongolskiej. Analiza niektórych układów terytorialnych, prof. dr Witold Dynowski.

Uniwersytet im. B. Bieruta — Wrocław

- EIAŁAS Jan, Kult przodków w wierzeniach i zwyczajach ludów Oceanii, prof. dr Aleksander Godlewski.
- CZUCHNOWSKA Barbara, Prawo własności u ludów Oceanii, prof. dr Aleksander Godlewski.
- DERKACZ Bronisław, Współdziałanie społeczno-gospodarcze we wsi dolnośląskiej, doc. dr Adolf Nasz.
- DURACZYŃSKI Grzegorz, Tradycyjna obrzędowość okresu wiosennego na Dolnym Śląsku, doc. dr Adolf Nasz.
- GÓRECKA Bogumiła, Życie kobiety wiejskiej na Ziemiach Zachodnich i Północnych w świetle literatury pamiętnikarskiej, doc. dr Adolf Nasz.
- KLUKA Krzysztof, Struktury społeczno-polityczne Azteków i Inków. Studium porównawcze, prof. dr Aleksander Godlewski.
- RAJCES Janusz, Powstanie świata i człowieka na podstawie mitów z pięciu części świata, prof. dr Aleksander Godlewski.
- SOKOŁ Wiesława, Wpływ industrializacji na przemiany społeczno-kulturowe wsi dolnośląskiej na przykładzie wsi Gogołowice w pow. Lubiń, doc. dr Adolf Nasz.

PRACE DOKTORSKIE

Uniwersytet Jagielloński

- DZIEGIEL Leszek, Rolnictwo chłopskie w Afryce Wschodniej. Studium z dziedziny antropologii ekonomicznej. Promotor: prof. dr Andrzej Waligórski.

Praca rozpoczyna się szczegółowym opisem zagrody Luo, z podaniem układu pól i rozmieszczeniem bydła w zagrodzie. Stopniowo autor przechodzi do opisu i analizy większych form, rozciągających się początkowo na całą Kenię, a potem na terytorium Ugandy i Tanganiki. Studium jest doprowadzone do okresu uzyskania niepodległości przez te trzy kraje; następnie analizuje autor zmiany społeczno-gospodarcze powstałe w wyniku przemian politycznych. Praca liczy w całości 393 strony i uwzględnia ponad 100 pozycji bibliograficznych.

- PETERA Janina, Kultura pasterzy Aromunów — koczowników w Albanii i jej przeobrażenia. Promotor: prof. dr Jadwiga Klimaszewska.

Praca dotyczy głównie kultury materialnej omawianej grupy. Autorka przyjmuje się szczegółowo budownictwem i wyposażeniem wnętrz szalasów, organizacją gospodarki pasterskiej, pożywieniem, strojem, wytwórczością i sztuką plastyczną. W pracy uwzględnione zostały również obrzędy rodzinne pasterzy Aromunów i niektóre obrzędy doroczne.

Uniwersytet im. A. Mickiewicza

- KOHUTNICKI Bohdan, Problem totemizmu u ludów Australii. Promotor: prof. dr Maria Frankowska.

Autor poddał konfrontacji ewolucjonistyczne koncepcje totemizmu oraz wybrane koncepcje totemizmu, powstałe w XX stuleciu, z faktograficznym materiałem australijskim. Szczególną uwagę zwrócił na strukturę społeczną autochtonicznej ludności Australii oraz na jej związek z tzw. układami totemowymi. Umożliwiło to autorowi poddanie krytyce niektórych dotychczasowych poglądów na istotę totemizmu oraz na zinterpretowanie funkcji totemizmu z punktu widzenia współczesnej teorii znaku.

POSERN-ZIELIŃSKI Aleksander, Ruchy społeczne i religijne Indian hiszpańskiej Ameryki Południowej (XVI–XX w.). Promotor: prof. dr Maria Frankowska.

Etnologiczna analiza ruchów społecznych, które w swym programie i praktyce uwzględniały element sakralny (irracjonalny), jak również interpretacja niektórych rewolucyjnych ruchów społecznych indiańskich chłopów, w ideologii których autor poszukuje treści irracjonalnych. Na tle prezentacji genezy, kształtu, przebiegu i znaczenia poszczególnych ruchów autor rozpatruje ich polityczne, społeczne, kulturowe i ideologiczne treści. W pracy przedstawiono również specyfikę indiańskich ruchów społeczno-religijnych odwołując się do zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej tubylczej ludności Ameryki Południowej w poszczególnych okresach historycznych. Wreszcie poddano konfrontacji niektóre z dotychczasowych ustaleń teoretycznych z analizowanymi realiami, celem wysunięcia własnych propozycji.

Uniwersytet Warszawski

WOŹNIAK Andrzej, Rodzina i gospodarstwo chłopskie na Mazowszu w XVIII wieku. Promotor: prof. dr Witold Dynowski.

Autor nawiązuje w swej teoretycznej warstwie do modelu kultury skonstruowanego przez K. Dobrowolskiego dla południowej Małopolski. Celem pracy jest próba odpowiedzi na pytanie, które z wymienionych przez Dobrowolskiego podstawowych czynników kształtowania się i utrzymania chłopskiej kultury tradycyjnej, znajdujących swe potwierdzenie w materiałach dotyczących drugiej połowy XIX w., odnoszą się do kultury chłopskiej okresu folwarku pańszczyźnianego i w jakim stopniu. Rozważania nad tym zagadnieniem przedstawia autor poprzez pryzmat instytucji podstawowej dla chłopskiej kultury tradycyjnej — rodziny rozpatrywanej ze względu na jej specyfikę z posiadanym przez nią gospodarstwem. Praca powstała w oparciu o źródła archiwalne i publikowane, dotyczące XVIII-wiecznej wsi mazowieckiej.

Uniwersytet Wrocławski

MAJCHRZAK Józef, Polska pieśń ludowa na wschodnim pograniczu Dolnego Śląska. Promotor: doc. dr Adolf Dygacz.

Praca jest pierwszą próbą monograficznego przedstawienia tradycyjnego folkloru polskiego zastanego na wschodnim pograniczu historycznej części Dolnego Śląska po drugiej wojnie światowej. W pracy poruszono następujące zagadnienia: 1) realia i związki w świetle wątków poetyckich i melodycznych na tle porównawczym — autor szczegółowo analizuje wątki treściowo-poetyckie wybranych, najciekawszych wariantów pieśni dolnośląskich; 2) charakterystyka poetyki i muzyki w folklorze dolnośląskim. Obok analizy muzycznej i tekstowej zebranych polskich pieśni ludowych, zachowanych na omawianym obszarze, autor podjął również próbę odtworzenia dziejów historycznych folkloru polskiego na Dolnym Śląsku w zakresie zbieractwa pieśni i tradycji ludowego muzykowania oraz przeprowadził porównanie tego folkloru z pozostałymi regionami Polski i niektórymi regionami Słowiańszczyzny.

ZIELNICA Krzysztof, Kształtowanie się świadomości etnicznej ludu Ewe (pogranicze Ghany, Togo i Dahomeju) w świetle istniejących struktur etnicznych i kulturowych. Promotor: prof. dr Józef Gajek.

Praca zawiera 5 rozdziałów. Pierwszy dotyczy pochodzenia i praojczyzny Ewe w świetle tradycji (mitów i podań) oraz paraleli kulturowych. W rozdziale drugim autor porusza następujące zagadnienia: zasięg języka Ewe, dialekty, narodziny ję-

zyka literackiego, literatura religijna, inne rodzaje i formy piśmiennictwa, prasa, perspektywy etno-językowe. Rozdział trzeci analizuje: podstawowe cechy kultury materialnej, podstawy organizacji społecznej, strukturę polityczną i religię Ewe. W następnych rozdziałach autor przedstawia wpływ kolonizacji europejskiej na procesy integracyjne u Ewe oraz rozwój nacjonalizmu Ewe po drugiej wojnie światowej. Przedstawiona w tej dysertacji analiza rozwoju świadomości etnicznej Ewe i ich świadomości narodowej stanowi przykład odzwierciedlający pewną szerszą prawidłowość w procesie rozwoju społecznego, kulturowego i politycznego „czarnej” Afryki.

Z materiałów ODiE opracowała
Barbara Jaruga

1975 — MIĘDZYNARODOWY ROK OCHRONY ZABYTEKÓW

Wielka to i nadzwyczaj potrzebna akcja o zasięgu światowym, rozwijająca się obecnie pomyślnie także i w Polsce. Warto na tym miejscu odnotować ją już teraz, przed zakończeniem prac (szerszą informację redakcja LUDU opublikuje w jednym z najbliższych tomów), chodzi bowiem o jak najwcześniejsze, powszechne włączenie się etnografów i wszystkich miłośników kultury do realizacji programu Roku.

Celem Roku jest zwrócenie ogólnej uwagi na zabytki kultury, w tym zabytki kultury ludowej, przyczynienie się do upowszechnienia problematyki ich ochrony i rewaloryzacji oraz stymulacja i koordynacja wszelkich inicjatyw w tej dziedzinie.

Do głównych zadań Roku należy pełne rozpoznanie obiektów wymagających ochrony, jak np. obiektów budownictwa ludowego czy zabytków architektury miejskiej, pomników przyrody, zabytków techniki itp. i określenie jej zakresu.

Krajowy Społeczny Komitet MROZ działa pod przewodnictwem prof. dra Stanisława Lorenza. W pracach tego Komitetu uczestniczą przedstawiciele PTL: prezes Zarządu Głównego prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska i członek Prezydium prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa. Działają jednocześnie wojewódzkie i miejskie komitety Roku, współpracujące z lokalnymi władzami konserwatorskimi oraz placówkami i organizacjami społecznymi i naukowymi.

Rola etnografów i wszystkich członków PTL w realizacji programu Roku, zwłaszcza jego części dotyczącej kultury ludowej, jest olbrzymia. Ich rzeczoznawstwo, umiejętności organizatorskie oraz świadomość znaczenia wartości pomników kultury dla socjalistycznego, humanistycznego kształtowania społeczeństwa, pomogą skutecznie uczestniczyć we wszelkich formach szkolenia, instruowania, pokazywania i objaśniania zagadnień związanych z rejestracją zabytków kultury i ich ochroną.

M. T.